

ALEPH

ALEPH

Studentski časopis za književnost

Utemeljen 1994. godine

Izdavač:

Studentski književni klub Aleph
Filozofski fakultet Osijek

Glavna urednica:

Mia Filipov

Uredništvo:

Iris Spajić, Barbara Dujmović, Martina
Ivanko, Ivana Kurilj, Petar Botić, Mateja
Cindrić, Bruno Dronjić

Adresa uredništva:

Ul. Lorenza Jagera 9, 31000, Osijek

Elektronska adresa uredništva:

skkalephffos@gmail.com

Facebook:

Studentski književni klub Aleph

Lektura i korektura:

Ljubica Gašparević, Tajana Šestak, Mia
Filipov

Prevoditelji sažetaka:

Iris Spajić, Petar Botić

Recenzenti:

doc. dr. sc. Borislav Berić, Romana
Čačija, doc. dr. sc. Sanja Jukić, doc. dr.
sc. Ljubica Matek, doc. dr. sc. Ana Mikić
Čolić, izv. prof. dr. sc. Biljana Oklopčić,
doc. dr. sc. Jakov Sabljčić, doc. dr. sc. Tina
Varga Oswald

Dobitnik Rektorove nagrade Sveučilišta
J. J. Strossmayera u Osijeku 1996. godine

ISSN 1331-470X

Br. 23, 2017/2018

Autori:

Barbara Bece, Petar Botić, Mateja
Cindrić, Barbara Dujmović, Filip Đukić,
Mia Filipov, Nikola Foršek, Ljubica
Gašparević, Viktorija Grgić, Ivan
Ilakovac, Martina Ivanko, Miroslav
Kujundžić, Ivana Kurilj, Josipa Matić,
Krešimir Novinc, Marko Sičanica, Iris
Spajić, Toni Šafer, Vjeran Šergo, Tajana
Šestak, Izabela Tomakić

Naslovnica:

Mateja Cindrić, Vladimir Saša Silika

Fotografije:

Krešimir Novinc

Časopis izlazi jednom u akademskoj
godini.

Priprema i tisak:

Krešendo, Osijek

150 primjeraka

Časopis je izašao uz potporu
Filozofskoga fakulteta Osijek i
Studentskog zbora Sveučilišta J. J.
Strossmayera u Osijeku.

Sadržaj

Znanstveni radovi

Barbara Bece: History and Class Issues in Chuck Palahniuk's <i>Fight Club</i>	9
Mia Filipov: Harry Potter kao lik u popularnoj fantastičnoj književnosti.....	17
Ivana Kurilj: Postmodernistički postupci u romanu <i>Ako jedne zimske noći neki putnik</i> Itala Calvina.....	33

Eseji

Petar Botić: Different Interpretations of World War I in Poetry: Wilfred Owen's <i>Dulce et Decorum est</i> and Rupert Brooke's <i>The Soldier</i>	45
Petar Botić: <i>This is the Country</i> : Helen's Father's House as a Symbol of Change and Illusion of a Perfect Life.....	49
Marko Sičanica: <i>Geto</i> Katarine II i Heraklit.....	51
Iris Spajić: Destroying Individuality: Sports and Mass Society in Aldous Huxley's <i>Brave New World</i>	55
Iris Spajić: Institutional Oppression as a Form of Dystopia in David Lodge's <i>How Far Can You Go?</i>	58

Poezija

Barbara Bece: <i>Bez naziva</i>	63
Barbara Bece: <i>Bez naziva</i>	64
Barbara Dujmović: <i>Masline dozrele na suncu</i>	67
Barbara Dujmović: <i>Dragocjenosti</i>	68
Filip Đukić: <i>Tibet</i>	70
Mia Filipov: <i>Mi vida y el circo</i>	71
Viktorija Grgić: <i>Spirala</i>	75
Miroslav Kujundžić: <i>Kruška</i>	76
Miroslav Kujundžić: <i>Ponekad noću</i>	77
Josipa Matić: <i>Plešem sama</i>	79
Mateja Cindrić: <i>Bar se krećem</i>	81
Iris Spajić: <i>Goranova jesen</i>	84
Iris Spajić: <i>Pelud</i>	86
Iris Spajić: <i>Probudi me</i>	86
Vjeran Šergo: <i>Dvije, tri riječi</i>	88
Vjeran Šergo: <i>Crveno i crno</i>	89

Anonimno: <i>Iris</i>	92
Anonimno: <i>In a glance</i>	93

Kratke priče

Mateja Cindrić: <i>Pričat će se (posvećeno mojim „dragima“)</i>	97
Mateja Cindrić: <i>Zato što znam</i>	99
Barbara Dujmović: <i>Daljine</i>	101
Barbara Dujmović: <i>Dođe vrijeme</i>	103
Barbara Dujmović: <i>Naranče i jastuci</i>	105
Barbara Dujmović: <i>Šalica kave, pošećerena</i>	107
Ivan Ilakovac: <i>Bez naziva</i>	109
Iris Spajić: <i>Sve što napišem, isporučam</i>	113
Vjeran Šergo: <i>Varijacija percepcije</i>	115
Tajana Šestak: <i>Samo trag u beskraju</i>	121
Izabela Tomakić: <i>Svemir u bočici</i>	125

Prijevod

Petar Botić i Iris Spajić: <i>Ilustrirani čovjek</i> (Ray Bradbury, <i>The Illustrated Man</i>)	133
Ljubica Gašparević: <i>Svakodnevna upotreba</i> (Alice Walker, <i>Everyday Use</i>).....	138

Recenzije, izvještaji, intervjui

Barbara Bece: San kao metafora za neostvarivo u zbirci pjesama <i>Na krilima snova</i> Lorene Kujek.....	149
Martina Ivanko: Delimir Rešicki, <i>Lovci u snijegu</i>	152
Toni Šafer: Rundek Cargo Trio u kinu Urania.....	154
Barbara Dujmović: Manifestacija InBook 2016.	156
Barbara Dujmović: Manifestacija InBook 2017.	157
Nikola Foršek: Večer poezije i kratke priče Studentskoga književnog kluba <i>Aleph</i>	158
Mia Filipov: Predstavljanje knjige <i>Dostava rasutog tereta:</i> <i>deklasificirane priče</i> Antuna Vujića	160
Intervju s Matejom Jurčević, dobitnicom nagrade Goran za mlade pjesnike 2016. godine	162
Izvještaj o radu Studentskog književnog kluba <i>Aleph</i>	168

UVODNA RIJEČ

Poštovane i drage čitateljice i čitatelji,

pred Vama je 23. broj *Alepha*, studentskog časopisa za književnost Studentskog književnog kluba *Aleph* s Filozofskog fakulteta Osijek. „Ovoakademsko-godišnje“ izdanje časopisa izašlo je nakon trogodišnje stanke koja je nastala kao rezultat smjene staroga uredništva te prividnog izostanka stvaralačkih i uredničkih snaga među studentskom populacijom našega fakulteta. Kada je krajem ljetnoga semestra prethodne, 2015./2016. akademske godine došlo do reafirmacije Udruge i ponovnog pokretanja časopisa pod novim uredništvom, postavljeni su jasni ciljevi, među kojima je, uz književni simpozij, reaktivacija časopisa bila misao vodilja, odnosno glavna projektna aktivnost.

Prikupljanje radova za časopis započelo je u lipnju 2016. godine, s čim se nastavilo do svibnja 2017. godine. Zamisao uredništva bila je da u nastanku ovoga broja sudjeluju samo studenti matičnoga fakulteta, a u sljedećem broju krenulo bi se sa suradnjom sa studentima s ostalih hrvatskih visokih učilišta. Tema je ovoga broja *Književnost 20. stoljeća*, a uredništvo se opredijelilo upravo za nju zbog relativne bliskosti toga perioda u književnoj produkciji s današnjim trenutkom, kao i zbog višestrukih mogućnosti obuhvata književnih tekstova s aspekta znanosti o književnosti (brojne književne teorije te postupci iz teorije književnosti, ali i odnos s drugim medijima) te drugih znanstvenih područja. Pristigle su radove pregledali i recenzirali profesori s našega fakulteta, a veseli činjenica da prvi dio korpusa časopisa čine izvorni i pregledni znanstveni radovi. Osim znanstveno-stručnog usmjerenja časopisa velika je pozornost pridana i umjetničkim načinima izražavanja naših studenata. Zato su se u ovome broju našli poetski te prozni uradci i fotografije, ali pored svega toga u korpus časopisa ušli su i prijevodni radovi te izvještaji s kulturnih zbivanja, recenzije novoobjavljenih knjiga, intervjui te osvrt na rad Udruge.

Zbog specifične znanstveno-umjetničke orijentacije časopisa, ali i zbog mladenački naivnih perfekcionistačkih nastojanja uredništva rad na pripremi ovoga broja zahtijevao je velik napor i trud svih članova *Alepha* zaduženih za njegov nastanak. No, time je zadovoljstvo uslijed obavljenoga posla veće, a plodovi rada slađi. Neprijeporno je iskustvo koje je rad na časopisu, ali i općenito u Udruzi donio članovima *Alepha*, koji su tako (iz)brusili svoje međuljudske i stručne kompetencije te naučili ponešto i o sebi samima. Naučili smo djelovati

u kolektivu, uvažiti tuđe mišljenje koje se ponekad kosi s našim, zalagati se za svoja stajališta, truditi se za napredak Udruge i kvalitetu ljudskih odnosa unutar nje, ali i nesebično doprinosti općem dobru barem malim dijelom, popularizacijom pisane riječi i umjetničkoga rada koji djeluje katarzično i ohrabrujuće.

Naposljetku, želimo ovim putem zahvaliti svima koji su moralno i financijski podupirali naš rad – profesorima recenzentima, profesorima koji su nas hrabрили savjetima, a čija imena nigdje nisu navedena, Upravi Fakulteta, Studentskom zboru našega Fakulteta i Sveučilišta, svima onima koji su nam slali misli nade i podrške, ali i sebi samima na neodustajanju i ustrajnosti u dostizanju ciljeva koje smo si unaprijed postavili – popularizacija književne kulture među studentskom populacijom, ali i posvuda drugdje, u gradu, na njegovim mekim ulicama.

Ne preostaje drugo do izraziti nadu da će časopis nastaviti izlaziti i u narednim akademskim godinama, da će Studentski književni klub *Aleph* svojim naporima nastaviti doprinosti studentskom standardu Fakulteta, Sveučilišta i države te da lijepa pismena i usmena riječ neće zamrijeti na hodnicima našeg Filozofskog ma koliko se budućnost činila nesigurnom.

MIA FILIPOV, glavna urednica časopisa

**ZNANSTVENI
RADOVI**

BARBARA BECE

Filozofski fakultet,

Jägerova 9, Osijek

Engleski jezik i književnost i filozofija

2. godina diplomskog studija

bekie91@gmail.com

Izvorni znanstveni rad

UDK 821.111(73).09 Palahniuk, C.-31

HISTORY AND CLASS ISSUES IN CHUCK PALAHNIUK'S *FIGHT CLUB*

Abstract: *In his 1996 novel, Fight Club, Palahniuk depicts a postmodern generation of men and women who do not really have a place in history, a generation that does not have a great story, a great war, or a great revolution. According to Tyler Durden, the novel's protagonist and the alter-ego of the narrator whose real name we never learn, the need for exceptional individuals is a matter of the past. It might appear again in the future, but in the current state of human society, everyone is equally unimportant. Durden talks about his generation as the middle children of history who need to overcome class struggle and capitalistic ideology which, according to Althusser, is manufactured nothingness. Palahniuk draws from Althusser's post-Marxist conception of ideology and uses these ideas as motivational tools for his characters. The novel suggests that the only way to defeat capitalism and a purposeless society is to do something drastic, destroy culture and civilization as we know it, and make room for the creation of something better. Everyone and everything needs to get back to ground zero so a new beginning can take place. The aim of this paper is to question Durden's motives and the violent manner in which he means to accomplish this goal, and try to determine whether the change itself is necessary at all.*

Key Words: *postmodernism, middle children, capitalism, class, society*

In his 1996 satirical novel, *Fight Club*, Palahniuk depicts a deprived, self-medicating world of rejects. These are the lonely individuals who attempt to find company in IKEA furniture catalogues. They try to make themselves believe that the cubicle they work in is what provides them with security and what gives their lives meaning. They collide with each other to try to feel something other than sheer living through another wretched, tediously dull day. Tyler Durden, the novel's protagonist and the alter-ego of the narrator whose real

name we never learn, believes that these individuals, who are completely insignificant alone, can make a difference together. In fact, together, they should make a difference.

The problem with the world, as Tyler Durden sees it, is that »advertising has people chasing cars and clothes they don't need. Generations have been working jobs they hate, just so they can buy what they don't really need« (Palahniuk, 2000: 110). He claims that »we don't have a great war in our generation or a great depression, but we do have a great war of the spirit« (Palahniuk 2000: 110). What he is saying is that our generation has been raised by television and commercials. We were led to believe that we can all be famous and rich and successful, when in fact we cannot. We are slowly becoming aware of this and it is making us angry. This creates great psychological turmoil which makes for the spiritual war Durden is talking about. Individually, we are nothing, but together we can make a difference. What we are meant to rebel against is our consumerist culture because it has turned us all into a mass of identical consumers.

In Chuck Palahniuk's own words, the protagonist and narrator of *Fight Club*, similarly to most Palahniuk's characters, is »suspicious of his own desire to succeed and isolate himself. He's had a taste of success and the isolation it buys« (Kavanagh, 2009: 187), which is portrayed through the beautifully furnished and decorated apartment he owns, »and he realizes isolation will destroy him. So, he destroys his own 'success' and forces himself back into the community with other people« (Kavanagh, 2009: 187). This he does through Tyler Durden, who takes over when the narrator falls asleep, so to say, and becomes an observer of what his body is doing, that is of what Tyler is doing. But Tyler goes beyond simply being part of a community. He transforms the community into a coercive force named Project Mayhem with the singular goal of a »complete and rightaway destruction of civilization« (Palahniuk, 2000: 156). He wants to »teach each man in the project that he has the power to control history« (Palahniuk, 2000: 87). Tyler's plan is at the same time violent and symbolic as he intends to destroy history itself by toppling down a massive office tower in order for it to crush the national museum below it, which is the embodiment of history. This way, we can let go of the lies our forefathers told us and create a world of our own. Tyler wants to »make the world hit bottom« (Palahniuk, 2000: 88) and »blast it free of history« (Palahniuk, 2000: 89), which for him is not simply a record of the past, but a result of manipulating

ideologies. He perceives his peers as the middle children of history, which is a concept that means having no great cause to live for or rebel against.

In his erratic rampage, Tyler makes another great point which is to show us exactly what puts us, as the middle children of history, in control. The people serving our dinner and making our bed are in control of us. The people who direct our call, who pump our gas, who tailor our suits, who deliver to our door, the people who serve and protect, are in control of us. This is what it means when Tyler claims that individually we are nothing. If all these people who run our life while we are asleep make a collective effort, our life could be ruined in an instant. And that is what Tyler wants to open the world's eyes to. We have all been turned into slaves of the workplace. Our work is our prison and it transforms us into passive onlookers and bypassers. We are happy, or else we lead ourselves to believe we are happy, because we were brainwashed into believing having a job is all that matters. So we are happy doing jobs we hate and doing nothing to fight our enslavers, to fight those who exploit us for their own personal gain.

And, since no one really cares or even pays attention to the worker, to the everyday individual, that individual is, in a way, free to do almost anything. How he or she makes himself or herself absolutely free is by ridding himself or herself of all worldly possessions and attachments. As Tyler says: »It's only after you've lost everything that you're free to do anything« (Palahniuk, 2000: 46). So, as a first step toward a general rebellion, the narrator burns down his apartment with all of the furniture he so meticulously picked out and purchased. He does it as Tyler but Tyler is in fact the narrator's alter ego who does what the narrator is incapable of doing or too afraid to do. In any case, the narrator has made himself hit bottom, just as he wants to do with the world, so that we could start all over again.

Tyler's methods are what the narrator is having a hard time subjugating himself to. Tyler often repeats statements similar to this one: »We are God's middle children, with no special place in history and no special attention. Unless we get God's attention, we have no hope of damnation or redemption« (Palahniuk, 2000: 103). So, he does not want to make a name for himself. He wants this for his entire generation. He wants all the nameless men and women, who are stuck in dead end jobs, to overcome their middle children status and, since no one cares about them, fend for themselves. He wants them to get God's attention. Because »only if we're caught and punished can we be saved« (Pa-

lahniuk, 2000: 103). The reason why Tyler repeats himself so often and gives speeches about the state of the world and the goals of Project Mayhem is because he is creating an ideology, and ideology is what moves individuals to act.

Palahniuk draws from Althusser's post-Marxist conception of ideology and uses these ideas as motivational tools for his characters. In the book *On the Reproduction of Capitalism* Althusser states that »exploitation [of the working class] has practically become repression« (Althusser, 2014: 178). This repression is what Tyler is fighting against by creating an ideology so that the working class can rally around it. He named it Project Mayhem and told them that it is »going to save the world« (Palahniuk, 2000: 89). It »will force humanity to go dormant or into remission long enough for the Earth to recover. Like fight club does with clerks and box boys, Project Mayhem will break up civilization so we can make something better out of the world« (Palahniuk, 2000: 89).

The achievement of a feat this big, however, requires victims, which is what du Pan taught us in the eighteenth century when he stated that revolution devours its children. Accordingly, one of the perpetrators of Project Mayhem, Robert Paulson, dies during one of their missions of obliteration. This serves as a trigger for the narrator to stop sitting idly by and observing. He begins protesting against all of it, against the members of the Project, against Tyler, and against himself. The others do not take him seriously because, to them, he is Tyler Durden. They know him as a slightly deranged individual, they believe all sorts of ridiculous myths about him, and they respect and worship him. So, when he starts asking questions and tries to fight them, they think it is just some kind of test or him simply being the eccentric he is. And, as he watches them chant »His name is Robert Paulson« (Palahniuk, 2000: 132), he realizes that what he has started, what he and Tyler have started, cannot be stopped. It had gone beyond him, beyond a singular leader. Fight clubs all around the world, and Project Mayhem with them, became a unified organism, living, breathing, and working on its own. The man and the idea had long become obsolete. What survived is the ideology, an abuse of the idea, as it always is.

Earlier in the book, Tyler explains the need for human sacrifice using animal sacrifice as an equivalent: »Think about the animals used in product testing. Think about the monkeys shot into space. Without their death, their pain, without their sacrifice, we would have nothing« (Palahniuk, 2000: 53). Tantalizing to animals being used for the betterment of the human condition, people inevitably die during wars fought for an ideological concept. Tyler sees this

as a necessity because only by doing something drastic can capitalism and a purposeless society be rescinded. So, it is capitalist ideology that Tyler sees as nothingness, while Althusser describes it as »an imaginary representation of individuals' imaginary relation to their real conditions of existence« (Althusser, 2014: 181). This imaginary representation of reality is what arises out of advertising and consumerism, which are the two pillars of a mindless, docile, proletarian society. As Tyler puts it: »You don't understand any of it, and then you just die« (Palahniuk, 2000: 4). All the while, those who have the authority of knowledge, those in control, the bourgeoisie, look down upon the common man and see him as completely unimportant or even as a nuisance. Tyler has a simple message for them: »Remember this. The people you're trying to step on, we're everyone you depend on. We drive the ambulances. We direct your calls. We are cooks and taxi drivers and we know everything about you. We process your insurance claims and credit card charges. We control every part of your life« (Palahniuk, 2000: 123).

These resonating words serve as a simple reminder to both classes. They remind the rich that they would not be where they are were it not for the working class. Also, the working class is reminded that it has the power to overthrow the rich from their high chairs. The only thing keeping the worker from open rebellion is fear produced by ideology, by beautiful lies, as Plato called them. And now they have Tyler to show them they are blinded by false causes and an elusive sense of security. Althusser states that »ideology is an imaginary assemblage, a pure dream, empty and vain, constituted by the 'diurnal residues' of the only full, positive reality, that of the concrete history of concrete, material individuals materially producing their existence« (Althusser, 2014: 254) or, in Tyler's simpler words: »The things you used to own, now they own you« (Palahniuk, 2000: 29). By liberating yourself from material possessions and your dependence on them, you have nothing holding you down and forcing you to heed some made up rules that only benefit the rich and powerful.

Tyler's endgame is the same as one of Marxist "classics", as can be found in Althusser: »the proletariat must seize state power in order to destroy the existing bourgeois state apparatus. In a first phase, the phase of the dictatorship of the proletariat, it must replace it with an utterly different, proletarian state apparatus, before going on, in later phases, to set a radical process in motion, the destruction of the state« (Althusser, 2014: 74).

If we consider the possibility of someone like Tyler and his group of rebels actually succeeding in their goal, which is the utter and complete annihilation of civilized society in order to make it start all over again, a potential problem arises. The construction of the new civilization would now be in the hands of the working class, in »the hands of representatives of the proletariat and its allies, who [would now] hold state power, that is to say, control the state's apparatuses. This is the state of the dictatorship of the proletariat« (Althusser, 2014: 151). Would that not mean that not only would we not achieve a classless society, the roles would simply be reversed, and the oppressed would become the oppressors? And, if a class war was started, could it ever be brought to a close? Althusser would say the following: »What *decides* it is whether state power remains in the hands of the bourgeoisie or is seized by the proletariat. That, however, is the culminating point of a very long battle, an incessant, daily, extraordinarily difficult battle, a sort of interminable trench warfare that can never be abandoned and is usually masked by the spectacular political battles in the foreground« (Althusser, 2014: 127-128).

What Tyler fails to take into account is that bringing everything down to zero would mean complete devastation, not just for the rich, but for the poor as well. It is true that together they are strong and they could take control, but if they were to start this war it would turn into nothing but complete anarchy. Once a mass of people starts moving, it is hard, if not impossible, to stop it. What the world needs is an age of intellect, not another age of raw strength. Intellect is what should replace money and politics. Intellect is what should rule and care for society.

Tyler's way of changing things would take us back to Rousseau's state of nature where survival belongs to those with bigger muscles and more powerful weapons. Goals of Project Mayhem are exactly that - mayhem, with nothing to follow. Without a plan for a new state order, the destruction of civilization would leave the world in ruins and such a world would ultimately collapse into itself.

It is exceptionally easy to destroy something and it is remarkably difficult to create and construct it back again from the ruins.

Tyler is simply acting out of his discontentment with life and society, without generating a vision of a new, better, just society. The fact that he finds himself a middle child of history, without a great war or a great cause to fight for, is a demonstration of his boredom. He does not know what to do with himself, let alone with the world. He was right about one thing. All these clerks and box

boys, waiters and deliverymen, do have the power to take control over history. They have the power to build a new, different, and better world. And the only thing Tyler used that power for is destruction. He wreaked havoc unto himself so he had to spread it to others.

Althusser found the same issues with class warfare and claimed that intellectuals would not have a problem freeing themselves from the shackles of consumerism and material possessions, because they are »'conscious' of their alienation« (Althusser, 2014: 125). Unfortunately, intellectuals only »think they are leading [the crusade of change]; however, since it is a mass movement, it eludes their grasp« (Althusser, 2014: 178). Just as soon as the proletariat would seize control, it would undoubtedly lose it within the chaos and anarchy that would ensue. Even though there is a »necessity of a break with the dominant capitalist system at the precise point of this system's constitutional fragility« (Balibar, 2014: XV), »law is by itself incapable of guaranteeing the reproduction or stabilization of the dominant social relations« (Balibar, 2014: XIII). This means that mayhem cannot be restrained, therefore mayhem is not the solution. Even though change is necessary, it cannot be brought forth by the harassed and the weary. Only someone detached from hatred and greed can begin to introduce a change: a change that is long overdue.

WORKS CITED

- Althusser, Louis. 2014. *On the Reproduction of Capitalism: Ideology And Ideological State Apparatuses*. Verso.
- Balibar, Etienne. 2014. »Foreword: Althusser and the 'Ideological State Apparatuses'«, in: Althusser, Louis. 2014. *On the Reproduction of Capitalism: Ideology And Ideological State Apparatuses*. Verso.
- Kavanagh, Matt. 2009. "Of Failed Romance, Writer's Malpractice, and Prose for the Nose: A Conversation with Chuck Palahniuk", Jeffrey A. Sartain (ed.), *Sacred and Immoral: On the Writings of Chuck Palahniuk*. Cambridge Scholars Publishing, pp. 178 - 191.
- Palahniuk, Chuck. 2000. *Fight Club*. eBook.

POVIJESNI I KLASNI PROBLEMI U PALAHNIUKOVU *KLUBU BORACA*

Sažetak: *U svom romanu iz 1996. godine, Klubu boraca, Palahniuk opisuje postmodernu generaciju muškaraca i žena koja nema svoje mjesto u povijesti, generaciju koja nema veliku priču, veliki rat ili veliku revoluciju. Prema Tyleru Durdenu, protagonistu romana i alter-egu pripovjedača čije nam ime ostaje nepoznato, potreba za izuzetnim pojedincima stvar je prošlosti. Mogla bi se ponovno pojaviti u budućnosti, ali, u trenutnom stanju ljudskog društva, svi su jednako nevažni. Durden govori o svojoj generaciji kao o srednjoj djeci povijesti koja moraju nadići klasnu borbu i kapitalističku ideologiju koja je, prema Althusseru, proizvedeno ništavilo. Palahniuk crpi ideje iz Althusserove post-marksističke koncepcije ideologije te ih koristi kao motivacijske alate za postupke svojih likova. Roman sugerira da je jedini način za pobjedu nad kapitalizmom i društvom bez svrhe u činjenju nečeg drastičnog, u uništenju kulture i civilizacije kakvu poznajemo te stvaranjem mjesta za izgradnju nečeg boljeg. Svi i sve moraju se vratiti u prvotno stanje da bi moglo doći do novog početka. Cilj je ovog rada preispitivanje Durdenovih motiva i nasilne manire u kojoj misli postići svoj cilj te pokušaj utvrđivanja postojanja potrebe za takvom promjenom.*

Ključne riječi: *postmodernizam, srednja djeca, kapitalizam, klasa, društvo*

MIA FILIPOV

Filozofski fakultet Osijek,

L. Jägera 9, 31000 Osijek

Hrvatski jezik i književnost i pedagogija

2. godina diplomskoga studija

mia.filipov@gmail.com

Pregledni znanstveni rad

UDK 821.111.09 Rowling, J. K.-31

HARRY POTTER KAO LIK U POPULARNOJ FANTASTIČNOJ KNJIŽEVNOSTI¹

Sažetak: *Cilj je ovoga rada provesti analizu lika u popularnim fantastičnim djelima, i to na primjeru Harryja Pottera iz serijala o istoimenom čarobnjaku. Iako se radi o romanima koji kombiniraju odlike različitih književnih žanrova (u prvom redu fantastične, ali i pustolovne i kriminalističke književnosti), fokus je na fantastičnom žanru kao njihovoj dominantnoj oznaci. Premda je teoretičar Joseph Campbell svoju teoriju o junakovoj pustolovini (monomitu) potvrdio u odnosu na mitološka djela, rad dokazuje da obrazac pustolovine junaka valja tražiti i u nemitološkoj književnosti, konkretno u popularnoj fantastičnoj književnosti. Spomenuta je Campbellova teorija polazište, tj. instrument za skiciranje i seciranje karakteristika junaka popularnih fantastičnih romana o malom čarobnjaku. Analizom junaka utvrđeno je da postoje točke njegove pustolovine koje navodi i Joseph Campbell u svojoj teoriji o monomitu (zov u pustolovinu, prelazak praga, figura mentora, motiv talismana), ali su utvrđene i odlike pustolovine junaka koje Campbell ne spominje (narušavanje statusa quo, uloga ljubavi i prijateljstva, nekonformizam junaka).*

Ključne riječi: *Harry Potter, monomit, fantastična književnost, junakova pustolovina*

FANTASTIKA – ŽANR ILI SVOJSTVO KNJIŽEVNOG TEKSTA?

Prvo je i temeljno pitanje o kojemu se teorija prepire je li fantastika svojstvo određena broja tekstova ili žanr (Pavičić, 2000: 34-35; Mirčev, 2008; Giaco-

---

1 Rad je nastao prema studentičinu završnome radu iz 2016. godine naslovljenom *Junačka potraga u romanima o Harryju Potteru J. K. Rowling i Gospodaru prstenova J. R. R. Tolkiena*. Cilj je preoblike cjelovitoga rada sadržan u želji da se s kolegama studentima, profesorima i zainteresiranom javnošću podijele saznanja o istraženoj temi, a ne da se potpuno novima predstave već iznesene spoznaje u završnome radu objavljenome na repozitoriju završnih i diplomskih radova.

metti, 2013: 52). Pristaše fantastike kao svojstva genološki različitih tekstova slažu se u tome da je područje koje pokriva taj termin previše raznoliko: „Široki opseg radova koji na ovaj ili onaj način odgovara da bi mogao biti nazvan fantastikom širok je, preširok da konstituiraju jedan žanr“ (Rabkin, 1977, prema Pavičić, 2000: 35). Prema Giacometti (2013: 52), ako se zauzme stajalište da je fantastika žanr, onda je riječ o uskoj definiciji u koju se ne mogu ubrojiti neki postmoderni tekstovi koje su već na prvi pogled određivi kao fantastični, no ako je se shvati kao svojstvo, tada je riječ o prevelikom broju žanrovski heterogenih tekstova. Određeni teoretičari smatraju kako termin fantastike pokriva izrazito široko područje te uključuje tekstove koji pripadaju već kanoniziranim žanrovima: gotski roman, priče o duhovima, razni oblici horora, znanstvena fantastika, dio detektivske proze, utopijski tekstovi, žanr *mača i magije* te one što se posljednjih godina etablira kao žanr *fantasy* nasuprot *fantastic* (Mirčev, 2008; Moorcock, 1985, Komad, 1993, prema Pavičić, 2000: 35).

Tzvetan Todorov, osnivač suvremene teorije fantastične književnosti, fantastiku shvaća kao žanr te odbacuje shvaćanje fantastične književnosti kao one koja oponira književnosti „o zbilji“. Todorov (1987: 37) postavlja tri uvjeta da bi neko djelo moglo pripadati žanru fantastike:

Najprije, tekst treba navesti čitatelja da svijet književnih likova smatra za svijet živih ljudi i bude neodlučan između prirodnog i natprirodnog objašnjenja događaja o kojima govori. Zatim, tu neodlučnost isto tako može osjećati netko od likova; na taj je način odluka čitaoca, da tako kažemo, povjerena jednom liku, a u isto vrijeme neodlučnost je predstavljena, ona postaje jedna od tema djela; u slučaju naivnog čitanja stvarni čitalac se poistovjećuje s likom. Najzad, važno je da čitalac zauzme određeni stav prema tekstu: on će jednako odbaciti alegorijsko tumačenje kao i „pjesničko“. Ova tri zahtjeva nisu jednake vrijednosti. Prvi i treći uistinu sačinjavaju žanr. Drugi i ne mora biti zadovoljen.

U ovom radu fantastična se književnost smatra književnim žanrom² za koji valja koristiti jednostavniji naziv fantastika, a romani o Harryju Potteru promatraju se kroz prizmu navedenoga žanra. Razlog je tomu sljedeći: fantastika služi kao „alat za kamufliranje stvarnosti“, a autorica J. K. Rowling u svojim se romanima poslužila tim žanrom kako bi prikazala događaje koji, iako se

---

2 Prema Giacometti (2013: 52), Darko Suvin u eseju *Promišljanja o smislu 'fantastike' ili fantastične proze* (2001) navodi kako je fantastika skup žanrova. Ipak, u ovom će se radu o fantastici govoriti samo kao o žanru.

dogadaju u izmaštanim predjelima, daju komentar društvene stvarnosti i univerzalnih pojava u životu svakoga čovjeka (borba dobra i zla, prijateljstvo i ljubav) na metaforičan i alegoričan način te se bave zamršenim moralnim pitanjima na „zaigraniji“ i (ne)posredniji način.

ROMANI O HARRYJU POTTERU KAO POPULARNI FANTASTIČNI ROMANI

Romani o Harryju Potteru u radu se promatraju kao djela popularne fantastične književnosti jer se njihova radnja odvija u izmaštanom svijetu u kojemu glavnu ulogu imaju čarobnjaci i ostala magična bića te su njihove veze sa zbiljskim svijetom, tj. svijetom zbiljskoga čitatelja vrlo slabe³, a fantastika se uzima kao polazište za posredovanje važnih životnih poruka (važnost prijateljstva, nevolje do kojih vode pokvarljivost i nezasićena želja za moći, odanost, skromnost i ljubav prema drugome). O popularnosti serijala o Harryju Potteru svjedoči broj prodanih primjeraka: 450 milijuna prodanih primjeraka romana o malom čarobnjaku (Artan, 2013: 3), čemu doprinosi činjenica da se radi o romanima pisanim s ciljem zabavljanja publike, istovremeno naglašavajući jednostavnu, ali vrlo važnu moralnu poruku o pobjedi dobra nad zlom (Haviřová, 2007: 6).

Lokalizacija radnje u fantastični svijet osnovni je razlog za određivanje serijala romana o Harryju Potteru kao djela (popularne) fantastične književnosti: iako je J. K. Rowling smjestila radnju priče o malom čarobnjaku u suvremenu Englesku, većina se radnje odvija u dijelu zbiljskog svijeta koji je nedostupan nečarobnjačkoj zajednici⁴ (Cockrell, 2004: 15-17), ali pojave iz fantastičnog svijeta počinju prelaziti u stvarni svijet (Ihonen, 2004, prema Kesti, 2007: 11). Prema Lennardu (2007: 60), ako serijalu o Harryju Potteru treba odrediti pripadnost žanru, u kontekstu povijesnog razvoja književnosti treba ga uvrstiti u fantastični žanr, i to zato što Harry provodi najviše vremena u fantastičnom, čarobnjačkom svijetu.

---

3 U serijalu o malom čarobnjaku može se govoriti o zbiljskom svijetu jer postoje lokacije poznate onima koji nisu upoznati s tim serijalom (London, Bugarska itd.), kao i točno određene barijere između zbiljskog i izmašanog svijeta (tajni prolaz između krčme Šuplji kotlić i Zakutne ulice, peron 9¾ itd.). Ipak, radnja koja se odvija na zbiljskim lokacijama nije presudna za osnovnu nit radnje romana.

4 Većina se radnje odvija u dvorcu Hogwartsu, koji „bezcimica“ izgleda kao stara ruševina na čijem ulazu stoji natpis: „OPREZ“.

Iako se romani o malom čarobnjaku u ovom radu promatraju kroz prizmu fantastičnoga žanra, te romane karakteriziraju i odlike drugih žanrova: pustolovne i kriminalističke književnosti. Romani o Harryju Potteru „uvelike su intertekstualni“ (Stephens, 1992, prema Lennard, 2007: 34). Prema Alton (2003, prema Lennard, 2007: 8), serijal o malom čarobnjaku počiva na tradiciji kriminalističkih i gotskih romana, pustolovnih romana (Granger, 2002, prema Lennard, 2007: 8) te narodnih priča i bajki (Nikolajeva, 2003, prema Lennard, 2007: 8; Haviřová, 2005: 5-9). Te se romane tematski može odrediti i kao kriminalističke i pustolovne jer prate pustolovine malih čarobnjaka sa zlim čarobnjakom Voldemortom koji želi porobiti cijeli čarobnjački svijet i uspostaviti potpunu dominaciju nad njim, kao dječje romane jer su njezini junaci djeca te kao bajke zbog elemenata iz narodnih priča i bajki⁵ (Haviřová, 2005: 4; Lennard, 2007: 8).

Premda je Harry Potter glavni junak romana koji ne pripadaju mitološkim djelima u tradicionalnom smislu⁶, njegove su pustolovine uvelike inspirirane djelima junaka iz mitoloških priča. To se očituje i u preuzimanju mitskoga obrasca koji u mitovima prepoznaje i opisuje Joseph Campbell, a koji se odnosi na specifična obilježja i etape pustolovine mitoloških junaka: odlazak u pustolovinu, inicijacija i povratak (Campbell, 2007: 54). Iako se Campbellova teorija⁷ ponajprije odnosi na mitološka djela u tradicionalnom smislu, rad želi dokazati da se obrazac junakove pustolovine može tražiti i u popularnim fantastičnim djelima. Monomit⁸ opisuje događaje u životu lika, a fantastika je uzeta kao sredstvo za odmak od zbilje koji omogućuje pripovijedanje o univerzalnim životnim iskustvima. Isto omogućuje identifikaciju većeg broja čitatelja s likovima jer se pripovijeda o događajima u izmaštanom svijetu i tu fantastika služi samo kao sredstvo za posredovanje zbiljskih pojavnosti. Fantastika se tako može smatrati „alatom“ za prikazivanje izbora s kojima se suočava moderni čovjek. Određene etape junakove pustolovine (monomit) u

---

5 Pod elementima iz narodnih priča i bajki misli se na lik junaka siročeta, nadnaravna bića (zmajevi, patuljci, trolovi, divovi) i čarobne predmete (plašt nevidljivosti, čarobno zrcalo).

6 Djela u kojima se pojavljuju ti likovi ne pripadaju mitovima koji se shvaćaju kao tradicionalne priče o tobožnjim povijesnim događajima čija je svrha objasniti svjetonazor nekoga naroda, vjerovanje ili prirodni fenomen (Merriam-Webster, 1995), kao što je to slučaj s, primjerice, nordijskom ili grčko-rimskom mitologijom.

7 Još jedan naziv Campbellove teorije koji će se koristiti u radu je monomit.

8 Riječ je o terminu preuzetom iz romana *Finneganovo bdijenje* Jamesa Joycea.

nastavku će rada poslužiti kao instrument pri opisu odlika lika popularnih fantastičnih romana o Harryju Potteru.

JUNAKOVA PUSTOLOVINA KAO TEORIJSKI POJAM

Junakova pustolovina termin je koji je u teoriju književnosti uveo Joseph Campbell u svojoj knjizi *Junak s tisuću lica*, u kojoj se autor fokusirao na pronalazak zajedničke temeljne strukture u svjetskim mitovima i religijama (Campbell, 1993, prema Lennard, 2007: 132). Campbellov se obrazac priče odnosi na standardni tijek pustolovine junaka, koju taj autor dijeli na tri dijela: odlazak, inicijaciju i povratak, koji se dalje granaju na određeni broj mitema. Prvi veliki stadij, onaj razdvajanja ili odlaska, grana se na pet pododjeljaka: 1) "Zov u pustolovinu", odnosno naznake junakova poziva, 2) "Odbijanje zova", odnosno ludost bijega od boga, 3) "Nadnaravna pomoć", neočekivana potpora koju dobiva onaj koji se odvažio na pustolovinu što mu je pripala, 4) "Prijelaz prvoga praga" i 5) "Utroba kita", odnosno prijelaz u predjele noći (Campbell, 2007: 59). Drugi stadij monomita odnosi se na iskušenje i pobjedu inicijacije, a dijeli se na šest pododjeljaka: 1) "Put iskušenja", odnosno opasni vid bogova, 2) "Susret s božicom" (Magna Mater), odnosno blaženstvo povratka u najranije djetinjstvo, 3) "Žena kao zavodnica", shvaćanje i agonija Edipova, 4) "Pomirba s ocem", 5) "Apoteoza" i 6) "Konačna dobrobit" (Campbell, 2007: 59). Zaključno, treći stadij pustolovine grana se na zadnjih šest pododjeljaka: 1) "Odbijanje povratka", odnosno nijekanje svijeta, 2) "Čarobni bijeg", odnosno bjekstvo Prometeja, 3) „Spas izvana“, 4) "Prijelaz praga povratka", odnosno povratak svijetu svakodnevice, 5) "Vladar dvaju svjetova" i 6) "Sloboda življenja", priroda i uloga konačne dobrobiti (Campbell, 2007: 60). Dakle, prema Campbellu, (ne)mitološki junak izlazi iz svijeta sigurnosti, iz jedinog svijeta koji je dotad poznavao i odlazi u predio nadnaravnog čuda: ondje susreće nevjerojatne sile te izvojeva odlučujuću pobjedu, nakon čega se vraća iz svoje pustolovine (Campbell, 1993, prema Lennard, 2007: 132).

U radu će se razmatrati samo određene točke iz Campbellove teorije ključne za oslikavanje pustolovina lika Harryja Pottera te će se one objasniti u kontekstu fabule romana o malom čarobnjaku, odnosno biografije junaka tih romana, sve s ciljem pronalaska karakteristika junaka u popularnoj fantastičnoj književnosti.

HARRY POTTER KAO (NE)MITOLOŠKI JUNAK POPULARNE FANTASTIČNE KNJIŽEVNOSTI

Prije nego se opišu ključne točke pustolovine junaka u romanima o Harryju Potteru, valja ukratko opisati fabularnu okosnicu toga serijala. Harry Potter siroče je koje su odgojili njegovi rođaci Dursleyjevi koji ga mrze. Kada je napunio 11 godina, od diva Hagrida saznao je da je čarobnjak, a najesen iste je godine krenuo u čarobnjačku školu Hogwarts. Ondje je upoznao svoje najbolje prijatelje Rona Weasleyja i Hermione Granger te je počeo učiti o svom pravom nasljeđu i čarobnjačkim sposobnostima. Od Albusa Dumbledorea, ravnatelja škole i budućega mentora, Harry je doznao sve o smrti svojih roditelja – ubio ih je zli čarobnjak Voldemort koji je gotovo umro nakon neuspjelog pokušaja da ubije i dječaka. Tijekom svoga školovanja u Hogwartsu Harry se mnogo puta susreo s Voldemortom te ga je u posljednjem dijelu serijala uspio i dokrajčiti te izbaviti svijet od tame.

Polazište ovoga poglavlja teza je da je Harry Potter junak fantastične književnosti. Iako se termin junak često povezuje s mitološkim djelima, ovaj rad dokazuje da se mitološki obrazac junačke pustolovine može tražiti i u nemitološkim djelima, poglavito u popularnim fantastičnim djelima. Važno je i objasniti zašto se raspravlja o osobinama lika u fantastičnoj književnosti. Naime, romani o Harryju Potteru odudaraju od klasičnih obilježja fantastičnih romana upravo jer je fantastika uzeta samo kao alat kamufliranja stvarnosti: rad želi problematizirati teoriju da je J. K. Rowling u svojim romanima dala metaforički prikaz zbilje koristeći zavjesu fantastike. Uporaba fantastike omogućila joj je da s odmakom piše o univerzalnim iskustvima smještajući radnju svojih romana u izmaštani svijet, odmičući lokalizaciju radnje od zbiljskih mjesta s kojima bi se čitatelj mogao identificirati i dajući mu priliku pronaći „novoga sebe“ u novom okruženju gdje će njegova mašta dijeliti dom s drugim poklonicima Rowlingičinih romana.

Dakle, uzevši u obzir polazišnu tezu ovoga poglavlja, valja ukratko objasniti termin junaka. Prema Carlyleu (prema Driggers, 2013: 137), junak je „svjetlo koje rasvjetljuje, koje je prosvjetlilo tamu svijeta; i to ne kao plamen svjetiljke, već plamen prirodnoga svjetla koje sija darom Neba; tekuća svjetlosna fontana izvornog nadahnuća, muževne i junačke plemenitosti.“ Prema Campbellu, junak mora biti čovjek koji samostalno postiže pokornost, koji je krjepostan i moralan te kojega odlikuje neugledna vanjšina koja je rezultat skromnoga, pa i strašnoga početka života (Campbell, 2008, prema Baker, 2011: 4). Prvi je opis

primjenjiviji na lik Beowulfa iz staroengleskog junačkog epa (Kundu, 2014: 3-13), koji je velikodušan, srčan i odvažan, ili Arthura iz *Kraljevih idila* Alfreda Tennysona (Driggers, 2013: 133), koji je moralan, dostojanstven i plemenit, a manje na lik Harryja Pottera. Drugi opis bolje odgovara Harryjevim odlikama jer se radi o moralnim likovima koji brinu za svoje bližnje i za dobrobit svijeta te su spremni žrtvovati svoje živote kako bi osigurali mir i blagostanje drugih.

Analizom odlika junaka popularne fantastične književnosti Harryja Pottera želi se utvrditi postoje li točke njegove pustolovine koje navodi Joseph Campbell u svojoj teoriji o monomitu te se želi istražiti postoje li odlike pustolovine junaka koje Campbell ne spominje. Tako se u odnosu na teoriju o monomitu analiziraju početne točke junakove pustolovine i događaji koji su djelovali kao početni impuls radnji romana (narušavanje *statusa quo*, odnosno pojava Zla), društvena okolina i nekonformizam junaka (sudbina roditelja, djetinjstvo junaka, poziv u pustolovinu) te figura mentora i talisman. Budući da veliku ulogu u životima junaka Harryja Pottera igraju ljubav i moć prijateljstva, valja pažnju posvetiti i analizi tih instanci u njegovim pustolovinama iako ih Campbell ne izdvaja kao posebno važne točke pustolovina junaka.

NARUŠAVANJE *STATUSA QUO* – POJAVA ZLA

Prema Zoranu Kravaru (2010), početni impuls događaja u Međuzemlju J. R. R. Tolkiena ostvaruje se uvođenjem negativaca odlučnih da mijenjaju *status quo*, a isti je slučaj i s radnjom romana o Harryju Potteru. Prije smrti Harryjevih roditelja Voldemort je počeo okupljati sljedbenike kako bi postao najvećim čarobnjakom na svijetu, što je vidljivo iz Hagridova obraćanja Harryju: „U svakom slučaju, taj... taj ti je čarobnjak prije nekih dvadeset godina počeo tražiti sljedbenike. I našo ih je... jedni su se bojali, drugima je bilo stalo do njegove moći jerbo je on steko stvarno veliku moć. To su ti, Harry, bili crni dani. Nisi znao komu da vjeruješ, nisi se usuđivo sprijateljiti s nepoznatim čarobnjacima ili vješticama... Dešavale su se svakakve strahote. On je polako preuzimao svu vlast. Dabome da su mu se neki i suprotstavljali... al ih je on sve maknuo. Užas jedan“ (Rowling, 2014a: 48-49). Dakle, *status quo* svijeta Harryja Pottera narušen je zbog Voldemortove želje za moći⁹.

---

9 S druge strane, u Tolkienovu *Gospodaru prstenova* Zlo u Međuzemlju seže puno dalje u povijest nego što je to slučaj u svijetu Harryja Pottera. U Međuzemlju se *status quo* narušava već pri stvaranju svijeta, kada se Melkor upleo u pjev ostalih Ainura i pokušao narušiti božanski sklad.

ZOV U PUSTOLOVINU. ODBIJANJE ZOVA

U prvoj se etapi junačke pustolovine „otkriva neslućeni svijet koji dovodi pojedinca u odnos sa silama koje u potpunosti ne shvaća“ (Campbell, 2007: 72). Tako se Harry Potter na početku svojih pustolovina upoznaje sa svijetom kojemu *a priori* ne pripada: početni je poziv u pustolovinu, dakle onaj kada se dogodio prijelaz iz zbiljskog svijeta u čarobnjački, Harry primio od Hagrida, a bio je to poziv u Hogwarts. Važniji je i izravniji poziv u pustolovinu poziv profesora Dumbledorea na odlazak na put s ciljem uništenja *horkruksa*. Prema Campbellu (2007: 77), sve i ako se junak nakon poziva nakratko vrati svojim ranijim poslovima, lako je moguće da to neće donijeti ploda, nakon čega će se početi javljati sve snažniji znakovi sve dok se poziv više ne bude mogao zanemarivati.

„Odbijanje poziva pustolovinu pretvara u njezinu suprotnost, a subjekt, obzidan dosadom, gubi moć bitnog potvrdnog djelovanja i postaje žrtva koju valja spašavati. On može stvarati samo nove nedaće sebi i iščekivati neumitan rasap“ (Campbell, 2007: 80). Primivši pismo iz Hogwartsa, Harry prvo nije želio povjerovati da je on čarobnjak, ali se kasnije ipak odlučio otisnuti u pustolovinu. Taj trenutak smatra se prvotnim uranjanjem u svijet čarolije i uopće prelaskom praga sigurnosti. Harry nije isprva objeručke prihvatio poziv u pustolovinu, ali ipak je odlučio poći: isprva nije znao ništa o mračnim silama s kojima će se tijekom života morati susresti, odnosno odmah je znao da se upušta u pogibeljno putovanje čiji ishod nije siguran.

SUDBINA RODITELJA GLAVNOGA LIKA. DRUŠTVENA OKOLINA I NEKONFORMIZAM JUNAKA

Harryjevi su roditelji poginuli kada je imao godinu dana, a dječak je od Hagrida saznao što se zapravo dogodilo njegovim roditeljima¹⁰: „Tvoja nana i ćaća bili su ponajbolji vještica i čarobnjak koje sam ja poznavao. Oboje su u svoje doba bili prvi u svom razredu! Recimo da je pravo čudo što Znaš-već-tko nije već prije pokušao njih dvoje predobit za sebe... vjerojatno je znao da su oni previše dobri s Dumbledoreom da bi tjeli imat posla sa mračnom stranom. (...) Jedino se znade da se odjednoč pojavio u selu u kojem ste vi živili,

---

10 Kada je Hagrid došao osobno Harryju uručiti njegovo pismo iz Hogwartsa, poveo se razgovor između njih dvojice i Petunije i Vernona Dursleyja, Harryjeve tete i tetka. Iako su mu oni odmalena govorili da su mu roditelji poginuli u automobilskoj nesreći, ispostavilo se da to nije točno te da mu je rodbina lagala (Rowling, 2014).

prije deset godina, uoči Svih svetih. (...) I Znaš-već-tko ih je ubio“ (Rowling, 2014a: 49). Nakon smrti dječakovih roditelja Harry je odrastao u bezjačkom (nečarobnjačkom) svijetu, gdje su ga odgajali ujna i ujak. „Gospodin i gospođa Dursley, iz Kalinina prilaza broj četiri, bili su ponosni što su normalni ljudi da ne mogu biti normalniji i još bi vam zahvalili na komplimentu ako biste im to rekli. Od njih ne biste nikad očekivali da budu upleteni u nešto čudnovato ili tajnovito jer jednostavno nisu trpjeli takve besmislice (Rowling, 2014a: 7)“. Harry se u bezjački svijet nikad nije potpuno uklopio jer je oduvijek znao da je po nečemu drugačiji od ostatka ljudi koji ga okružuju. „Kad bi ga progonila Dudleyjeva banda, nekim bi im čudom umaknuo, kad se užasavao odlaska u školu s onom smiješnom frizuricom, kosa bi mu preko noći porasla, a kad ga je Dudley posljednji put srušio na pod, nahuškao je na njega *bou constrictor* (Rowling, 2014a: 51).“

Prema Havířovoj (2007: 78), čitajući romane o malom čarobnjaku, čitatelji se upoznaju sa životom siročeta: odrastanje bez roditeljske ljubavi, složen odnos s udomiteljskom obitelji, potraga za identitetom i „traženje svojega mjesta pod suncem“ u društvenom okruženju. Sve navedeno ključni su razlozi za Harryjev bijeg u sekundarni svijet, svijet „fantastične zbilje“ u kojemu je pronašao prave prijatelje i izgradio svoj identitet. Iako je i u Hogwartisu bilo trenutaka kada Harry nije bio omiljena figura među svojim školskim kolegama¹¹, uspio se izboriti za ono u što je vjerovao i ostvariti konačnu pobjedu odriješivši svijet od Zla.

FIGURA MENTORA

Harry Potter i njegovi prijatelji bore se sa silama koje su veće od njih samih, a poanta autorice Rowling to je da dobro uvijek ima moć pobijediti zlo. Likovi koji utjelovljuju zlo, Lord Voldemort i njegovi Smrtonoše, mnogo su snažniji i strašniji od glavnih likova njima inferiornih po moći i snazi, ali upravo dobrim likovima na putu pomažu njihovi mentori i sile dobra koji ih usmjeravaju prema pobjedi i vode svoje zakulisne bitke kako bi olakšali pobjedu glavnih likova. Lik profesora Dumbledorea kao glavnog Harryjeva mentora po svo-

---

11 Rečeno se odnosi na sljedeće situacije: kada je Harry izabran kao Hogwartsov predstavnik na Tromagijskom turniru (*Harry Potter i Plameni pehar*), kada je Harry širio vijest o Voldemortovu povratku i kada mu nitko nije želio povjerovati (roman *Harry Potter i Red feniksa*), kada je Harry bio ekskomuniciran od strane dijela čarobnjačke zajednice s Voldemortom na čelu te je morao provesti svoju sedmu godinu školovanja (koju nije posvetio obrazovanju, već potrazi za horkruksima) skrivajući se pred Smrtonošama (*Harry Potter i Darovi Smrti*).

jim je osobinama drugačiji od gotovo savršene figure mentora koju opisuje Campbell¹²: kako je primijetio profesor Snape, Dumbledore je Harryja svojim savjetima pripremao za smrt, iako to dječak isprva nije znao.

U početnim je romanima serijala Dumbledore Harryju davao štura objašnjenja događaja s Voldemortom¹³, a tek je od četvrtog dijela serijala, kada se Voldemort vratio¹⁴, počeo Harryju davati detaljnije informacije. U petom i šestom dijelu Dumbledore je Harryju objasnio ulogu proročanstva o njemu i Voldemortu te ga pripremio na ono što će doći u posljednjem dijelu serijala – konačni sraz mladog čarobnjaka i najvećeg crnog maga svih vremena, nakon čega je Harry odlučio učiniti sve kako bi porazio Voldemorta. Ono što je Rowling otkrila čitatelju tek u zadnjem dijelu serijala jest da je Dumbledore izmanipulirao Harryja „igrajući na kartu“ Harryjeve nesebične ljubavi i potrebe za spašavanjem drugih. Dakle, iako je Dumbledore bio pošten i dobroćudan mentor, odlučio je žrtvovati dječaka za veće Dobro što ga čini netipičnim mentorom u „campbellovskom“ smislu.

TALISMANI

Prema Campbellu, „oni koji nisu odbili zov na junačkom će putovanju najprije susresti lik zaštitnika (često neugledne starice ili starca) koji će pustolovu dati talismane za zaštitu od zmajskih sila s kojima će se uskoro susresti“ (Campbell, 2007: 79). Tako je Harry na početku pustolovine dobio talismane koji su mu bili od velike koristi: čarobni štapić i plašt nevidljivosti. Harry je kasnije tijekom svoje pustolovine saznao da je plašt koji je na prvoj godini školovanja dobio kao božićni poklon od profesora Dumbledorea zapravo jedan od triju Darova Smrti¹⁵. S druge strane, njegov je čarobni štapić glavno oružje u borbi protiv Voldemorta, ali i vrlo važna poveznica između njih: štapići obaju čarobnjaka sadržavali su pero istoga feniksa u svojim jezgrama, zbog čega su „bratski štapići“ odbili napasti jedan drugoga u bitci na groblju u Little Hangletonu.

---

12 „Oni koji nisu odbili zov na junačkom će putovanju najprije susresti lik zaštitnika (često neugledne starice ili starca) koji će pustolovu dati talismane za zaštitu od zmajskih sila s kojima će se uskoro susresti“ (Campbell, 2007: 89).

13 Odnosi se na razlog Voldemortovih (ne)izravnih napada na Harryja u prvom, drugom i trećem dijelu serijala.

14 Voldemort je tada ponovno zauzeo ljudski oblik i počeo otvoreno skupljati sljedbenike te prijetiti čarobnjačkom svijetu.

15 U *Bajci o tri brata* spominju se Darovi Smrti, čarobni predmeti (bazgov štapić, plašt nevidljivosti i kamen uskrnuća), a čarobnjak koji ih posjeduje postaje Gospodarom Smrti.

Harry je u sedmom dijelu serijala postao gospodarom bazgovog štapića i uspio poraziti Voldemorta koji nije uspio pridobiti „odanost“ štapića.

ULOGA LJUBAVI U ŽIVOTU JUNAKA

Ljubav je vrlo važan pokretački čimbenik u radnji analiziranoga serijala romana: Harryja je spasila njegova majka i to je bio razlog zbog kojeg ga Voldemort nije uspio ubiti kao dijete. Tako je ljubav „dosudila“ da će junak Rowlingičinih romana odlučiti o sudbini svijeta. Kako bi se ilustrirala snaga ljubavi, valja izdvojiti citat: “U Odjelu tajni postoji soba”, prekine ga Dumbledore, “koja je uvijek zaključana. U njoj se nalazi sila koja je istovremeno i divnija i strašnija od smrti, od ljudske inteligencije, od prirodnih sila. Ujedno je vjerojatno i najtajanstvenija od svih predmeta proučavanja koji se tamo čuvaju. I tu moć, koju drže u toj sobi, vi posjedujete u ogromnoj mjeri, dok je Voldemort uopće nema. Ta vas je moć noćas odvela u spašavanje Siriusa. Ta vas je moć spasila kad vas je opsjeo Voldemort, jer mu je boravak u tijelu prožetom silom koju on tako prezire brzo postao nesosan. Na kraju uopće nije bilo važno znate li zatvoriti svoj um. Spasilo vas je vaše srce” (Rowling, 2003b: 843-844).

U romanima o Harryju Potteru vrlo se eksplicitno objašnjava zašto je Harry uspio preživjeti Voldemortov napad kao jednogodišnja beba: u njegovu su tijelu ostale upisane majčina ljubav i žrtva kako bi ga spasila i upravo su ga te sile uvijek iznova čvale od naleta zla. Samo nešto tako čisto i iskreno moglo je djelovati kao štit u pogibeljnim situacijama u kojima se Harry našao tijekom svoga života. Harry Potter također je lik o kojemu ovisi sudbina svijeta, na njemu je da u konačnici porazi tamu, a to je mogao učiniti zbog iskrene i nesebične žrtve te ljubavi prema drugima.

MOĆ PRIJATELJSTVA

Aristotel (prema Mogg i Tully, 2012: 84) navodi kako postoje tri tipa prijateljstva: prijateljstvo iz koristi, prijateljstvo iz užitka i potpuno prijateljstvo. Za analizirane je romane najbitniji treći tip, potpuno prijateljstvo, jer likovi svojim prijateljima žele samo dobro. U romanima o malom čarobnjaku prijateljstvo između Harryja Pottera, Rona Weasleyja i Hermione Granger započelo je na njihovoj prvoj godini u Hogwartsu. Harryja krasi junaštvo i nesebičnost, Rona odanost i dobroćudnost, a Hermione oštromnost i sposobnost vođenja. Prema Mogg i Tully (2012: 84), prijateljstvo Harryja, Rona i Hermione najjasnije je oslikano u posljednjem dijelu serijala, *Harryju Potteru i Darovima*

Smrti, u kojem se trojac upušta u putovanje koje će testirati njihove osobne snage, kao i snagu njihova prijateljstva. U tom romanu Ron i Hermione pomažu Harryju donijeti jednu od najtežih odluka u životu – tražiti horkrukse, čime će se približiti uništenju Lorda Voldemorta, ili Darove Smrti, čime će ovladati Smrću. Iako su zajedno sudjelovali u velikom broju različitih životnih situacija, u svakoj su se pokazali kao pravi prijatelji jedni drugima te su izvrstan primjer pravoga prijateljstva. Jedni druge smatraju obitelji, pri rješavanju poteškoća oslanjaju se na prednosti jedni drugih te ih individualne snage čine iznimnim trojcem, pokrivaju jedni druge kad „upadnu u nevolje“, ne podcjenjuju jedni druge, a u pustolovine se uvijek upuštaju zajednički.

ZAKLJUČAK

Romane o Harryju Potteru može se promatrati kroz prizmu nekoliko različitih žanrova. U njima su glavni likovi učenici čiji se razvojni put prati od 11. do 17. godine te čije pustolovine za cilj imaju dokrajčiti zlog čarobnjaka Voldemorta i vladavinu tame, zbog čega se o tim romanima može govoriti kao o dječjima i pustolovnicima. Isto tako, taj se serijal može povezati s mitološkim pričama: junak Harry Potter prolazi kroz pustolovinu koja uvelike odgovara mitološkom obrascu pustolovine junaka koji opisuje Joseph Campbell u monografiji *Junak s tisuću lica*. Ipak, u ovom se radu romani o Harryju Potteru promatraju kroz prizmu fantastične književnosti jer se cjelokupna radnja odvija u izmaštanim svjetovima, glavni su likovi u njima mali čarobnjaci (*Harry Potter*), u njima se pojavljuje veliki broj različitih fantastičnih bića (patuljci, trolovi, divovi, vilenjaci) te se fantastika smatra alatom za posredovanje univerzalno važnih moralnih pouka: važnost prijateljstva, nevolje do kojih vode pokvarljivost i nezasićena želja za moći, odanost, skromnost i ljubav prema drugome.

Budući da je cilj rada bio provesti analizu lika u popularnim fantastičnim djelima kako bi se utvrdile karakteristike lika u popularnoj fantastičnoj književnosti, kao instrument za raščlambu lika Harryja Pottera uzeta je Campbellova teorija o monomitu. Prema njoj, junakova se pustolovina može podijeliti na tri ključne etape: 1. Odlazak, 2. Inicijaciju i 3. Povratak. Na početku pustolovine junak se odlučuje otisnuti u svijet nadnaravnog čuda i donijeti boljitak zajednici. Na svom se putu sreće s brojnim nemanima koje žele osujetiti junakove napore, ali, budući da ima potporu mentora i ostalih suputnika, junak izvojeva pobjedu. Iako je Campbellova teorija usmjerena na mitološke priče o nadnaravnim junacima, ovaj rad dokazuje da se taj obrazac može tražiti i u nemitološkim djelima, djelima popularne fantastične književnosti. Razlika

između pravih mitoloških junaka i junaka iz romana J. K. Rowling leži u tome što su potonji skromni i nesavršeni te se oslanjaju na pomoć svojih prijatelja za razliku od častohlepnih, moralnih i idealnih junaka-ratnika.

U odnosu na teoriju o monomitu analiziralo se početne točke pustolovine junaka, odnosno događaje koji su djelovali kao početni impuls radnji romana (narušavanje *statusa quo*, odnosno pojava Zla), društvena okolina i nekonformizam junaka (sudbina roditelja, djetinjstvo junaka, poziv u pustolovinu) te figura mentora i talisman. Budući da veliku ulogu u životima junaka Harryja Pottera igraju ljubav i moć prijateljstva, te se instance analiziralo kao posebno značajne iako ih Campbell ne izdvaja kao zasebne točke pustolovina junaka. Analizom glavnog junaka u romanima o Harryju Potteru utvrđeno je da postoje točke njegovih pustolovina koje navodi i Campbell u teoriji o monomitu (zov u pustolovinu, prelazak praga, figura mentora, talisman itd.), ali su utvrđene i odlike pustolovine junaka koje Campbell ne spominje (uloga i moć ljubavi i prijateljstva, nekonformizam junaka).

Glavni lik u analiziranom romanu valja uzeti kao tip u popularnoj fantastičnoj prozi: iako po sposobnostima nije dominantan svojoj okolini, lukavošću i upornošću te ljubavlju prema svojim bližnjima uspijeva izbaviti svijet od Zla. Harry Potter junak je u čijim se karakteristikama moderni čitatelj može prepoznati, a autorica Rowling namjerno nije u fokus fabule stavila uzvišene likove poput pravih mitoloških junaka, već malog čarobnjaka želeći očovječiti njihovu pustolovinu i približiti je iskustvu modernoga čitatelja. Mali je čarobnjak, romantički *ieron*, pokazao modernom čitatelju kako ljubav uistinu je sila koja pokreće svijet, koja ima moć izmijeniti „okoštali status quo“ (Mrduljaš Doležal, 2012: 172) i poraziti zlog čarobnjaka koji prijeti uništenju svega dobrog. Najvažniji znak junaštva Harryja Pottera leži u tome što nije mario za svoju sudbinu nakon sruza s velikim silama Zla: u konačni boj s Voldemortom ušao je spreman umrijeti. To je dokaz koliko je njegova žrtva bila velika: bio je spreman umrijeti kako bi izbavio ljudski rod od vječnoga Zla, odnosno bio je spreman žrtvovati sebe radi Dobra, a veće žrtve od toga nema.

LITERATURA

Primarna literatura:

- Rowling, Joanne Kathleen. 2000. *Harry Potter i odaja tajni*, [prev. Zlatko Crnković], Zagreb : Algoritam, 272 str.
- Rowling, Joanne Kathleen. 2003a. *Harry Potter i Red feniksa*, [prev. Dubravka Petrović], Zagreb : Algoritam, 800 str.
- Rowling, Joanne Kathleen. 2003b. *Harry Potter and the Order of the Phoenix*, New York : Scholastic Press, 871 str.
- Rowling, Joanne Kathleen. 2005. *Harry Potter i princ miješane krvi*, [prev. Dubravka Petrović], Zagreb : Algoritam, 524 str.
- Rowling, Joanne Kathleen. 2007. *Harry Potter i Darovi Smrti*, [prev. Dubravka Petrović], Zagreb : Algoritam, 615 str.
- Rowling, Joanne Kathleen. 2013. *Harry Potter i plameni pehar*, [prev. Dubravka Petrović], Zagreb : Algoritam, 580 str.
- Rowling, Joanne Kathleen. 2014a. *Harry Potter i kamen mudraca* [prev. Zlatko Crnković], Zagreb : Algoritam, 248 str.
- Rowling, Joanne Kathleen. 2014b. *Harry Potter i zatočenik Azkabana*, [prev. Zlatko Crnković], Zagreb : Algoritam, 348 str.

Sekundarna literatura:

- Artan, Niklas. 2013. *Harry Potter as high fantasy: the uses of high fantasy in J. K. Rowling's Harry Potter series*. Karlstad : Karlstads universitet, 16 str.
- Baker, Katie L. 2011. *Harry Potter: A Hero of Mythic Proportions*. English Theses. Buffalo : State University of New York College at Buffalo, Buffalo State College.
- Campbell, Joseph. 2007. *Junak s tisuću lica*. Zagreb: Fabula Nova, 463 str.
- Cockrell, Amanda. 2004. *Harry Potter and the secret password: Finding our way in the magical genre*, u: *The Ivory Tower and Harry Potter: Perspectives on a Literary Phenomenon*, [ur. Lana A. Whited], Columbia i London: University of Missouri Press, 15-26.
- Driggers, Taylor. 2013. *Modern Medievalism and Myth: Tolkien, Tennyson, and the Quest for a Hero*, *Journal of Inklings Studies*, 3(2), 133-152.
- Giacometti, Kristina. 2013. *Od čudesnoga do fantastičnoga: dimenzije svjetova Ivane Brlić-Mažuranić i Nade Iveljić*, *Libri & Liberi*, 2 (1), 51-64.

- Haviřová, Tereza. 2005. *Fairy tale elements in J. R. R. Tolkien's The Lord of the Rings and J. K. Rowling's Harry Potter stories*. Bachelor's Thesis. Masaryk University, Faculty of arts : Brno, 58 str.
- Haviřová, Tereza. 2007. *Fantasy as a Popular Genre in the Works of J. R. R. Tolkien and J. K. Rowling*. Masters's Thesis. Masaryk University, Faculty of arts : Brno, 113 str.
- Kesti, Tutta. 2003. *The Hero's Journey in J.R.R. Tolkien's novels: A study of The Lord of the Rings*. Proseminar essay, Department of languages (English), University of Jyväskylä, 95 str.
- Kravar, Zoran. 2010. *Kad je svijet bio mlad: visoka fantastika i doktrinarni antimoderizam*. Mentor: Zagreb, 123 str.
- Kundu, Pritha. 2014. The Anglo-Saxon War-Culture and The Lord of the Rings: Legacy and Reappraisal. *War, Literature & the Arts: An International Journal of the Humanities*, 26, 1-17.
- Lawrence, David Herbert. 2004. *Ljubavnik lady Chatterley*, Zagreb : Biblioteka Jutar-njeg lista, 318 str.
- Lennard, Anthony, 2007. *Harry Potter and the Quest for Values: how the boy wizard can assist young people in making choices*. A thesis submitted in partial fulfilment of the requirements of the degree of Doctor of Education. Fitzroy: Faculty of Education, Australian Catholic University, 264 str.
- Merriam-Webster i Encyclopaedia Britannica. 1995. *Merriam-Webster's Encyclopedia of Literature*. Springfield, Massachusetts : Merriam-Webster.
- Mirčev, Andrej. 2008. *Genološke kušnje*, na: <http://www.matica.hr/kolo/309/Genolo%C5%A1ke%20ku%C5%A1nje/>, listopad 2015.
- Mogg, J. A., Tully, K. 2012. Harry Gets by With a Little Help from His Friends: an Aristotelian Reading of Virtue and Friendship in Harry Potter. *Journal of Interdisciplinary Normative Studies*, 34(1), 77-88.
- Mrduljaš Doležal, Petra. 2012. *Prstenovi koji se šire: junačka potraga u djelima J. R. R. Tolkiena*. Zagreb: Algoritam, 315 str.
- Pavičić, Jurica. 2000. *Hrvatski fantastičari: jedna književna generacija*. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 201 str.
- Todorov, Cvetan. 1987. *Uvod u fantastičnu književnost*. Beograd: Rad, 205 str.

HARRY POTTER AS A CHARACTER IN POPULAR FANTASTIC LITERATURE

Abstract: *The aim of this paper is to perform an analysis of the character in popular works of fantastic literature, with Harry Potter, the wizard from the eponymous series, serving as an example. Despite being novels which combine elements of different literary genres (primarily fantastic, but also adventure and crime fiction), the focus is on the fantastic as their predominant feature. Although Joseph Campbell's theory of the hero's journey (monomyth) has been confirmed in regard to the works of mythology, this paper proves that the pattern of the hero's journey can be found in non-mythological literature, i.e. in the popular works of fantastic literature. The aforementioned Campbell's theory is the starting point, i.e. a tool for outlining and dissecting the traits of the hero in popular fantastic novels about the young wizard. The analysis of the hero has shown that there are parts of his journey put forth by Joseph Campbell in his monomyth theory (the call to adventure, the crossing of the threshold, the mentor figure, the motif of talisman), but also traits of the hero's journey which Campbell does not mention (disrupting the status quo, the role of love and friendship, the hero's non-conformity).*

Key words: *Harry Potter, monomyth, fantastic literature, the hero's journey*

IVANA KURILJ

Filozofski fakultet,

Lorenza Jägera 9, 31 000 Osijek

Hrvatski jezik i književnost i pedagogija

2. godina diplomskoga studija

ivana.kurilj@gmail.com

Pregledni znanstveni rad

UDK 821.131.1.09 Calvino, I.-31

POSTMODERNISTIČKI POSTUPCI U ROMANU AKO JEDNE ZIMSKE NOĆI NEKI PUTNIK ITALA CALVINA

Sažetak: *U razdoblju postmodernizma učestalo i intenzivno primjenjuju se neuobičajeni književni postupci i obilježja kojima se čitatelj uvijek iznova iznenađuje. Ti postupci podrazumijevaju neobjašnjiva protuslovlja u iskazu, preobilje opisa i detalja na štetu cjeline, prekidanje slijeda priče, unošenje u djelo čitavih odlomaka već postojećih djela, ali i izravno uvođenje autora u djelo. Roman Itala Calvina Ako jedne zimske noći neki putnik izdvaja se kao uzoran katalog postmodernističkih postupaka i obilježja. Kao temeljni postupak u romanu razaznaje se prekinuti slijed, a slijede postupci poput permutacija, prekomjernosti i kratkog spoja. Ukidanje razlike između visoke i trivijalne književnosti izuzetno je obilježje postmodernizma koje Calvino u romanu tematizira postupkom protuslovlja i specifične ironijske intonacije. Kao takav, roman se može smatrati predstavnikom postmodernističke proze vrijedne tumačenja.*

Ključne riječi: *postmodernizam, postmodernistički postupci, Italo Calvino, Ako jedne zimske noći neki putnik*

1. POSTMODERNISTIČKI POSTUPCI

Iako postmodernizam nije rezultirao stvaranjem književnog manifesta, u znatnom broju vrhunskih književnih ostvarenja iz razdoblja postmodernizma učestalo i intenzivno primjenjuju se određeni književni postupci zbog čega je moguće govoriti o promjeni vladajuće književne tehnike u cjelini (Solar, 2003). Sukladno tomu postmodernizam je moguće odrediti ne samo postupkom dijakronijske i sinkronijske klasifikacije nego i na temelju pripadajućih obilježja i postupaka koji se pojavljuju u književnim djelima. Takav način određenja postmodernizma zastupa Lodge (1988), a Calvinov roman *Ako jedne zimske noći neki putnik* služi upravo kao potvrda postmodernističkih obilježja i postupaka.

Lodge (1988), dakle, nudi mogućnost razvrstavanja postmodernističke proze prema kriteriju prisutnosti postmodernističkih postupaka. Ti postupci podrazumijevaju nerazjašnjena i neobjašnjiva protuslovlja u iskazu, preobilje opisa i detalja na štetu cjeline, prekidanje slijeda priče, navođenje brojnih citata ili unošenje u djelo čitavih odlomaka već postojećih djela, izravno uvođenje autora u djelo, odbijanje izostavljanja nečega u pripovijedanju itd. (Lodge, 1988; Solar, 1997). Navedeno Lodge (1988) dijeli na točno šest postupaka, a to su: protuslovlje, permutacija, prekinuti slijed, slučajnost, prekomjernost i kratak spoj. Kao uzoran katalog postmodernističkih postupaka (Raspudić, 2006) izdvaja se roman Itala Calvina *Ako jedne zimske noći neki putnik* koji je u cijelosti izgrađen upravo pomoću postmodernističkih postupaka. U navedenom su romanu tehnički postupci povezani u neobičnu ironijsku strukturu romana čime je tehnika djela kao igre dovedena do krajnjih konzekvencija (Solar, 2003). Roman tako postaje uzorak postmodernističke proze u kojem tehničko umijeće i ironija nadvladavaju sve ostale značajke pripovijedne proze (Solar, 2003). Nije ni čudno što je roman *Ako jedne zimske noći neki putnik* Calvinovo najčešće navođeno i analizirano djelo budući da spaja čitkost tradicionalnog romana i formalnog eksperimentalizma (Raspudić, 2006). Roman je primjer izuzetnog majstorstva prema upotrebi neuobičajenih postmodernističkih postupaka kojima se čitatelj uvijek iznova iznenađuje (Solar, 1997), stoga u nastavku rada slijedi analiza romana na temelju spomenutih postupaka postmodernizma.

2. PREKINUTI SLIJED KAO SLUČAJNOST

Od književnog se teksta uvijek očekuje neprekinuti slijed izlaganja priče jer je pisanje jednostrana konverzacija (Lodge, 1988). Pisanje je u pripovjedačkoj prozi razumljiv i očit slijed koji se zasniva na prostorno-vremenskoj susljednosti. Pripovjedačka proza svojim kontinuitetom nameće čitatelju svoje poglede na svijet te umjesto zbiljnog svijeta dovodi zamišljeni svijet u kojem čitatelj posredno živi (Lodge, 1988). Postmodernizam sumnja u takav slijed, što je vidljivo u romanu *Ako jedne zimske noći neki putnik*. Upravo je **prekinuti slijed** temeljni postupak u romanu koji je popraćen velikom dozom ironije te koji je prikazan tako da djeluje kao plod **slučajnosti**.

Cijeli je roman u opreci prema sljedećoj tvrdnji koju iznosi Čitateljica, odnosno Ludmilla: „Ja više volim romane – dodaje ona – koji me odmah uvedu u svijet u kojem je svaka stvar precizna, konkretna i jasno određena. Osobit mi je užitak znati da su stvari postavljene upravo na taj jedan određeni način, a

ne drugačije, makar to bile i sasvim obične stvari prema kojima sam u životu ravnodušna“ (Calvino, 1996: 28). Roman se sastoji od deset romana, uglavnom trivijalnih djela, koji se odmah nakon kratkog izlaganja prekidaju (Solar, 2005b), i to uvijek kada slijedi, ili je već započet, zaplet priče. Situacija je uokvirena jedino potragom likova koji su nazvani Čitatelj i Čitateljica za nastavcima tih romana zbog čega Čitatelj upada u složenu političko-izdavačko-literarno-ljubavnu pustolovinu (Raspudić, 2006). Spomenuti je motiv potrage čest u postmodernoj književnosti, a u ovom romanu Čitatelj i Čitateljica čine svojevrstan dvojac detektiva koji traže knjigu i pri tome prolaze kroz zamršene avanture (Raspudić, 2006). U roman su umetnuti i povremeni esejistički komentari o književnosti i o čitanju: „Čitati – kaže on – znači uvijek ovo: postoji nešto što je tu, nešto što je stvoreno tekstom, neki čvrst materijalan predmet koji se ne može promijeniti, a iz toga pomalja se nešto što nije prisutno, nešto što je dio nematerijalnog svijeta, nevidljivog svijeta, jer se o njemu može samo misliti ili se može samo zamisliti, ili zato što je postojao i nema ga više, izgubljen je, nedostižan, u zemlji mrtvih...“ (Calvino, 1996: 68). Oni se uvijek brzo prekidaju poput fiktivnih djela u romanu te su u izravnoj suprotnosti s tehnikom trivijalne književnosti koja je u romanu vidljiva (Solar, 1985). Nijedna analiza niti misao nije zaključena, odnosno nije dovršena čak ni do mjere da se može smatrati nekom tezom o romanu ili općenito književnosti (Solar, 1985). Dakle, najveći dio romana čine nezavršeni početci, odnosno fragmenti koji nisu povezani nikakvim unutarnjim osobinama.

Svaki dio u romanu postoji sam za sebe (Solar, 2005b), što je drugačije od tradicionalne tehnike uokviravanja. Tradicionalna tehnika uokviravanja nikada nije rabila nezavršene i prekinute priče, odnosno fragmente koje ne upućuju ni na što, već je koristila manje ili više priče koje su cjelovite ili samo elemente priča koji su prema načelu analogije osiguravali upute kako treba shvatiti cjelinu (Solar, 2005b). Dakako, prekidanje priča može se uvidjeti još kod Ezopa (Solar, 2005b) i Šeherezade (Peruško, 2000), ali ih Calvino primjenjuje na drugačiji način. On sve elemente ostavlja onakvima kakvi jesu te pozornost skreće čak prema očekivanju nekih nastavaka priča. Svako prekidanje djeluje kao da je slučajno, ali točnije bi bilo ustvrditi kako Calvino, poput mnogih postmodernističkih pisaca, zapravo slijedi logiku apsurdna (Lodge, 1988). Sve skupa, dobiva se dojam raspada i dekonstrukcije cjeline koja će se konstruirati tek naknadnim komentarima te opravdati time što cjelinu zapravo čini trivijalna priča zavodenja (Solar, 2005b). „Calvinova pripovjedna strategija tako rješava već spomenuti temeljni problem cjeline koja opravdava očekivanje, a koja mora

biti sastavljena od dijelova koje nikakva unutarnja logika ne povezuje...“ (Solar, 2005b: 52). Zbog toga se Calvinova pripovjedna tehnika uspoređuje s onom Beckettovom koji stalno ponavlja obrazlaganje koje je razlaganje znanja, a Calvino ponavlja raznorodne, nedovršene priče (Solar, 2005b). Beckett, poput Calvina, razlaže fabulu na pojedine dijelove koji ne čine smislenu cjelinu i na temelju kojih se ne može izvesti konačna sinteza. Njegova proza ne predstavlja samo izmjenu klasičnog pripovijedanja sudbine pojedinca u romanu, već i „obrtanje samog postupka pripovijedanja, obrtanje koje sada osporava i samo smisljeno pripovijedanje“ (Solar, 1985: 222).

Čitateljeve riječi pri kraju romana: „...čini mi se da na svijetu postoje samo prekinute priče, i priče koje se nekako izgube“ (Calvino, 1996: 240), kao da opravdavaju cjelokupnu tehniku prekinutog slijeda koja se u romanu primjenjuje. Čak se i sam kraj romana ne završava, nego se prekida. Čitatelj „munjevito zaključuje da se želi oženiti Ludmilom“ (Calvino, 1996: 242), što se odmah nakon te pomisli i ostvari. Navedeno nije nimalo začuđujuće, budući da postmodernizam teži „rasapu“ na međusobno neovisne fragmente što dovodi do toga da se cjelina nigdje ne nazire, a „sabiranje“, koje bi zadovoljilo znatiželju, ne može se ostvariti na tradicionalne načine (Solar, 2005b).

3. PROTUSLOVLJE KROZ PRIKAZ ODNOSA VISOKE I TRIVIJALNE KNJIŽEVNOSTI

Česta je pojava u postmodernističkoj prozi da pripovjedač oscilira između nepomirljivih želja i tvrdnji što predstavlja postmodernistički postupak **protuslovlja** (Lodge, 1988). Protuslovlje, a ujedno i paradoks, prisutno je u cijelom romanu *Ako jedne zimske noći neki putnik*, a vidljivo je u progovaranju o odnosu visoke i trivijalne književnosti, između kojih postmodernizam više ne pravi razlike, a ipak ih ironizira. Calvino na samom početku romana protuslovno govori: „Opusti se. Priberi se“ (Calvino, 1996: 5).

Osporavanje estetizma i kulta ljepote nije dovelo do toga da modernu književnost svi razumiju i čitaju, nego do toga da prvake modernizma čitaju i razumiju jedino visoko obrazovani čitatelji. Trivijalna je književnost tako postajala sve više nalik stiliziranim i visoko dotjeranim književnim žanrovima koji su nam poznati iz prošlosti književnosti (Solar, 2005a). „Originalnost i inovacija dovele su visoku književnost do visokog stupnja ekskluzivnosti“ (Solar, 2005a: 29). Nasuprot tomu, i teorija i praksa postmodernizma ukidaju razliku između visoke i trivijalne književnosti jer uzlet mašte i napor spoznaje nisu shvaćeni

kao suprotnosti (Solar, 2005a). Upravo je to stanje koje upozorava da je visoka književnost postala preteška i da se više ne može čitati kao književnost jer se sve više čini da zahtijeva posebna, stručna znanja, osobito znanja iz povijesti književnosti i svojevrstne posebnosti književnih tehnika. U tom slučaju, visoka književnost ne dopušta opuštanje, a institucija je književnosti upravo tada ugrožena iznutra (Solar, 2005a).

U romanu *Ako jedne zimske noći neki putnik* vidljiv je autorov odnos spram visoke i trivijalne književnosti naglašen velikom dozom ironije i time roman može poslužiti kao paradigma spomenute kombinacije visoke i trivijalne književnosti (Peruško, 1997). Spomenuti dijelovi romana koji se prekidaju odgovaraju trivijalnim romanima koji slijede uglavnom naivnu trivijalnu tehniku otvaranja zapleta (Solar, 1985). Uzajamne se veze između različitih početaka uspostavljaju uglavnom uobičajenim ili naivnim motivima (Solar, 1985) izgubljenih rukopisa, podmetanjima tuđih tekstova, zabunama autora, tiskarskim pogreškama itd.: „Prilikom otpreme naših najnovijih edicija, pokazalo se da je dio naklade knjige *Ako jedne zimske noći neki putnik* Itala Calvina pogrešno odštampan, pa te primjerke treba povući. Zbog pogreške u knjigovežnici, tiskani arci spomenutog djela pomiješali su se s arcima jednog drugog noviteta...“ (Calvino, 1996: 26). Uz navedeno je prisutna i trivijalnost svakodnevne refleksije koja se odnosi na razmišljanje o tome kako da se Čitatelj ponovno susretne s Čitateljicom i kako da ju osvoji (Solar, 1985). Solar (2005a) podsjeća kako velik dio autora svjesno i namjerno upotrebljava postupke upravo trivijalne književnosti u djelima koja bi se po nekim osobinama mogla shvatiti kao djela visoke književnosti, što je slučaj i kod Calvina i što predstavlja svojevrstno protuslovlje. Upravo u nekom približavanju trivijalnoj književnosti traže, pa i pronalaze, sklonost šire publike. Ta djela sasvim određeno i jasno zastupaju u najmanju ruku ironičan odnos prema visokoj književnosti (Solar, 2005a) upravo protuslovno koristeći postupke trivijalne književnosti.

U romanu, pak, postoje i elementi koji su u izravnoj suprotnosti s tehnikom trivijalne književnosti, a oni se tiču prethodno spomenutih esejističkih dijelova o čitanju i književnosti u kojima Calvino na dijegetskoj razini nastoji obuhvatiti cjelovitu komunikacijsku situaciju u kojoj su čitanje, priča i pripovijedanje višestruko međusobno povezani i uvjetovani (Peruško, 1997). Ti dijelovi čine pravi mali traktat o romanu, a vidljivo je kako je i u njima prisutna ironija (Solar, 1985). Ako nizanje trivijalnih početaka romana odaje dojam parodije, budući da se nakon početaka ništa ne nastavlja, onda i nizanje malih teorijskih rasprava o romanu također odaje element parodije jer se na kraju ništa ne

ustvrđuje (Solar, 1985). „Jedinstvo ‘kičerskih’ i ‘teorijskih’ dijelova romana (...) je jedinstvo u tome što su elementi i jedne i druge vrste tako stilski virtuozno izrađeni da se moraju shvatiti kao primjeri dosljednosti koja sama sebe neprestano ukida na razini konačnih teza ili završenih priča“ (Solar, 1985: 238).

Od posebne je važnosti osmo poglavlje romana u kojem je prikazan nacrt pripovijesti o dvama piscima koji je uključen u dnevnik Silasa Flannerya, lika koji predstavlja pisca u romanu. Jedan od tih pisaca ima teškoće u pisanju svojega romana dok drugi pisac s lakoćom piše svoj roman. Dakle, sama je situacija protuslovna. Pisci svakodnevno promatraju jedan drugoga kako pišu, a temeljni zaplet nastupa kada obojica ugledaju djevojku koja pažljivo čita neku knjiga pa obojica pozele da je to upravo njihova knjiga. Međutim, nijedan pisac ne vjeruje u sebe pa misli kako samo onaj drugi može napisati baš takvu knjigu kakvu će ta djevojka sa zadovoljstvom čitati. Ipak, obojica napišu knjigu i šalju djevojci svoje rukopise kako bi prosudila čiji je uspješniji. Ona im, međutim, odgovara kako su joj dali dva primjerka istoga romana. Calvino u tom poglavlju upotrebljava upravo opreku lakoće i težine pisanja, koja izaziva primisli na trivijalnu i visoku književnost (Solar, 2005a). Ono što je vidljivo jest da oba pisca zavide jedan drugome, što znači da obojica sumnjaju da je književnost koju oni pišu prava književnost. Konačna je presuda prebačena na čitatelja jer oba pisca djevojku vide kao svojevrсно mjerilo njihova rada: „Pretpostavljaju da književnost mora biti takva, i jedino takva, da osigura zadovoljstvo pravog čitatelja“ (Solar, 2005a: 17). Prikazana razlika između dviju vrsta pisaca zasigurno sadrži, barem djelomice, i zahtjev za pomirenjem i prevladavanjem ranije bitnih razlika i protuslovlja između visoke i trivijalne književnosti (Solar, 2005a).

Završetci pripovjedačke proze u postmodernizmu od posebne su važnosti (Lodge, 1988). Umjesto tradicionalnih, zatvorenih završetaka, u kojima tajna biva razriješena, i modernističkih, otvorenih završetka, koji su zadovoljavajući, ali ne i konačni, u postmodernizmu pronalazimo višestruke, lažne, prividne završetke, ili, pak, parodiju završetka. Upravo parodija završetka na neki je način prisutna i u ovom romanu, odnosno završetak romana odiše ironijom više nego što je očekivano. Nakon komentara sedmog čitatelja o načinima čitanja Čitatelj odlučuje oženiti se Čitateljicom: „Nekad je priča mogla završiti samo na dva načina: pošto su prebrodili sva iskušenja, junak i junakinja vjenčaju se ili umiru“ (Calvino, 1996: 242). Zasigurno postoji neka veza između završnog komentara sedmog čitatelja i Čitateljeve odluke, a ta je veza posredovana ironijom (Solar, 1985). Dakle, vidljiv je ironičan, trivijalan i protuslovan kraj

priče. Čitatelj i Čitateljica vjenčani su te u bračnom krevetu čitaju knjigu *Ako jedne zimske noći neki putnik*: „ (...) konačni je ironijski karakter cijele priče da oni čitaju u bračnom krevetu umjesto da rade nešto na ‘obnovi života’ na koju se sva spoznaja u pričama može sažeti“ (Solar, 2005b: 54-55). Treba napomenuti kako je sklonost Calvinova romana prema postupcima trivijalnih romana, kojima se ostvaruje i protuslovlje, konstitutivni činitelj strukture cijeloga romana. Od presudne je važnosti uočiti da se ona na sasvim osobit način obrće i u vlastitu suprotnost jer „svojevrсна apologija kiča ujedno je i svojevrсна poruga“ (Solar, 1985: 237).

4. PERMUTACIJE I PREKOMJERNOST

Permutacija je postmodernistički postupak kojim pisac odbija u svojem pripovijedanju nešto izostaviti pa nastoji u isti tekst uklopiti pripovjedačke točke koji se međusobno isključuju (Lodge, 1988). U praksi se ovaj problem obično rješava tako da se alternative poredaju po stupnju vjerodostojnosti, međutim za postmodernističke pisce to nije rješenje. Naprotiv, „iscrpljivanje svih mogućih kombinacija u nekom području, znak je još potpunijeg odbacivanja obveze odabiranja“ (Lodge, 1988: 274).

Permutacije su prisutne i u djelu *Ako jedne zimske noći neki putnik*, a najočitije su u spomenutom osmom poglavlju u kojemu nacrt pripovijesti o produktivnom i neproduktivnom piscu ne završava samo jednom pravom poantom. Djevojka najprije odgovara piscima da su joj dali dva primjerka istoga romana, a onda slijedi još šest mogućih završetaka, s time da ni posljednji nije konačan jer završava s oznakom „itd.“: „Idem, s tim što treba zamijeniti itd.“ (Calvino, 1996: 163). Dakle, umjesto da nacrt završi u skladu s logikom umijeća, Calvino uvodi postupak permutacije.

„Križa cjelokupne institucije književnosti, o kojoj govori navedeni nacrt, a dakako i cijeli roman, vezana za lakoću i težinu pisanja, prebacuje se na pravog čitatelja, s važnim uvidom da je u načelu nerješiva: umjesto završetka moguće su samo permutacije“ (Solar, 2005a: 17). Temeljni putokaz pri tome jest nešto poput stanja svijesti pravoga čitatelja. Postavlja se pitanje želi li on čitati s naporom ili pak bez napora. Čita li s naporom, očito čita ozbiljnu, odnosno visoku književnost, a čita li bez napora, jasno je da čita laku, odnosno trivijalnu književnost. Postoje li tako dvije vrste čitatelja, postojat će i dvije institucije književnosti. No, samo bi jedna od tih institucija, u strogom smislu, mogla biti prava književnost jer bi druga sadržavala književna djela koja bi se čitala isto

kao što se čitaju, recimo, novine (Solar, 2005a: 18). Navedena dilema ne može se razriješiti ni dosjetkom ni nekim prijelazima, što je Calvino osjetio. Solar (2005a) navodi kako su njegove permutacije primjeri mogućih razrješenja odnosa između trivijalne i visoke književnosti koje nudi cjelokupna postmoderna proza.

Primjer permutacije vidljiv je i u imenovanju nekih likova u romanu. U devetom poglavlju upoznajemo putnicu Corinnu, koja se nakon toga naziva Gertrudom, pa nakon toga Ingrid, a onda pak Alfonsinom koja radi u policiji, a naposljetku Sheilom koja je programatorica. Uz navedeno, Čitatelj još pomišlja kako je to zapravo Lotaria, Ludmillina sestra. Takvo prekomjerno eksperimentiranje elementima može dovesti do zasićenja, odnosno nizanjem permutacija može nastati **prekomjernost**. Prekomjerno opterećivanje diskursa može rezultirati time da čitatelj te brojne elemente ne može sabrati u cjelinu. S druge strane, ako diskurs svedemo samo na dvije varijable, „permutacija postaje alternacija i izražava beznadnost ljudske sudbine“ (Lodge, 1988: 275). Stoga, na čitatelju je hoće li permutacije u romanu doživjeti kao prekomjernost ili kao pišćev originalan eksperiment.

5. KRATAK SPOJ

Književni je tekst uvijek metaforičan zbog toga što ga u njegovoj interpretaciji primjenjujemo na svijet kao totalnu metaforu. Takav proces interpretacije pretpostavlja postojanje jaza između svijeta i teksta, odnosno između umjetnosti i života. Postmodernizam, međutim, pokušava izazvati **kratak spoj** između njih na način da šokira čitatelja i odupre se konvencionalnim kategorijama književnog izraza (Lodge, 1988). Načini kojima se kratak spoj u tekstu ostvaruje jesu: kombiniranje nasilno suprotnih načina unutar jednog djela, uvođenje samog autora i pitanja autorstva u tekstu i razotkrivanje konvencija tijekom njihove upotrebe (Lodge, 1988).

Upravo je uvođenje autora vidljivo i u djelu *Ako jedne zimske noći neki putnik*. Calvino se odmah na početku romana izravno obraća čitatelju pripovijedanjem u drugom licu, što je česta pojava u postmodernoj književnosti zbog koje dolazi do fikcionalizacije čitatelja koji se pretvara u lik, odnosno u hibrid čitatelja i lika (Raspudić, 2006). Autor se ujedno poigrava i vlastitim imenom i osobnošću: „Počinješ čitati novi roman Itala Calvina *Ako jedne zimske noći neki putnik*“ (Calvino, 1996: 1). Takvo spominjanje sebe u trećem licu doprinosi upravo njegovu distanciranju od sama sebe te predstavljanju kao jednom

od brojnih maski u koje se „autor raspršuje u svojoj slojevitoj strukturi“ (Peruško, 1997: 103). Štoviše, u samom romanu progovara i o vlastitom stilu pisanja: „Spremaš se da prepoznaješ jedinstveni autorov stil. Ne. Uopće ga ne prepoznaješ. Ali, kad se bolje razmisli, tko je ikad i rekao da taj autor ima neki jedinstveni stil? Dapače, poznato je da je to pisac koji se mijenja od knjige do knjige. I upravo se po tim promjenama prepoznaje da je to on“ (Calvino, 1996: 10). Iz navedenog se može razaznati autorovo svojevrsno upozorenje kako je ovaj roman stilom drugačiji od prethodnih, što se može potvrditi i Ludmillinim komentarom: „Osim toga, nije to isti autor. Odmah mi se činilo da je to različito od drugih njegovih knjiga“ (Calvino, 1996: 28). Calvino je, dakle, pronašao način da proizvede kratki spoj svojom nazočnošću u djelu, zaobilazeći pri tome uobičajenu romantičarsku ironiju iskazivanja autorove nadmoći nad likovima i djelom, ali samo zato da bi je uspio uspostaviti drugim sredstvima (Peruško, 1997).

6. ZAKLJUČAK

Postmodernizam, unatoč brojnim i različitim tumačenjima, obiluje prepoznatljivim obilježjima i izuzetnim postupcima koji postmodernističku prozu čine zanimljivom i vrijednom čitanja i tumačenja. Roman *Ako jedne zimske noći neki putnik* paradigma je takve proze u kojoj tehničko umijeće i ironija nadvladavaju sve ostale značajke pripovjedne proze. Ironično tumačenje i poigravanje odnosom visoke i trivijalne književnosti postupkom protuslovlja, postupak prekinutog slijeda koji je navodno plod slučajnosti, permutacije umjesto pravih i jedinih poanti i zaključaka, poigravanje vlastitim imenom i autorstvom – u svemu tome sadržana je velika stvaralačka tehnika Itala Calvina koja roman *Ako jedne zimske noći neki putnik* čini izuzetnim postmodernističkim djelom.

LITERATURA

Primarna literatura:

Calvino, Italo. 1996. *Ako jedne zimske noći neki putnik*. Zagreb: Znanje.

Sekundarna literatura:

Lodge, David. 1988. *Načini modernog pisanja: metafora, metonimija i tipologija moderne književnosti*. Zagreb: Globus, Stvarnost.

Peruško, Tatjana. 1997. Calvinova parodija naratologije. *Republika*, 52 (3-4), 34-39.

- Peruško, Tatjana. 2000. *Roman u zrcalu: suvremena talijanska proza između samosvijesti i pripovijesti*. Zagreb: Naklada MD.
- Raspudić, Nino. 2006. *Slaba misao – jaki pisci. Postmoderna i talijanska književnost*. Zagreb: Parvus d.o.o.
- Solar, Milivoj. 2005a. *Laka i teška književnost: Predavanja o postmodernizmu i trivijalnoj književnosti*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Solar, Milivoj. 1985. *Mit o avangardi i mit o dekadenciji*. Beograd: Nolit.
- Solar, Milivoj. 2005b. *Retorika postmoderne: Ogledi i predavanja*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Solar, Milivoj. 1997. *Suvremena svjetska književnost*. Zagreb: Školska knjiga.

POSTMODERNIST TECHNIQUES IN THE NOVEL *IF ON A WINTER'S NIGHT A TRAVELER* BY ITALO CALVINO

Abstract: *In the period of postmodernism, uncommon literary techniques and features are frequently used, and the reader is always surprised by them. Such techniques are inexplicable contradictory statements, abundant descriptions and details which compromise the whole, abrupt interruptions in the narrative, the insertion of complete passages from existing works, as well as the insertion of the author in the work. The novel by Italo Calvino *If on a winter's night a traveler* is a representative catalogue of postmodernist techniques and features. Interruptions in the narrative is the fundamental technique of the novel, followed by techniques such as permutation, excess, and short circuit. Eliminating the difference between high and trivial literature is a prominent feature of postmodernism, which Calvino discusses in the novel by using contradictions and specific ironic intonation. As such, the novel can be considered a prime example of postmodernist prose worthy of interpreting.*

Key words: *postmodernism, postmodernist techniques, Italo Calvino, *If on a winter's night a traveler**

PETAR BOTIĆ

Filozofski fakultet, L. Jägera 9, 31 000 Osijek

Engleski jezik i književnost i filozofija

2. godina diplomskog studija

petar.botic@outlook.com

DIFFERENT INTERPRETATIONS
OF WORLD WAR I IN POETRY:
WILFRED OWEN'S *DULCE ET DECORUM EST*
AND RUPERT BROOKE'S *THE SOLDIER*

World War I, as one of the most significant events in human history, gave birth to a great number of poets who also participated in the battles which took place between 1914 and 1918. War has been discussed in literature ever since the first literary works were written, but from different points of view. Generally, war poets of this period depicted it as one of the most disastrous occurrences possible, which is obvious in Wilfred Owen's poem "Dulce et Decorum est". However, there are certain poems describing war idyllically, such as Rupert Brooke's "The Soldier", which illustrates how noble it is to sacrifice one's life for one's motherland. It is clear that World War I had a strong impact on the poets of the early twentieth century, but not everybody perceived it the same, which is why Brooke and Owen are diametrically opposed in their conceptions of war.

Rupert Brooke's poem "The Soldier" is an example of how war can be seen as glorious and dignifying. This poem was published in his collection of poems *1914*, which was influential for ". . . *The Spirit of Man* . . . a best-selling anthology edited by the then Poet Laureate, Robert Bridges" (Longley, 2005: 57). This anthology reinforces ". . . the message that 'our beloved who fall in the fight . . . die nobly, as heroes and saints die'" (Longley, 2005: 58). The message the anthology bears is applicable to Brooke's "The Soldier". Brooke suggests the main point of this sonnet in the following lines:

If I should die, think only this of me:

. . . . .

In that rich earth a richer dust concealed;

A dust whom England bore, shaped, made aware,
Gave, once, her flowers to love, her ways to roam,
A body of England's, breathing English air,
Washed by the rivers, blest by suns of home. (Brooke, 2006: 1, 4-8)

The lyric subject speaks the thoughts of a devoted soldier, who willingly jeopardizes his life in order to serve his country. Not only does he personify his country, but he gives it divine characteristics. For this man, England made his life possible, made him who he is, and granted him all its abundance. His country is his blessed home which he carries within himself. It is because of such love and gratitude that he is not afraid to die for it:

And think, this heart, all evil shed away,
A pulse in the eternal mind, no less
Gives somewhere back the thoughts by England given;
Her sights and sounds; dreams happy as her day. (Brooke, 2006: 9-12)

The soldier is as generous as England – he will sacrifice himself because it sacrificed itself for him. Even after death, when he becomes a dust “. . . in that rich earth . . . ” (Brooke, 2006: 4), he will remember England, which was worth dying for, and made him proud to be “. . . at peace, under an English heaven” (Brooke, 2006: 16). All this said, it is obvious that Brooke was concerned “. . . with the nobility of self-sacrifice for one’s country. . . ” (Bloom, 2002: 65). He believed that one’s country deserved sacrifice even if it meant dying, because the country gives and shapes one’s life.

Contrary to that belief, Wilfred Owen, in his poem “Dulce et Decorum est”, expresses the cruelty and brutality of war which is devastating for individuals who are there to see what it really is. The beginning of the poem gives the reader a direct insight into the soldiers’ condition in a battle:

Bent double, like old beggars under sacks,
Knock-kneed, coughing like hags, we cursed through sludge,
. . . . .
But limped on, blood-shod. All went lame, all blind;
Drunk with fatigue; deaf even to the hoots
Of gas-shells dropping softly behind. (Owen, 2006: 1-2, 6-8)

The soldiers who actually lead the battles are anguished, hurt, bleeding, can barely walk, and even then they are under attack and suffocating in deadly gas. There is no space for compassion and humanism in war. That is the real picture of war for Owen, completely different from the idyllic, and somehow mythological idea behind war in Brooke's opinion.

The culmination of the poem begins by Owen's descriptions of how war affects an individual. This aspect is expressed through the figure of a soldier who failed to save himself. He was distanced from the others, ". . . yelling out and stumbling / And flound'ring like a man in fire or lime.--" (Owen, 2006: 11-12). "This distance means the difference between life and death" (Bloom, 2002: 15). According to Owen, that is all there is in war – a struggle between life and death, and not a noble fight for one's homeland.

Images of those who die a violent death leave a permanent mark on the minds of survivors who are there to see it. Therefore, the narrator is haunted by what he had to witness: "In all my dreams before my helpless sight / He plunges at me, guttering, choking, drowning" (Owen, 2006: 15-16). There is no way for soldiers to end a war – everything they go through during war, dwells inside of them as a traumatic memory. Nobody can even imagine what soldiers experience:

If in some smothering dreams, you too could pace
Behind the wagon that we flung him in,
And watch the white eyes writhing in his face,
His hanging face, like a devil's sick of sin. (Owen, 2006: 19-22)

At the end of the poem, after the descriptions which show the horrors of war, Owen comes full circle by revealing the ironic nature of the poem's title:

My friend, you would not tell with such high zest
To children ardent for some desperate glory,
The old Lie: Dulce et decorum est
Pro patria mori. (Owen, 2006: 25-28)

"This title suggests that . . . His goal was to attack the concept that sacrifice is sacred; he hoped to destroy the glamorized decency of the war" (Bloom, 2002: 15).

To sum up, it is obvious that these poems, as well as the poets behind them, address the same issue, but in a completely different way. It seems that it is impossible to label one approach to the same problem as the right one, and the other one as wrong. “The Soldier” and “Dulce et Decorum est”, which discuss war as noble on one, and inhuman on the other hand, are great examples of how to see the same thing from different angles, how to broaden our minds, and how to accept those thoughts that suit us the most. As far as the war goes, it seems that it is innately human, but poems such as these two give us a chance to be affected by it, one way or another, and refuse to be indifferent.

WORKS CITED

- Bloom, Harold. 2002. *Poets of World War I: Wilfred Owen & Isaac Rosenberg*. n.p.: Chelsea House Publishers.
- Brooke, Rupert. “The Soldier.” 2006. *The Norton Anthology of English Literature*. 8th Edition. New York: W.W. Norton & Company.
- Longley, Edna. “The Great War, history, and the English Lyric.” 2005. *The Cambridge Companion to the Literature of the First World War*. 1st Edition. Vincent Sherry. Cambridge: The Press Syndicate of the University of Cambridge.
- Owen, Wilfred. 2006. “Dulce et Decorum est.” *The Norton Anthology of English Literature*. 8th Edition. New York: Norton W. W. & Company.

PETAR BOTIĆ

Filozofski fakultet, L. Jägera 9, 31 000 Osijek

Engleski jezik i književnost i filozofija

2. godina diplomskog studija

petar.botic@outlook.com

THIS IS THE COUNTRY:
HELEN'S FATHER'S HOUSE AS A SYMBOL OF
CHANGE AND ILLUSION OF A PERFECT LIFE

There are certain ways in which we want to organize our life, but they are often mere goals that cannot be fully achieved. These illusions can change people and direct the course of their actions, especially in situations when they feel them directly. Such was the case with the main protagonist's visits to Helen's father's house in William Wall's *This is the Country*. Everything he experienced there changed him and created his vision of a perfect life with his family, which he was unable to actualize after all.

The main protagonist's name remains unknown throughout the novel, suggesting that he has no identity and does not know what to do with his life. He is a delinquent who comes from a broken home and is very troubled: "... and I don't get much to eat. Generally, I'm too fucked up. I need performance-enhancing drugs to get up in the morning" (Wall, 2005: 21). His problems only get worse after the death of his best friend, Max: "This is too much, I say ... I need to get my head straight. But Max was still dead when I got clean" (Wall, 2005: 32). His misfortune culminates when he gets Jazz pregnant: "Pat Baker is trying to kill me. You got his sister up the pole. What d'you expect?" (Wall, 2005: 41).

At that point, he receives an omen which he needs in order to change his life. He sees what he wants of his life by staying at Helen's father's house. His illusion of living a normal, family life starts to develop: "In the morning I'm feeling good. My head feels as if everything is coming back to normal size. My eyes don't burn anymore ... I feel clean for the first time in weeks" (Wall, 2005: 35).

However, Helen's father lives in an illusion as well, as if his daughter were still with him. The main protagonist recognizes himself in Helen's father: "I was sorry for him. I wished I was his daughter, come home for a few days' break ... I was grateful that he loved us so much" (Wall, 2005: 44). Just like the old man, he wants to get away from his reality – one in which he is "on the run from the

posse and the claw hammer and [he is] lying low in the old fart's house and every night he calls [him] Helen" (Wall, 2005: 38). He wants to trade all that for his vision of life with Jazz and Kaylie.

He then starts disliking who he is: "On the way I see myself in the mirror and I'm wearing this girl's sweater and this shiny pair of panties and I look like a fag. But it feels good if I don't look up" (Wall, 2005: 35). His stay at Helen's father's house makes him look at himself and evolve into a man with identity and a goal in his life. After Helen's father makes him leave the house, he goes to his mother's and decides to start over: "She stood outside my door listening to me changing into a man" (Wall, 2005: 41).

However, the illusion of maintaining a normal life with his girlfriend and daughter is shattered after Jazz is killed: "Like Jazz was all that kept me from exploding into a billion very small things . . ." (Wall, 2005: 204). With Jazz gone, and Kaylie taken away from him, his reality starts to overcome him again. At that point, he again finds himself at Helen's father's house.

The house which was a symbol of him getting a hope for a new beginning is now a symbol of all that being gone: "There's a FOR SALE sign at the old guy's gate" (Wall, 2005: 222). This house cannot be sold to him: "Would you take ninety I say to her . . . No chance, she says. I can't bring an offer like that to them" (Wall, 2005: 223). In other words, this illusion can never be his. It waits for someone else to have a normal life; a normal life that he wants, but can never have himself.

Eventually, he realizes that he cannot have what he wants, even though he did everything he could. "Everything was that close. Kaylie, I said, we won't go to France after all . . . For the second time since she saw me in the car she smiled" (Wall, 2005: 267). By doing that, he finally breaks his illusion, and embraces the life meant for him to live.

What people imagine their life should be sometimes does not mean they will succeed at making it a reality. Helen's father's house can be interpreted as a symbol of things not going the way you want them to. Imagining the goals of your life is simple, but sometimes you simply cannot make them real, no matter how hard you try and how much you change. At that point, it is up to you either to continue living in your illusion, like Helen's father, or to break away from it and accept your disillusioned reality.

WORKS CITED

Wall, William. 2005. *This is the Country*. London: Hodder and Stoughton.

MARKO SIČANICA

Filozofski fakultet, L. Jägera 9, 31 000 Osijek

Hrvatski jezik i književnost i filozofija

3. godina preddiplomskog studija

markosicanic@gmail.com

GETO KATARINE II I HERAKLIT

Vidi kakva predivna zgrada
balkon, zid sa divljim ružama
atlas nosi kuglu iznad glave
Grci, mit i legenda

Magla češlja pramen na ulici
hladan dah sa zapada
gar se crni svuda po snegu
plava bluza i kifla pred čas

Rođen sam u getu
rođen sam tačno u čas, da vidim
rođen sam u getu
rođen sam tačno u čas, da vidim

Heraklit kaže kako se ljudima krije ono što probuđeni čine jednako kao i ono što spavajući zaboravljaju. Tako i ja trebam, dok pišem ovaj esej, uspavati svu svoju stvarnost i uživati u prijeporu Apolonova sna s Dionizovim plesom. Prijepor se rješava jedino uz pjesmu i stoga ću stihove Mladenovićeve grupe Katarina II staviti u interakciju s Heraklitovim naukom, kojeg su neuki zvali mračnim. Onaj tko je uistinu uzeo Heraklita u ruke vidio je da kroz njegovu najtamniju tamu dopire svjetlo svjetlije od svih svjetala. Heraklit je divna zgrada, njegovi su tumači meni balkon s divnim ružama. Ruže nas uvijek privlače svojom ljepotom, stoga mnogi umru od njihova trnja. Potrebno je oduprijeti se trnju ruže koje dolazi od tuđih tumačenja starog mudraca, potrebno je nad-

vladati iskonsku potrebu za estetikom kako bismo se uzdigli iznad nje, potrebno je nadvladati sebe i postati ono opće. No, nikada se ne smije nakon toga ostajati na onom općem jer ja ne mogu biti ja ako ne postojimo mi, ali ako postanem mi, nikada neću uistinu moći biti ja jer ja nisam ja. Tek kada ja ne budem više ja i ne budem mi, uistinu ću moći prevladati taj prijepor u sebi i gledati kako oganj guta i ono staro ja i ono mi jer svaki se oganj s mjerom pali i s mjerom gasi. Atlas je nosio kuglu iznad glave, taj je Atlas nosio svijet na svojim ramenima ne znajući da će, ako ispusti svijet, ispustiti i samoga sebe jer dok postoji svijet, postojat će i Atlas. Grci su djeca čovječanstva, njihovi mitovi i legende nama su djetinje igre s kojima se svakodnevno kockamo jer samo rijetki znaju kako vijek pripada djetetu. Treba uvijek biti dijete jer jedino je dijete u stanju iščuđavati se svemu, jedino nas dijete može spasiti od našeg kockanja i djetinjarija; kada nas vijek proguta, samo djeca ostaju kraljevati vremenom, samo je dijete u vječnosti jer je ono zarobljeno u trenutku, a trenutak vječno traje. Stihovi se nastavljaju govoreći o tome kako magla češlja pramen na ulicama, govori o hladnom dahu sa zapada, govori o crnini koja kvari bjelinu snijega te se umeće slika plave bluze i kifle. Heraklit kaže da kada bi sve postalo dim, nosovi bi razaznavali; kada bi uistinu samo magla i dim bili oko nas, nama ne bi više trebale oči, sve bismo mogli nanjušiti. Toliko su naša osjetila nevažna naspram našeg uma: naša su osjetila nešto što treba nadići jer sve uvijek i iznova počiva u umu. U našem su umu poruke našim očima da vide, u našem su umu poruke nosu da nas probije kroz maglu, bez našeg uma mi smo samo crnilo na snijegu, našim umom mi dobijemo sivilo. Snijeg može simbolizirati prirodu, on je sve ono što nas okružuje, snijeg je iskonski čist i potpuno bijel; mi ljudi uništili smo tu čistu bjelinu, mi smo ti koji donose crninu, mi smo ti koji svoje ja stavljaju pred sebe i zacrnjuju maglovite ulice. Treba biti iznad toga ja, treba biti ispred svojeg nosa, treba biti ispred svojih očiju jer bez toga mi objavljujemo rat prirodi i sebi samima. Svatko uvijek može započeti rat, ali nitko nikada ne zna kada će i kako taj rat završiti. Kada bi uistinu bilo tako da naša osjetila imaju prevlast nad našim umom i da slobodno mogu obojati nevinost snijega u crninu, tada bi se goveda slavilo kao blaženstva jer je govedo sretno kada vidi hranu; čovjek treba biti sretno kada shvati hranu. Osjetila naša su oganj, ona su ono što nas tjera da uništavamo sve oko sebe, ona su ono iskonski životinjsko u nama, ona su ono zbog čega Dioniz pije da ugasi u sebi vatre ognjene. Oduvijek je čovjek bio sklon destrukciji: otkako je čovjeka, postoji i potreba za paljenjem i uništavanjem; čovjek je od svog nastanka, kada je zapalio prvu vatru, nastavio ubacivati u nju samo da gori, iako je bilo i više nego dovoljno materijala za izgaranje te vatre. Sve što je čovjek

želio bilo je vidjeti kako se plameni ognja penju. Stoga, kada bismo ostali na toj ratnoj uništavačkoj snazi, nikada više ne bismo vidjeli nevinost snijega, sve bismo zacrnili; iako mi sami nismo u stanju očuvati bjelinu, sivilo nudi dovoljan tračak bijelog u ponoru crnine. Naš dah, stoga, treba biti hladan jer upravo je on naš um koji je u stanju smiriti i najgore vatre; i treba otpuhati te ognje koje svi oko nas žele nastaviti potpaljivati. Kao što Dioniz svoju vatru gasi vinom, tako i naš um svojom hladnoćom gasi vatrenost naše tjelesnosti. Plava bluza sljedeći je motiv pjesme. Plava je boja koja simbolizira vode, plava je boja koja simbolizira dubinu. Naš je um najdublji od svih ponora i mi moramo biti spremni proniknuti u njegove dubine. Treba tu biti uvijek na oprezu jer čak ni ribe ne mogu preživjeti u najdubljim vodama, kaže Heraklit. Kifla je ovdje sljedeći motiv, kifla je ovdje hrana, ona je ono tjelesno jer, bez obzira koliko netko ljubio svoj um, on ne može pobjeći od svojeg tijela. Stoga ne treba bježati od svojeg tijela, već od svojeg uma jer onaj koji predugo ostane unutar vlastitog uma zateći će taj um kako bježi, a onaj koji pokuša stalno bježati od svojeg uma vidjet će kako taj um slijedi njega i kako je moguće prevaliti velike puteve u toj utrci za bježanjem od onoga mi kada prestanemo biti ja. Došao sam napokon do glavnog dijela pjesme, došao sam do onoga zbog čega sam i krenuo pisati ovaj esej, došao sam do granice koja razdvaja vode u kojima mi je ugodno plivati s onima u kojima i ribe teško dišu. Ne smijem očajavati! Ja sam, na kraju krajeva, čovjek i meni nije mjesto da ronim velikim dubinama, naprotiv, tamo gdje riba pliva, čovjek brodom plovi. Heraklit nas upozorava da je tegobnije boriti se sa slaću nego sa srdžbom pa ću prema tome bolje testirati sebe i vlastito plivačko umijeće nego se vječno vraćati na isto jer najljepši sklad počiva u sporu. Stih kaže „rođen sam u getu“. Geto je simbol onog odbačenog, onog marginaliziranog, onoga što bježi pred sunčevim zrakama spoznaje. No, ipak treba biti ponosan na rođenje u getu. Heraklit je bio ponosan, a kada se u filozofa javi ponos, taj je ponos golem. Heraklit nije nikada htio publiku, on nikada nije htio pljesak mase, nikada nije htio imati velike kipove klesane u mramoru. Ljudi poput Heraklita obitavaju u vlastitom sunčevom sustavu i tamo ih treba ići tražiti; oni su uistinu u getu, ali taj je geto društvo odabranih, a ne odbačenih. Samo su rijetki uistinu odbačeni kako bi mogli uživati u posebnom sunčevom sustavu za odabrane. Stih nastavlja govoreći „rođen sam tačno u čas da vidim“. Antička Grčka doista je bila kolijevka svega onoga što mi danas znamo i sve je naše znanje zapravo jedna malena fusnota na sve ono što su veliki Grci napravili. Heraklit je rođen tačno kad je trebao biti rođen. Kao nijedan čovjek, on nije mogao izabrati kada će ga sva sila prirode baciti u svijet. On nije mogao birati vrijeme u kojemu će se roditi,

a ipak je zavrijedio svoju kartu za vječnost. Heraklit, kao i nitko od nas, nije mogao odabrati tko će ga roditi, on nije mogao birati ni gdje će se roditi, pa čak ni kakav će se roditi. Heraklit se po tome nimalo ne razlikuje od nas, ali taj Heraklit nije bio mi, taj Heraklit čak nije bio ni Heraklit, taj je Heraklit ugasio oganj i prešao iz trenutka u vječnost. Sve što na ovom svijetu postoji jest promjena, a Heraklit je uistinu promijenio tu promjenu te je iz mraka donio veliko svjetlo svima zatočenim u vječnosti onog sada. Ponavljanjem stiha „rođen sam u getu“ opet se javlja motiv geta koji je zapravo čovjek sam kada nije među drugima, jer samo kada smo uistinu sami, možemo saslušati druge. Stoga se opet ponavlja stih koji govori o rođenju u točno određenom trenutku i mogućnosti da se to vidi. Heraklit kaže kako rođeni žele živjeti i pri tome imati smrtnu usudu, ali zaboravljaju da time djecu ostavljaju da se rode kao sami smrtni usudi. Smrt je za Heraklita ono što probuđeni motrimo, a spavajući snivamo. Cijeli je život prema tome samo jedna velika bolest na smrt koju mi moramo izliječiti, ali pri liječenju mi zaboravljamo da time trujemo djecu u sebi. Ne smijemo nikada izgubiti dijete u sebi jer jednom kada dozvolimo da se dijete u nama razboli, mi umiremo, a kraljevstvo pripada djetetu pa prema tome oni bolesni tamo ne ulaze. Oni bolesni zapravo su u getu, oni koji su nositelji bolesti koja može zaraziti sve okolne – ti uistinu pripadaju getu. Onaj koji je spreman djetetu predati smrtnu usudu zaslužuje ostati u getu jer taj nikada neće sagraditi brod da plovi s ribama, taj će pokušati zaroniti dublje nego ribe, ne znajući da ni ribama nije cilj u najdublje vode ponirati.

Na kraju ovog eseja donosim zaključak kako je vrlo važno slušati ono što nam Grci, mitovi i legende poručuju i da ne smijemo imati drevne mudrosti skrivene izvan svjetla. Heraklit nas upozorava svojim naukom o tome kako svatko od nas ima u sebi plameni oganj i kako svatko od nas treba biti taj koji će taj plamen s mjerom gasiti i paliti. Ako se previše zadržavamo među drugima i dajemo svojem tijelu da umjesto našeg uma vodi računa o plamenu, mi ćemo izgorjeti. Važno je ostati vjeran samome sebi jer samo tako mi možemo izbjeći prijepor između drugih, prijepor nas samih i sagraditi brod kada već ne možemo roniti ondje gdje ni ribe ne mogu živjeti. Roditi se u getu ne znači ništa; važan je način na koji mi obitavamo u getu. Nije bitno tko je gdje rođen, već kako je izašao na svjetlost.

IRIS SPAJIĆ

Filozofski fakultet, L. Jägera 9, 31 000 Osijek
Engleski jezik i književnost i njemački jezik i književnost
2. godina diplomskog studija
iris.spajic@gmail.com

DESTROYING INDIVIDUALITY: SPORTS AND MASS SOCIETY IN ALDOUS HUXLEY'S *BRAVE NEW WORLD*

Mass society, as a product of industrialization and mass production, is a type of society which binds together people of different classes, ages, educational background or any other social characteristic. It is characterised by increased consumption, i.e. consumerism, materialism and collective consciousness, which is incorporated in every aspect of everyday life, such as culture, media, music, movies or sports. Products of mass society are made in such a way that they are appealing to everyone. However, mass society also divides people and creeps up on the individuality and free will. Such is the case in Aldous Huxley's *Brave New World*, which is a great depiction of how even sports can be used as a mass society's tool of control and how they can destroy individuality.

In Huxley's *Brave New World* we are introduced to a society with a strict order. It is divided in five castes, Alpha, Beta, Gamma, Delta and Epsilon, whose members are conditioned and also predestined for a particular way of life, whether to have a supreme or submissive role. Sleep-teaching, i.e. *hypnopædia*, helps the State to instill values in children from early on and give a false sense of importance, even to the lowest castes: "After all, every one works for every one else. We can't do without any one. Even Epsilons" (Huxley, 2007: 78). By electric shocks, children are conditioned to hate books and nature, i.e. country, but are conditioned "to love all country sports" (Huxley, 2007: 18), which must "entail the use of elaborate apparatus" (Huxley, 2007: 18). They are conditioned to love country sports in order to "consume manufactured articles as well as transport" (Huxley, 2007: 18-19), but they must not love books because "there was always the risk of their reading something which might undesirably decondition one of their reflexes" (Huxley, 2007: 18). They think that "love of nature keeps no factories busy" (Huxley, 2007: 18). Apart from

this, a great emphasis is put on encouraging consumerism through consuming transport and indulging in sports, which require expensive equipment. They are appalled with people who used to play “elaborate games which do nothing whatever to increase consumption” (Huxley, 2007: 25).

Another falsity presented in *Brave New World* is happiness: “They had heard the words [Yes, everybody’s happy now.] repeated a hundred and fifty times every night for twelve years” (Huxley, 2007: 65). Apart from these words being repeated, happiness is achieved through consuming *soma* tablets. The reason why this is so important is because it gives power to the State – if everyone is happy, there will be no protests, people are easily controlled and it is likely that they will consume more. This is also related to conditioning because “[a]ll conditioning aims at [...] making people like their unescapable social destiny” (Huxley, 2007: 12).

“Centrifugal Bumble-Puppy”, “Obstacle Golf”, “Electro-Magnetic Golf”, “Escalator Squash” and “Riemann Surface Tennis” are the games presented in *Brave New World*. The thing they have in common is that they are all group games and in this society people are not encouraged to “indulge in any solitary amusements” (Huxley, 2007: 142). As it can be seen from the example with reading being banned, this also shows that people are discouraged from being individual and having their own thoughts. If people do not conform to acceptable behaviour, they are seen as outcasts and are ostracised. One example is the little boy who does not want to participate in an erotic play, so the nurse takes him to the psychologist “just to see if anything’s at all abnormal” (Huxley, 2007: 26). Another example is Bernard, who is infamous for his “heretical views on sport and soma, by the scandalous unorthodoxy of his sex-life [and] by his refusal to obey the teachings of Our Ford” (Huxley, 2007: 129). His views on sports are heretical because he does not like to indulge in them and this results in him not being popular with others, especially girls. One such example is:

“What were you playing this afternoon” the girl on his left enquired. “Obstacle, or Electro-magnetic?” Bernard looked at her (Ford! it was Morgana Rothschild) and blushing had to admit that he had been playing neither. Morgana stared at him with astonishment. There was an awkward silence. Then pointedly she turned away and addressed herself to the more sporting man on her left. (Huxley, 2007: 68)

As it can be seen from the examples above, people who participate in sports succumb to the will and rules of the State and that is what makes them acceptable. Playing sports is generally seen as a common interest and people who engage in these activities usually have a sense of belonging and acceptance. Those who do not are seen as outcasts because “unorthodoxy threatens more than the life of a mere individual; it strikes at Society itself” (Huxley, 2007: 128-129). Bernard Marx wonders what it would be like to be free, “not enslaved by [his] conditioning” (Huxley, 2007: 78), which is completely opposite of the thought uttered by Fanny, but thought by everyone else: “one’s got to play the game” (Huxley, 2007: 37). This again exemplifies the conformity, lack of free will and the presence of control.

Brave New World is an example of how dangerous mass society really is and how easy it is to fall into its trap and become depersonalized. This book introduces an element of brainwashing, i.e. “conditioning”; through a seemingly harmless activity – playing sports. Sports are not valued for their entertaining component, rather for their capitalistic tendencies. Brainwashing and consumerism are present in our society and, as in *Brave New World*, they are creeping up on us through seemingly harmless ways, such as media, movies, sports, books. As written in *Some Social Implications of Modern Technology*, “[t]he point is that today the apparatus to which the individual is to adjust and adopt himself is so rational that individual protest and liberation appear not only as hopeless but as utterly irrational” (Marcuse, 1982: 145).

WORKS CITED

- Huxley, Aldous Leonard. 2007. *Brave New World*. London: Penguin Random House.
- Marcuse, Herbert. 1982. Essential Frankfurt School Reader: *Some Social Implications of Modern Technology*. New York: Continuum.

IRIS SPAJČ

Filozofski fakultet, L. Jägera 9, 31 000 Osijek
Engleski jezik i književnost i njemački jezik i književnost
2. godina diplomskog studija
iris.spajc@gmail.com

INSTITUTIONAL OPPRESSION AS A FORM OF DYSTOPIA IN DAVID LODGE'S *HOW FAR CAN YOU GO?*

As dystopia is defined as a worst possible world, many people perceive it as something distant and non-existing because it can always be worse than it already is. However, there are also many obscure elements of dystopia, such as oppression, misery and conditioning, which may pass unnoticed. These elements are present in many seemingly normal and desirable social systems and institutions. David Lodge's *How Far Can You Go?* is a depiction of the oppressive Roman Catholic Church and its impact on lives of many young individuals, who manage to break free from their strict conditioned upbringing, but still remain enslaved by it.

Lodge's novel introduces a group of young people who live in a 1950s Catholic society and whose existence is marked by fear of living and dying in a state of sin. They are all part of a game called Salvation, in which the main goal is "to get to Heaven and avoid Hell" (Lodge, 2011: 6). In this game the figure of God resembles Big Brother – the youth is under constant surveillance and "everything [they do or think is] subject to spiritual accounting" (Lodge, 2011: 6). Catholics are taught that "God does not only control the afterlife, [but he] also controls this [life]" (Lodge, 2011: 17), just like Big Brother is in control of everything. This constant surveillance, which is a typical dystopian feature, leads to living in fear of Hell as the "ultimate sanction" (Lodge, 2011: 118) and therefore to obedience imposed by "religious authority" (Lodge, 2011: 118). Young people seem to feel obligated to please God in order not to end up in Hell – "They are not [in the church] because they positively want to be, but because they believe it is good for their souls" (Lodge, 2011: 9).

They are subject to venial and mortal sins, which causes the state of constant re-examination of their thoughts and actions. In this case, priests also do not represent sanctuary for young people, but it seems they are just taking the

moral high ground. Such an example is Michael, who fears “he is abnormal, that the pollution of his thoughtstream is the work of the Devil” (Lodge, 2011: 5), and thinks that he is not worthy of going to Communion, because he masturbates – “[h]e can’t bring himself to confess his sin [to a priest] for shame and embarrassment” (Lodge, 2011: 10).

Another element, typical of a dystopian society, is conditioning. The main premise of the Catholic upbringing is “do what is good without questioning” (Lodge, 2011: 3). One of the problems with this premise is the concept of “good”. Catholics students are supposed to “set an example to other young people by their purity of mind and body” (Lodge, 2011: 27); however, it is impossible to stick to all the rules of purity because that is “against human nature, especially where sex [is] concerned” (Lodge, 2011: 39). Young people have problems deciphering what is good due to lack of knowledge. Naturally, they turn to priests, as they are supposed to be their spiritual guides, but they are given answers which are vague and usually not helpful at all.

Catholic teaching is best described by one of the slogans of the Party in Orwell’s *1984* – ‘ignorance is strength.’ One example is that many young people “know about the mechanics of basic copulation, but none of them could give an accurate account of the process of fertilization, gestation and birth” (Lodge, 2011: 12). For example, Polly wonders if she can get pregnant by petting to climax. They also confuse lust with love, which is the case with Angela’s feelings toward Dennis. One graver issue of the lack of knowledge is self-blame, which occurs in Violet’s case. She thinks that “there must be something about her ... that [brings] out the worst in people” (Lodge, 2011: 43). She was abused in childhood and later on by her professor, who tries to manipulate her to ‘fix him’, so she thinks of “sacrific[ing] herself . . . to heal his broken sex [as she sees this act as] a corporal work of mercy” (Lodge, 2011: 43).

The result of suppressing their sexual urges is that many of them marry just to have sex, which subsequently leads to many children that “arrived more quickly and frequently than their parents had wished for or intended” (Lodge, 2011: 73) because “obedient to their Church’s teaching, they relied upon periodic abstinence” (Lodge, 2011: 73). This unsafe form of contraception causes great frustration, also many gynaecological complications for women, and therefore many people disobey the Church and decide not to wait for the Pope to approve ‘the pill’, which actually does not even happen. Main characters’ disobedience is also seen through various other actions, such as less frequent

confession and mass attendance, experimenting with sex positions or watching 'blue films.' They also form a group 'Catholics for an Open Church,' which allows one to "do whatever [one] think[s] is right . . . within reason" (Lodge, 2011: 212). In the 1960s people start to realize "that they had been living for years as though Hell did not exist" (Lodge, 2011: 113), which proves weakened power of the Roman Catholic Church.

Although they seem to be free from shackles of their strict Catholic upbringing, they are still haunted by it. This can be seen through them being judged for being a part of the Open Church. Also, when Polly, despite not believing that God punishes innocent children, baptizes her son, who falls ill, because she is afraid he might end up in Limbo. Another example is Miles, who is a homosexual, and still thinks that he is unnatural and immoral because homosexuality is a sin in the eyes of the Church. As Austin says: "That metaphor of the Church as mother is highly misleading. Historically, the Church had been much more like a tyrannical father towards its children" (Lodge, 2011: 234).

David Lodge's *How Far Can You Go?* may not seem as a typical dystopian novel, but by scratching under the surface, one can be assured that manipulation of thoughts and living in a state of constant fear of punishment and Hell are indeed dystopian elements. It may be argued that these people should do penance for some of their deeds, but it is also important to think about "all the misery and repression and suffering the Church has caused in the past . . . Terrifying people with the fear of Hell" (Lodge, 2011: 233). Although the characters in the novel seem to overcome this oppressive Catholic conditioning by their sexual liberation, the question whether it is possible for a human to break free from one's conditioned identity still remains.

WORKS CITED

Lodge, David. 2011. *How Far Can You Go?*. London: Vintage.

I love you for the glimmer in your eyes
it never really goes away

I love you for the way you look at me
you fix me when I start to fray

I love you for the dimples in your cheeks
they're the crown of your every smile

I love you for your evil
never met a creature quite so vile

I love you for your imperfections
every flaw gives me life

I love you for letting me be different
and never finding cause for strife

I love you for laughing loud and hearty
but still saving some laughs just for me

I love you when you get a little angry
and yet greet the next moment with glee

I love you for making me yours
nothing ever felt so good

I love you for caring
and how my every thought is understood

I love the way you touch me
even when you just stroke my face

I love your every kiss
and your warm embrace

I love you just for being you
and being you is what you do best

I love you because I love you
and to hell with all the rest

BARBARA BECE

Otišla si, a on je ostao sam
Otišla si, a cvijeće je ostalo nezaliveno
I uvenut će
I on, i cvijeće
Otišla si i ostavila nas
Očekivali smo ono što nas je iznenadilo
Znali smo, ali nismo se pripremili
Za cvijeće smo se pobrinuli
I za njega smo, ali on i dalje vene
Otišla si, a nismo se pozdravile
Otišla si, a ja te još očekujem
I uvijek se nadam da ćeš doći
U crvenim papučama
U starom ogrtaču
I mirisu kolača

Bila si neobična žena
Nisi uvijek razumjela, ali uvijek si brinula
Nisi uvijek imala, ali uvijek si davala
Tvoje riječi smo ponavljali
I ponavljat ćemo
I sjećat ćemo se
Nažalost, samo sjećati
I pisati
I brinuti, kao što si ti brinula
I davati, kao što si ti davala
I voljet ćemo se, jer ti si nas voljela

Ali on neće moći
Ni voljeti
Ni sjećati se
Ni hodati svojim starim putovima
On će sjesti
U drvenu stolicu koju je sam napravio
Svojim vrijednim, starim rukama
Kao i moj okvir za sliku
I stol za kojim smo ručali
Za kojim smo kartali

Za kojim smo popili
Za kojim smo se svadali
Ali vrijedilo je
Ti si vrijedila
A nisam ti rekla koliko
I dok drhtavom rukom pišem ovaj stih
Nadam se da si znala
Da te volim
Da te vidim
Da vidim tvoju vrijednost
Da vidim tvoju snagu
koja nikada nije jenjavala
I da si ostavila neuklonjiv trag
I potpis na mojoj duši

Otišla si, a bila sam tvoj cvijet
I rasla sam pod tvojim budnim okom
Ja ću ostati
A ti ćeš živjeti
U mom cvijeću
koje uistinu nikada ne vene

BARBARA BECE

KREŠIMIR NOVINC, Život i smrt

MASLINE DOZRELE NA SUNCU

Zadrhti,
povuci moje ruke
Na svoj potiljak i
daj da s tvojih dlanova
mirišem sunce
i okusim
milijun zrna soli.
Daj da iz tvoje postelje
grlim more,
da ga mirišem, da ga ljubim.
Iz tvoje postelje
da odnosim čežnje.

Sada uzimam tvoja ramena –
moje tvrđave, moje jastuke,
moje noći –
moja su.
Uzimam tvoj šapat
što kao predvečerje
pada po mome tijelu i
ljubi moje prste.

Polažem svoju glavu,
punu priča tvojih i priča mojih,
i priča sviju što vole,
do tvoje glave,
do tvoje kose,
do tvojih želja –
mojih želja.
Pristajem na tvoje oči,
sva tvoja jutra i miris
badema i naranči.
Pristajem i na kišu,
ako je pod tvojim okriljem.

Sva ljeta
želim udisati miris
tople kože, tvoje kože –
moje kože.
Želim ulaziti tebi pod usne,
tebi u oči, koje su smeđe,
smeđe od lješnjaka i
maslina dozrelih na suncu.

BARBARA DUJMOVIĆ

DRAGOCJENOSTI

Kako da vratim
tvoje ruke,
koje su iste kao i moje,
na svoju kosu?
Da ju poglade i
pletenicu ispletu.

Kako da vratim
zvuk tvojih riječi
u svaku sobu kuće
u kojoj si me odgojila?
Da čujem opet
kako mi govoriš nešto,
da složim deku
možda.

Kako da vratim
miris kave
i ćeif
i kako da preskočim pogled
na tvoju praznu tacnu
i na njega,
koji ju pije bez tebe?

Kako da vratim
brda i stada, duhan i vunu,
i toplo ognjište
i sve ono od čega si bila satkana?
Pa da opet gledam
najdublja korita Neretve
u tvojim očima.

Kako da vratim
sate u kojima sam
ja čuvala tebe?
Pa da se još malo divim
tim dragocjenostima...

A ti si otputovala.
I nisi me
prije toga naučila
kako se gule jabuke.
Ni kako se živi
s puloverima
koji su ostali iza tebe.

Otputovala si,
a nisi me naučila
kako se čita u sebi
u sobi koja postane prazna.

BARBARA DUJMOVIĆ

KREŠIMIR NOVINC, Kontakt sa svemirom

TIBET

Da.
Drag mi je Tibet
Bijeli su oblaci
U gorje dok ti pogled seže
Ne vidiš
Al znaš da stanuje tamo daleko
Daleko iznad rijeka azijskih
Gdje se orlovi lome
A kamenje bridi
U škriputu vjetra i zdenca
Negdje iza dok divljač prolazi
U dubokoj hladovini snježne avanture
Lagano gleda
Dok ne izdahne

FILIP ĐUKIĆ

KREŠIMIR NOVINC, Život u pokretu

MI VIDA Y EL CIRCO

Večeras ću sići u svoj parobrod
I zaploviti tuđim leđima
Ako sretnem slučajnog prolaznika,
Pitat ću za tvoje ime
Vrijeme odlaska
I daljinu nestajanja

Sinoć sam ti rekla:
Kad otvoriš oči,
Cijeli se svemir prostre pred moja stopala
Kad izroniš iz vode,
Rajske ptice zapoje izlazećem suncu

Ako carinici pitaju za moje ime,
Neću se otkriti, već reći:
Mi vida y el circo
I ja sam samo noćas ovdje

Kad te nikad više ne nađem,
Izmislit ću te u koritu rijeke
Na prašnjavom makadamu
U zelenom dječaku
Koji izranja iz vode

On će me nazvati nebom
I mislim, kad se sretnemo,
Svemir će zastati na djelić sekunde

I umjesto poljupca
Udahnut ću kišu
I izroniti iz sna
Još snena, malo umorna
I nespremna za novi pokušaj
Kružnog traganja za tobom

MIA FILIPOV

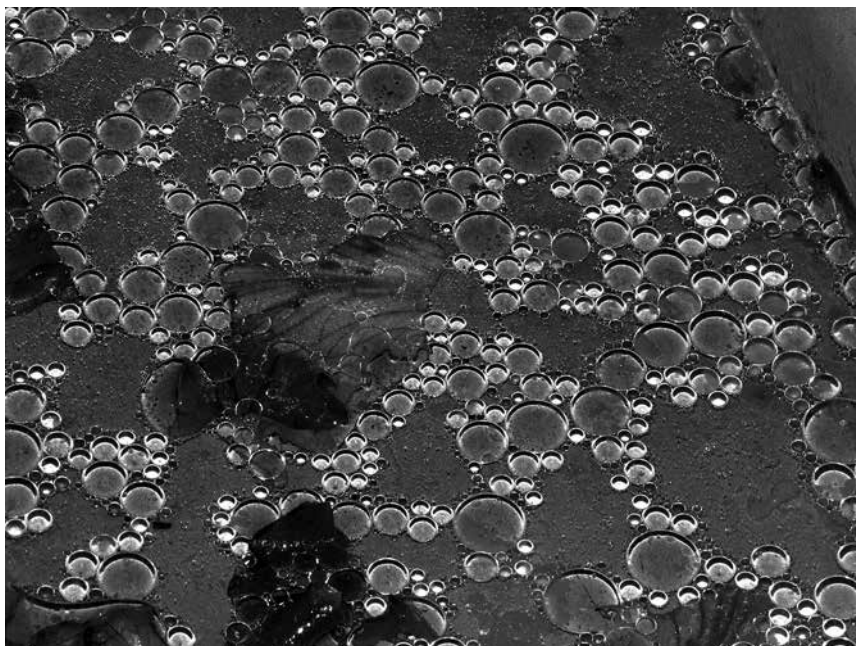

KREŠIMIR NOVINC, Drveno nebo

Spiralni umjetni performans u iluziji života zahtijeva ispoljavanje sadističkog imažinizma s dodatkom samokontrole temperamenta imunost na bacteria media postiže se isključenjem iz kiklopske sfere = artkoncentracija → gospodin M. Proust nisam homo machina i ne pišem programirano oslobađanje kozmosa u izostavljanju interpukcije – leksička norma = sloboda vulgarizam + metaforičnost + slikovitost + sugestivnost = žargon = imaginacija spiralne transformacije arttendencija → od spiralnog pletera do Demurove spirale fosili spiralnih otisaka prstiju u spirali zgusnutih boja grottage frottage de-kakomanija → igraonica nadrealističkih izljeva škaklja spiralnu spontanost diktat misli bez kontrole razuma umjetnikova stvarnost = unutarnja stvarnost oslobađanje iz spiralne kukuljice artprocesira do spoznaje o ograničenosti odgojem – samo umjetnost oslobađa se seciranje umjetnosti spiralama do evolucije apsurdna stoljeća nastala iz nukleotida narcisoidnih očajnika = Crni gavran dakče DADA zabranjen ulaz u anatomiju ljudske gluposti → opasno po život rat DADA DADADA HA-HA-HA spiralni idealizam = spiralni idiotizam gomilanje spiralnih godova život čini kraćim pišem umjetnost memorijom olovke ne šilji je dulje ćeš živjet svršetak nema kraja ima segment spirale .

VIKTORIJA GRGIĆ

KREŠIMIR NOVINC, Svemir u malom – atom pod povećalom

KRUŠKA

Kruška je ostavljena usput na podu
Leži. Trune. Sama.
Nitko ju ne gleda niti za nju mari
Nekada je bila sočna možda.

Jednom njenom stranom goste se crvi
Suncem opaljena ne miče se s mjesta
Je li ju netko brutalno ostavio tako
Ili je nekome ispala? Onako, usput, iz košare?

Prošao sam po mraku, a i drugi dan
I nitko joj nije oskvrnuo spokoj.
Nije se žalila na nezgodan položaj svoj
Jer ni ona nikog ne gleda niti za nj mari.

I nas će jednom netko usput ostaviti da
Ležimo. Trunemo. Sami.
U rahlu zemlju dva metra pokopati,
A nekad smo bili ljudi. Možda.

MIROSLAV KUJUNDŽIĆ

PONEKAD NOĆU

Ponekad noću kada sjedim u tami
I razmišljam kako nam je nekad bilo
Svjetlost kroz prozor potakne mi znatiželju
Pa razgrnem zastor da vidim bolje van.

A vani Mjesec poput kriške mandarine
Pleše sa Zvijezdama, svojim sestricama
Šepiri se i pokazuje dominaciju nad nebom
Kada brat mu Sunce otiđe na zapad.

A gle, začas je pobjegao još više gore
U inat čovjeku, robu mjesta jednoga
Obasjao je krovove, prozore i ulice
Pa ubacio tračak divote i u moju sobu.

Sad više nismo bitni mi draga,
Nit' je bitno kako nam je nekad bilo
Dok Mjesec igra kolo sa Zvezdicama
I kad znam da sa istoka Sunce će doć'.

MIROSLAV KUJUNDŽIĆ

KREŠIMIR NOVINC, Sreća u radu

PLEŠEM SAMA

Hodam tiho na vršcima prstiju, stapam se sa svojom sjenom
Hvatam je i slijedim njene pokrete
Stojim iza nje i ne odvajam se
Vidim je i ona vidi mene
Ja postojim ona a ona postoje ja
Kada sam usamljena i kada nikoga nema, tražim je
Ugasim svjetlo i ona je tu.
Kada nikoga nema tražim ju
I plešem sama.

JOSIPA MATIĆ

KREŠIMIR NOVINC, *Svjetlo na kraju nevidljivog tunela*

BAR SE KREĆEM

Sve je ovo moje skrovište,
Prelazim preko mrtva polja,
Nešto vlada nad mojim djelima,
Smiješno, a sve je prije bilo zeleno.

Sprječava moj daljnji korak,
Kriticizam me dezintegrira.
Polako se planira moje smaknuće,
Zato ga i dijelim.

Zato se toga oslobodim na trenutke.
Ovo je moje decentno izbacivanje,
Na tom nedužnom papiru,
Takve krhke konstitucije, tako galantan.

U nadi da će sve proći bez posljedica,
Umjesto da ga dižem u nebesa,
Jer mi je uvijek bio vjerni suputnik,
Ja se na njemu iživljavam.

Kao predator nad svojim plijenom.
Trpimo zajedno.
On čeka, ja ludim.
On bijel a ja crvenim.

Gutam jednu malu bitku,
A ispod plave magle,
Dolazi mi sljedeća i sljedeća i sljedeća.

I tako dok se sunce i mjesec ne stope,
Čekam prokleti znak, svjetlo,
No to je već manje važno.

Jedan dan krenem, znaš kako to ide
Drugi dan stanem, šteta što mi se svi ne svide
Treći dan idem unatrag, glavno da te vide.

Stvaram iluziju, jer svi bulje
Možda time bolje bude,
Glavno je da me ne probude.

Reci im da me ostave na miru,
Inače se bunim njihovom dodiru,
Prepusti me mome hiru.

MATEJA CINDRIĆ

KREŠIMIR NOVINC, Klaustrofobija u praksi

GORANOVA JESEN

Čujem teške čizme i teško disanje.
Koračanje.
Čujem preglasne glasove
pretvorene u naredbe.
Svake godine u isto vrijeme, ista slika.
Čvrsto pritisni uši.
Pravi se da ne čuješ.

Kroz sjećanje ili san,
opet ne znam koje od toga,
vidim sliku.
Blijedu, ispranu, potisnutu.
Ispred bijele kuće,
ispred crvenog cvijeća,
ispred narančastog lavora,
čovjek i dijete.
Oči u oči,
odraz u zrcalu.

2016

20

23

Sad sam napokon kao ti,
a ako još dva puta
zatvorim i otvorim oči
bit ću samo ja.
22/23

Dolazi novo lice,
uz isti zvuk teških čizama,
teških misli,
još težih naredbi.
Uvijek se pojavljuje i nestaje.
Kao i ti.
Nikad ne mogu biti samo ja.

Sanjam o pticama.
Feniks nestaje u pepelu.
Razmišljam o koracima,
teškim čizmama.
Pokušavam shvatiti
korača li baš svaki korak
u propast.

Možda ćeš sad shvatiti
zašto ne volim brojeve.

IRIS SPAJIC

PELUD

Jezgre bez oblika.
Bezgranično.
Bijelo s tragovima crnog.
Crno s tragovima bijelog.
Jin i Jang.
Slika gledana u negativu.
Bezizražajno i hladno.
Kao krila bumbara.
Crno i žuto.
Zagrij sliku.
Rekla je:
"Naše boje smo mi".
Slika je postala toplija.
Iz negativa u sepiju.
Naše boje smo mi...
Ostale smo tako,
žuta i sepija,
do iduće spontane igre.

IRIS SPAJČ

PROBUDI ME

Jos jedan loše snimljen film.
Isprekidana slika
u izobličenom okviru.
Trčiš u prevelikoj šarenoj košulji,
a ja pokušavam držati korak s tobom
u visokim platformama.
Glasno se smijemo i ispreplićemo.
Kao izgubljena djeca.
Posrćem jer nemam ravnoteže.
Izabrali smo najbolje kostime.
Perje pada s moje ružičaste suknje.
Šljokice su svuda po tebi.
Bunda mi klizi s ramena.

Pokušavam je zadržati na sebi,
ali ostaje na podu.
Zgažena.
Naginješ se da me poljubiš,
a ja padam s platformi.
Rekla sam ti da zbog tebe gubim ravnotežu.

IRIS SPAJČ

KREŠIMIR NOVINC, Nije sve onako kako se čini

DVIJE, TRI RIJEČI

Htio bih noćas zapisati stihove
dvije, tri riječi proliti na papir
no one iz pera ne izlaze
misl ostaju u magli
van dosega
a potrebno je tako malo
barem nekoć bijaše
samo povjetarac
blagi lahor
kroz kose da ti prođe
i svijet bi se otvorio
sve bijaše jednostavno, jedno
lako i smiješno
i ti bi se smijala
i Sunce bi se smiješilo
s tobom, i mi bi se smijali
i duge bi nastale
prolomile se daljinama
morima, poljima, livadama
šumama visokim i ponosnim
gdje nekoć lutasmo
gdje nije bilo bitno
gdje nije postojalo
sve osim nas
i tišine
ali noćas nije tako
noćas sve stoji
riječi i osjeti
nekoć laki
noćas grlo stežu
uronjeno u nemoć
noćas ni krici ne izlaze
zgromljeni mirnoćom
a svakim trenom
tonem

u zaborav
ali nekoć ne bijaše tako
bilo je potrebno
samo malo
samo pogled,
samo osmijeh
samo...

VJERAN ŠERGO

CRVENO I CRNO

teče crveno i crno
jedno drugom daju boju

crna je za tugu
crveno za radost
dok uloge ne zamjene
a tada, svejedno je

s noći crveno dolazi
polako me pije, kola,
struji žilama i vršcima
dok ura ne otkuca kraj

a sa zvonom, i satom
i kobnim trenutkom
grimiz skriva lice svoje
poput noći crno postaje

da ispije iz mene
što preostalo je
da utaži gorku žeđ
da oživi, opet

kad život udahne
crninu nek' pronese
po pozornici bijeloj
što razne priče piše

na daskama starim
kad mjesta nema više
sve stranice kad ispiše
predstava počinje

i slušaju oni, samo oni
što na pozornici šarenoj
svoje siluete vide
dok crveno u njima vije

jer crveno bez crnine
ipak, samo ništavilo je

VJERAN ŠERGO

KREŠIMIR NOVINC, Početak i kraj

IRIS

Those eyes of her's: devoid of any impurity
A fountain of tenderness so incessant
Should you drink too much, you are to drown
in the deluge of this ever-graciousness

The delightful green in her iris suddenly swims
in the lake of her sensitivity
Whilst the red in the corners of her eyes
mirrors what she feels profoundly

Vacillating between her selflessness and her sense of self
so tenderly and with such a soft decency in a glimpse
The essence of her being echoes indeed
in the pulchritude of her eyes

ANONIMNO

IN A GLANCE

One glance and I couldn't breathe.
A thousand stars set fire to my chest
Orbiting fiercely at the sight of their moon.
Gasping, I seek for a proof that this
isn't yet another cul-de-sac.

Seated and completely unaware
of this thunder inside my chi,
You dance to a carnival of your own
in the world where no streets are known,
yet platforms lead to a world of magic.

ANONIMNO

KREŠIMIR NOVINC, Zlatna zora

KRATKE

PRÍČE

KREŠIMIR NOVINC, Kritika autoekspresije

PRIČAT ĆE SE (POSVEĆENO MOJIM „DRAGIMA“)

Pričat će se kako smo dolazili i odlazili svi skupa. Kako nikada nije bilo nekoga poput nas. Koliko smo puta teturali na putu kući, pokušali popiti svu cugu da se ne pokvari, koliko smo usana poljubili i veselili se sve većem broju. Smijati ćemo se stvarima koje su još uvijek smiješne i prepričati priče koje smo već sto puta čuli. Neki kažu „pa takvi smo i mi“, ali varaš se, frende, jer nitko nije mi. Ne pokušavamo biti netko drugi. Ne tražimo smisao života u knjigama najvećih filozofa. Pjesme su nam prioritet, alkohol nam je suputnik. Idemo na lude vožnje u još luđe noći i nadamo se najboljem ishodu stvari. Plešemo jer smo mladi, glupiramo se jer to možemo slobodno. Sram nas ne sprječava, ljubomora nas srozava, bijes nas frustrira. Život u kavezu nije nam stran, zato smo zakopali našu tugu. Zemlje smo na nju stavili, ma sigurno je ima u to-nama. Ali kad smo svi zajedno, pa, prijatelji moji dragi i srcu mili, nema toga više čak ni u tragovima. Ima samo ruku složnih, srca mekih, očiju toplih. I da griješimo jer smo to ipak samo mi. I ne možemo drugačije jer time rađamo slatke priče. Kapaju s naših usana poput meda jer su dokaz naših pokušaja da isišemo ovaj svijet koliko god možemo. I pričat će se kako smo padali stepenicama, imali nezgodna iskustva i kako smo bili presnalažljivi za neke stvari. Pričat ćemo mi i prenositi tu bedastu pamet na ostale da se oni smiju s nama i o nama. Tako će se pričati godinama, ne brinite, nikad neće umrijeti. Jer, prijatelji moji, pričat će se.

MATEJA CINDRIĆ

KREŠIMIR NOVINC, Jedan pokret, mnogo rješenja

ZATO ŠTO ZNAM

U onim noćima kad ne spavaš, ti se okrećeš ka svijetu. Zamišljaš svoj život na sivome platnu, kako kapa u najljepšim tužnim bojama. Slikaš krvavih ruku u svome kutku, a na zidovima su slike onih mjesta koja želiš posjetiti. Slušaš depresivne pjesme još depresivnijih izvođača koji su patnici svoga vremena. Istina je okrutna i znam da ti je teško biti sve što se od tebe očekuje. Znam da ti svijet prkosi i uništava tvoje biće do samih atoma. Znam da time izbacuješ stres i nakupljenu tugu, ali svejedno ti to ništa ne vrijedi. Znam, moj prijatelju, sve znam. Itekako znam kad ne vjeruješ u ono dobro, kad se čini da nema smisla nastaviti. Sve mi je to i previše blisko. I sama se nalazim pored smrskanih lutaka i odbačene odjeće koja više nikome ne pristaje. I ja imam svoj kutak. Isto tako na zidovima ima mojih izraza osjećaja u svim oblicima. Oni su sažvakani, ispljunuti, potrgani i zgužvani. Prošli su muku i strah i znaju da neće ugledati svijetlo dana jer nema tih očiju, nema tih ušiju i nema tih srca koji će ih barem pokušati shvatiti. Evo me, dolazim k tebi. Zajedno ćemo bacati stvari po toj sobi. Zidove ćemo prebojati u žarku boju sunca. Prozore ćemo otvoriti i objesiti ćemo ljubičaste zastore. Kad sunce bude napravilo svoj bijedni pokušaj da nas ugrije, sobom tvojom prevladat će ta prelijepa boja lila. To će te podsjetiti na tvoja bosa stopala koja dodiruju proljetnu travu u polju šafrana.

MATEJA CINDRIĆ

KREŠIMIR NOVINC, Stranac

DALJINE

Pričali smo drugima jedno o drugome. Objašnjavali, opisivali i kleli se u sudbinu i dobrotu. Razgovore raspačavali kao darove pod borom nadene, ali jedan nismo otvarali. Taj u kojem su ostala moja pitanja, tvoje želje, nesnosna potreba za istim jastukom i vagon treperave nježnosti. To smo zaobilazili srčuci kavu s mlijekom i uvlačeći se očima kroz kožu drugoga.

Pronalazila sam daljine i divljine u tvojim očima. Pronalazio si toplinu u mojim ramenima.

Trčali smo si ususret i bježali jedno od drugoga bojeći se svega što imamo u sebi, bojeći se svega što se uvuklo među nas kao što se miris naranči uvuče pod nokte.

I nismo se tražili u drugima. Tražili smo druge, potpuno različite, da nam oči spase, da nam kožu spase, da živu nam glavu spase od svega toga. Da uguše nemir u praznim dlanovima i da ih napune klikerima smijeha i dragosti. Ali nikako to ne ide, preturati po ljudima bolno zatvorenih očiju samo da ne vidiš sličan pogled koji će te bespovratno baciti mjesecima unazad, daleko, gdje jedino dišeš.

I ako se pojave dovoljno različiti, brzo okrećemo glave jer shvaćamo da nisu dovoljno isti. Nisu skroz isti; nisu ti i nisu ja, koji smo jedino zajedno disali.

BARBARA DUJMOVIĆ

KREŠIMIR NOVINC, Gledaj svijet drugim očima

DOĐE VRIJEME

Dođe vrijeme kada fotografije iz jedne kutije krenu na put. Pa idu svijetom, završavaju u nekim novim kutijama, albumima, iza korica kakvih knjiga; na novim tavanima ili policama soba u kućama i stanovima novih, nepoznatih ulica. Svatko otkida od rodne grude, od sjećanja, od Božića, rođenja, odlazaka u vojsku, maturiranja... Nose sa sobom mamu i tatu, možda prabaku i strica, poneku sestričnu, ujnu i tetu. Da ih imaju uza se tamo negdje kamo već budu morali ići. Jer možda ih zatrebaju u noćima kada budu žudjeli za mirisom domaćeg kruha i mlijeka i svojega jastuka. Možda ih budu trebali kad im dođe da dodirnu rosu na travkama pred svojom kućom ili da pozdrave kamen koji ih je odgojio. Tim se fotografijama vežu kao neuništivom vrpcom, kao čelikom, i u kutiju stavljaju pečat vječnog pripadanja i obrisu starih osmijeha i drugih vremena.

Možda su te fotografije sva snaga nekoga. Sve što ima i što ne bi dao nikada. Poticaj su i vremenski stroj koji te odbaci kilometrima daleko i godinama unazad i budeš sretan. Jer ti pokažu nešto što je stvarno tvoje, uza te i u tebi. I nitko ti to ne može uzeti. Pa kad ljubiš nečije čelo na fotografiji, osjetiš miris zore svoga kraja. Miris krša i puta i djetinjstva. Miris smokve i kupina.

A sva su lica prekrasna. I moliš Boga da ostanu takva. Da se ništa ne promijeni i da onda, kada kročiš ponovno na isto mjesto gdje si pojeo prvi bombon, sve bude isto. Svi su tamo, smiješe se i vole te. A ti onda zaviriš u onu glavnu kutiju i vidiš tragove sebe, tragove svoje duše i duša onih čija čela si ljubio. I čije si riječi čuvao duboko i dugo. I vidiš da je kutija prašna. Prašna od starosti, od čuvanja pokoljenja. Trošna je od čuvanja priča, pogleda i osjećaja. Trošna je jer su dijelovi nje otrgnuti i odneseni. Trošna je od života. Ali je čvrsta i dalje. I spremna je za nove zagrljaje, rođenja, igranja na snijegu, prve korake i prve dane u školi. Spremna je iako i sama zna da će i oni negdje morati otputovati. Spremna je i ponosna što je baš ona ta čuvarica blaga. Što je ognjište oko kojeg se okupljaju i koje vole. Što izmami tisuću priča, sjetu, ponos, suze onih čija mladost živi u njoj i znatizelju onih koji su je tek počeli puniti i kojima predstavlja ljubav. Jer ta je čuvarica blaga zapravo čuvarica ljubavi.

A onda, kada sve krene ispočetka, komadići glavne kutije krenu opet prema nekim novim kutijama. Putuju tek onoliko koliko su uspjeli ući pod kožu tim novim licima. I miješaju se ti komadići; svjedoci voljenja, podrške i topline. Novi neke od njih počnu spremati iza okvira pomno složenih na drvenim ko-

modama tko zna kojih kuća u tko zna kojim gradovima. Ali ne sve; neke ostaju u kutiji koja polako postaje glavna kutija. Ti neki novi ljudi, savršene mješavine svih onih iz jedne stare kutije, krila svoja šire i idu. A komadiće rodne grude stare nose i štiju je i vole je, pa nekad, kada možda kiša pada ili zima okuje svijet, traže crno-bijela lica s poznatim osmijesima. I s borama i s glavama punim sanja. Baš onakvima kakve i oni posjeduju. S krvi koju čuvaju i koja je uvijek tu, koja se ne briše. Krv koja ih je i napravila takvima kakvi jesu.

BARBARA DUJMOVIĆ

KREŠIMIR NOVINC, Ususret vječnom suputniku

NARANČE I JASTUCI

Toga su jutra u njihovoj sobi mirisale naranče. Dva bijela jastuka bila su protresena, a jorgan poravan.

Prava se turska kava ne pije sama. I ne pije se brzo. Znali su i jedno i drugo.

Prava turska iz šalica s ljubičicama ostavlja trag soca na usnama, a kaveni poljubac ostavlja pečat na duši. Znali su i jedno i drugo.

Pili su je na prozoru koji gleda tamo, na crvenoplava brda prohladnih jutara. I tada je bila najfinija na svijetu.

Prvo bi malo šutjeli i gledali se, udisali se, upijali toplinu napitka, pa bi on otvorio prozor, a ona uzela deku. Onda bi on bacio deku i posjeo ju uz se. Ona bi pazila da ne prospe njihov napitak u tim stiskanjima tijela koja su se pronašla, koja su si pripadala. Poljubio bi ju u kosu i ugrizao za rame. Ona bi stegnula njegove ruke čvršće oko sebe i pomislila kako će možda i napisati priču o njima nekad.

Crvenoplava bi napuštala njihova brda i on bi se oblačio, a ona bi pričala o književnosti. I o svojim pričama. Šutio bi jer ga nikad nisu ni zanimale njezine priče. Dok mu ih čita, u pidžami na prozoru i sa šalicom u ruci, on gleda pokrete njezine vilice, treptaje trepavica za koje je ponavljala da su suviše kratke i prati dah koji udiše na nos i onda, baš u tim trenucima, pomišlja kako ga uopće ne zanimaju njezine priče. Jer bi on, baš u tim trenucima, najradije otkupio njezin vrat, prisvojio njezin glas i sakrio njezine oči, smaragde najsajnije, pod svoj jastuk.

I onda ga ona pogodi bijelim jastukom s tamnoplavim cvjetićima zato što zna da ju ne sluša. A on se nasmije i poljubi ju čvrsto, jedva se odvajajući od nje, i ona ga vuče i ne da mu da ode, a onda ga ipak pusti i dobaci mu naranču, za kasnije.

BARBARA DUJMOVIĆ

KREŠIMIR NOVINC, *Nesavršenstvo*

ŠALICA KAVE, POŠEĆERENA

Možda sam mu trebala onoga jutra, koje je imalo okus zime i novogodišnjih kolača, dozvoliti da zaviri u bilježnicu koju sam stiskala na zelenome stolu u kuhinji. Možda je mogao onoga jutra, od kojeg me koža mjesecima pekla, pronaći sebe u bilježnici za koju sam se držala da ne potonem u rijeku hladnoće.

I sada kad razmišljam, ne znam je li me više bura gurala na oštre rubove kamena ili toplina njegovih ruku, prekriženih na zelenome stolu u kuhinji, onoga jutra. Ne znam ni koliko se zabrinutosti prelijevalo iz njegovih očiju, a koliko želje da mi je blizu. Ni je li zabrinutost nadjačala želju.

Možda sam trebala donijeti mu šalicu kave, pošećerene, i u prolazu šapnuti nešto, tom trenutku nepotrebno i šareno, i otrčati na prstima do hladne sobe, ogrnuta toplinom njegova slušanja, da ostavim bilježnicu u kojoj je on.

BARBARA DUJMOVIĆ

KREŠIMIR NOVINC, Melankolija

I

Dva dana prije početka školske godine Dinko je, prolazeći sumornom ulicom na prijateljevom biciklu, iza lijevog uha začuo glasić: „Dinko, tvoje blagostanje u tvojim je rukama.“ Obrve mu skočiše u iznenađenju, a on se okrene ulijevo i ugleda na svome ramenu čovječuljka u zelenom odijelu.

II

Prvu opomenu razrednog vijeća u svome životu Dinko je dobio prethodne jeseni. Ni kriv ni dužan zatekao se kao predsjednik razreda u učionici nakon što je Matija ostavio na podu pred pločom mrtvog goluba nađenog ispred škole na cesti.

Na rasporedu je bio sat zemljopisa, a najavljeno je bilo ispitivanje kod nastavnice čija su se raspoloženja mijenjala ovisno o meteorološkim prilikama, tjelesnim tekućinama i koječemu drugome: ponekad je veselo ismijavala sebe i nasmijavala razred, ali uglavnom je strijeljala pogledom i ubadala riječima. Nositi se s time posebno je teško bilo onima koji su bili slični njoj – skloni čestim i velikim promjenama u vladanju, ali i znanju.

Matija je bio jedan od takvih. Pod pritiskom svojih roditelja, kirurga i zubarice, on bi ponekad uronio u knjigu i naučio sve što treba u kratkome roku, ali inače, davao je sve od sebe da izbjegne tu obvezu. Također, znao je ostaviti na ljude dobar dojam jer bio je uvijek nasmijan, spreman na šalu i na kompliment; uz to mu je nastavnik tjelesnog jednom rekao, a Matija ne znaše što znači ta riječ, da je „doktorov mali *vispren*“ – ali veoma mu se sviđala.

V-I-S-P-R-E-N.

Vispren. Nosio je tu riječ kao orden časti dobiven od staroga Baje.

Tog jesenskog dana dok su se vraćali iz dućana za vrijeme velikog odmora, netko od djece ugledao je na cesti goluba, mrtvog i krvavog. Matija je među prvima pritrčao.

Zrakom su se širile, i stizale u Matijin nos, molekule odvratnog mirisa raspadanja lešine. Nekoliko kemijskih reakcija kasnije u mašti mu je sinula zamisao

i vratila se kao vibracija u zrak: „Stavit ću ovog goluba nastavnici na stol da joj se smuča i da nas ne proziva!“ Iza tih riječi prasnuo je u oduševljen smijeh.

Dinko je cijeli taj prizor promatrao sa znatiželjom i nadom. Zanimalo ga je kako to Matija namjerava izvesti i nadao se kako će on uspjeti u svojoj namjeri. Unatoč vremenu koje mu je, kao i svima, stajalo na raspolaganju, Dinko se nije pripremio za ispitivanje i bilo mu je stalo do toga da se ono odgodi. Nije htio objašnjavati roditeljima lošu ocjenu, ali ne samo to – loša priprema za ovo ispitivanje mogla je ugroziti njegov položaj nastavničinog miljenika, jednog od onih koji na svakoj provjeri znanja dobivaju popust, drugim riječima, odličnu ocjenu, čak i onda kada im je znanje tek vrlo dobro.

Kao takav, nije se umiješao u izvedbu Matijinog plana. Neki dečki iz razreda rastrčali su se ulicom u potrazi za letcima ili novinama u koje će Matija umotati goluba i tako ga ponijeti kroz školu sve do učionice. Jedan od njih pojavio se s manjim letkom i Matija je krenuo prema školi. Letak nije bio dovoljno velik da bi se u njega moglo umotati čitavog goluba pa ga je on uhvatio samo za krilo. Jedva je došao s njime do učionice, nekoliko puta činilo se da će mu ispasti iz ruke. Na koncu, njegov nespretna pokušaj polaganja goluba na stol završio je tako što je životinjska lešina pala na pod.

Vrisak nastavnice koja otvara vrata i ulazi usjekao se Dinku dobro u pamćenje. O njemu će razmišljati još dugo nakon tog događaja vraćajući se u trenutak kada se zbog tog vriska osjećao sretno i oslobođeno, kao i u trenutke kada je taj vrisak smatrao znakom svog konačnog pada iz milosti u nemilost nastavnice i roditelja.

Nakon što se njezin prvotni šok smirio, nastavnica je netremice buljila u Dinka očekujući da joj otkrije krivca i tako izvrši svoju dužnost predsjednika razreda. Ne dobivši nikakvu reakciju, pomaknula se par koraka kako bi uhvatila njegov pogled što ju je izbjegavao. Dreknula je: „Dinko! Tko je to učinio?!“, a njemu tada naglo nestade osmijeh. Nije se snašao jer ne imaše pripremljen odgovor na vlastito pitanje: treba li zanemariti *raju* ili *taktiku*? Šutio je i gledao u nju, gledao je i šutio, a onda odjednom reče: „Ne znam, nastavnice, nisam bio u razredu kad su donijeli goluba.“ Bijaše uvjeren da je izveo potez kakav se viđa u stripovima Alan Ford: jednim hicem iz pištolja junak probuši glavu dvojici razbojnika koji stoje paralelno. Računao je da će se izvući iz budućeg ispitivanja i pokazati drsku hrabrost pred popularnim dječacima iz razreda. Međutim, plan mu je otresao o pod kao Matijin golub. Upućao se u čelo metkom odbijenim o ogradu, o školska pravila.

„Ako je tako, onda ćeš ti snositi odgovornost za sve. Tvoji prijatelji iz razreda slika su i prilika tebe. Morao si ih upozoriti da to ne čine ili saznati tko je krivac.“ Dok je nastavnica to govorila, Dinko gledaše u nju kao mrtva riba.

Osjećao je da se prema njemu vrši neka nepravda i lice mu se polako rasplamsavalo. Kako je mogla, mislio je, kazniti nedužnog čovjeka, dapače, onoga koji bi trebao uživati veće privilegije od drugih, koji je izabran u razredu da ih predstavlja godinu dana. Gorljivo je razmišljao i grizao donju usnu, ali ništa na kraju nije rekao. Kad se ohladio, posta svjestan svoje laži i loše pripreme i bio je posramljen i bilo mu je laknulo.

Usprkos opomeni razrednog vijeća i privremenoj zabrani izlazaka Dinkovo raspoloženje odletjelo je u nebo. Tamo su ga smjestili dječaci iz razreda. Konačno je pripadao njihovom razrednom Olimpi, kao jedan od divljih i uzvišenih grčkih bogova. Najviše od svih bio je blizak vrhovnom bogu, njihovom Zeusu, koji je cijenio Dinkovu šutnju. Družili su se gotovo svakodnevno, a Dinko ga je jednom prilikom čak posjetio u njegovoj kući blizu škole, u širem centru grada. Matija mu je tada posudio svoj bicikl da se odveze kući.

Većinom su njihova druženja bila površna. Matija je pokazivao posebnu naklonost Dinku kada mu je to odgovaralo, a ostatak vremena odnosio se prema njemu kao i prema većini svojih malih kmetova – uljudno, ali svisoka. Dinku to nije smetalo, nimalo, smatrao je to uvodom u neka uzbudljivija druženja, potajno iščekujući kad će s dječacima upasti u neku nevolju. Nevolje su uzbudljive, a, osim toga, osjećao je da one jačaju njihove odnose.

III

Kuća Dinkovih roditelja bijaše na kraju grada, blizu Medene rijeke koja uvečer blista, sva blatnjava. Pored nje on je sjedio kada mu je čovječuljak došao na rame drugi put.

„Dječače, svi žele moć: ali malo se tko usudi priznati to.“

Pogled se Dinkov zakucuo u maleno biće i ono dodade: “Zovem se Robert, by the way“, a on se potom okrenu. Čovječuljak tada nestade.

IVAN ILAKOVAC

ANONIMNO

SVE ŠTO NAPIŠEM, ISPOVRAĆAM.

U mislima povraćam hranu koju drugi jedu. Zvuk žvakanja ispunio je prostoriju. Gladno disanje. Besmislen osjećaj nesvjestice. Udarci metala o porculan. Nekada je tišina imala smisla. Sve što napišem, isповraćam. Prekratke rečenice prekinutih misli. Nepovezan tijek kaotičnog probavljanja hrane u nečijem organizmu. Jedem očima i ušima. Lice gubi boju i nastupa strah.

„Pozornica je samo vaša, opustite se.“

Mučenje mirisima, okusima, teksturom i izgledom. Pogledaj, prožvači, progutaj, probavi. Vatromet hrane izbačen iz usta.

„Pojedi nešto, bit će ti bolje.“

Mokri dlanovi, čelo i nekontrolirano drhtanje. Bezglasen poziv upomoć. Možda sam sve izmislila. Nestat će. Mirisi, okusi, teksture, izgled. Nestat će...

Vrtlog mučnine i tresak. Udarac kostiju o hladne pločice. Kostí zaštićene kožom.

Koža je propustila krv.

Miris metala, okus soli, glatka i ljepljiva tekstura, crvena boja.

Umor je obuzeo tijelo i prepustio ga zagrljaju pločica. Hladnoća osnažuje drhtanje. Tihi poticaj na nestajanje. Bezizražajno. Izbjeći neizbježno s nedostatkom otpora. Zatvori oči i prepusti se. Hladnoći, mirisima, okusima, teksturi i izgledu. Zaboravi...

Hrana je pojela tijelo.

IRIS SPAJČ

KREŠIMIR NOVINC, U zatvoru otvorenosti

VARIJACIJA PERCEPCIJE

Bio je to dan kao i svi ostali. Vekerica je zvrčala točno u 6. Do 6 i 5 minuta već sam izašao iz kupaonice. 6 minuta kasnije zamirisala je kava, crna i jaka, kao svakog jutra. Ispio sam pola i krenuo obući uniformu. Plave hlače, svijetlo-plavu košulju i težu plavu jaknu dostojnu jeseni. Uzeo sam cipele te se vratio do stolice u kuhinji. Sjeo sam. Ispio ostatak kave te obuo cipele. Stopala su uplovila u njih. Još su bile ledene, al' sam se ugodno osjećao u njima, što je za poštara ipak najbitnije. Jedan pogled kroz prozor u sivilo jutra. Nekoliko trenutaka nedoumice i odabirem kožnu torbu. Ključ je u bravi u 6 i 20, a ja sam vani. 4 minute hoda do stanice i autobusa koji bi trebao doći u 6 i 25. Bio je tamo, otvorio svoja vrata i odvezao me na posao. Kao i svakog jutra.

Ušao sam u kancelariju punu ljudi. Ta jutarnja vreva, odvratno, zar ne? Sve puno kofeina i osjećaja. „Znaš što mi se dogodilo jučer?“, pitanje koje čuješ u 4 različite verzije u svega 5 minuta. Ne, ne znam što je bilo. Ne, ne zanima me što ti se auto pokvario nasred obilaznice ili što je beba izgovorila svoju prvu riječ. Ne, nije mi žao što je Šarko uginuo. *Jebiga, to je život*, htio sam mu reći. Ali to ne ide tako. Na kraju samo kažem: „Žao mi je. Bio je to dobar pas.“ Dajem sve od sebe da složim tužnu facu (tuga br. 5: za smrtnu slučajevu i težu nesreću). Na kraju ga potapšam po leđima i dodam: „Proći će, vjeruj mi.“ „A znam da hoće“, reče uz duboki uzdah. Dok sam odlazio prema svojem stolu, njegovo je lice pokazivalo izraz koji sam upamtio kao zahvalnost. Očito sam sve odglumio kako treba.

„Stvarnost je samo varijacija percepcije“, govorila je moja majka. To je bila njezina uzrečica i koristila bi ju kad god bi mogla. Kao klinču to mi je zvučalo čudno, no očito je nešto značilo jer se mama uvijek trudila izgledati ozbiljno izgovarajući te riječi. Ne znam na što je ona mislila, ali za mene znače istinu, stotruko pomnoženu. Za mene su svi neprekidna varijacija. Nekoliko sam se puta ponadao kako sam napokon uspio nekoga „ukalupiti“, no već bi se idućeg trena prokleo tom mišlju jer bi ovaj učinio nešto sasvim drugo. Ta jutarnja vreva... odvratno. Cvrkutanje uz kavu, prepucavanje Dinamo-Hajduk, mumljanje nečega što samo liči na melodiju i to već od samoga jutra. Zbilja odvratno.

Zašto ljudi jednostavno ne znaju šutjeti? Opet razmišljam o tim stvarima, a bolje da brže razvrstam ta pisma i odem iz ovog cirkusa. I onda su meni druga djeca govorila da sam nakaza. „Hvataj!“, vikne Joža i u prolazu dobaci paket. „Danas je 15., zar ne? Zašto i pitam.“ Pogleda paket. „Točan kao rok kredita.“

Jož, ne, danas još i to...

Izlazim iz ureda s punom torbom, udišem svježih gradski zrak i nadam se da je torturi kraj, no prerano sam počeo slaviti. Zaustavlja me Šime koji već 20 godina ubija vrijeme kao portir na glavnom ulazu i upravo je ulovio novu žrtvu. Počinje trabunjati o vremenu i kostobolji, a ja se samo nadam da pred mene neće istresti cijeli liječnički karton. Govorim mu da sam u žurbi, ali Šime se ne da. Navaljuje da poslije posla odemo na pivo. Branim se punim rasporedom i uspijevam odgoditi za neki drugi dan (nadam se nikada). Ponavljam mu da sam u žurbi i pokazujem na punu torbu. Time sam pokrenuo lavinu. „Opa, nova torba, pa nisi se hvalio, prijatelju.“ Upita je l' to prava koža. Odgovaram mu da jest i dodajem svoj najbolji smiješak nadajući se da će ubrzati stvari. Šime nastavlja kako je čuo da su te torbe neuništive. Govori da je upravo jednu takvu imao čovjek kojeg on naziva legendom i navodi kako ga je poznao tek kratko jer je dotični bio pred mirovinu. Poslije ga nije vidio, ali torbu je upamtio. „Torba glavu čuva! Hahaha...“

Meni nije bilo do smijeha. Već je pretjerivao. „Šešir glavu čuva, to misliš?“

„Ha? Što se tako kaže? Aj dobro.“

„Da.“ *Tako se kaže. Zašuti više!*

„A što onda tvoja torba skriva?“

Što ga to zanima? Bolje da šuti! „Tajne! Puno tajni.“

„Tajne, kažeš. Ima l' čega sočnog? Ajde, pucaj.“

„Morao bi' te ubiti.“, složim kameno lice... „Ma zajebavam se. Što si se usr'o? Sami računi i penzije.“

„Uf, na tren sam pomislio da...“

Mogao bih.

„... si ozbiljan. Oči su ti bile... Dugo sam te zadržao. Bolje da kreneš.“

„Javim ti se još za ono pivo.“

„A to... ma nema frke, samo glupa ideja... ajde bok. Prazni sandučići čekaju. Haha“, Šime procijedi kiseli osmijeh stavivši točku na i ovog ionako bezvrijednog časkanja.

Napokon tišina. Blažena tišina. Zakoračio sam u svoje carstvo. Zamišljen plovio sam poljanama spokoja. Tišina u kojoj se može izgubiti. Gotovo jednaka

onoj koja slijedi pucanj. Ah, taj tren spokoja pred okidanje obarača. Treptaj, dok metak leti prema meti. Jeka što prati prasak. Zatim tišina. Blažena tišina. I nema koga da je naruši. Jer on je pogođen. Mrtav je. I on uživa tišinu.

Ne mogu svi postati mete. Delikatan je to hobi, znate, ubijanje. Zovem ga hobijem jer me ljudi inače ne bi shvatili. Jer to je mnogo više. Nešto bez čega ne mogu. Kao zadnji fiks koji već blijedi, a Požuda hoće još. Već navire rubovima svijesti tražeći novo ispunjenje. Povlači konce goneći me prema jedinom cilju. Da ju zadovoljim. A nagrada je tako slatka. Nakon praska i jeke, blažena tišina. I nikoga da ju naruši.

Nikog.

Nikakvog vratara koji hoće bogzna što. Kakvo pivo? Druženje? Želim biti sam. Zar previše tražim? Nikakva zanovijetanja, pozivi, nikakvi domjenci, roden-dani, proslave i večerice...

Večera... Jao...

Gledam na sat. Već je debelo prošlo 16 sati. Uf, još nešto manje od punog sata. U torbi je ostalo svega nekoliko pisama. I paket što se skriva na dnu. I na njemu adresa na kojoj bi se trebao pojaviti točno u 17 sati s, nadam se, vraški dobrom isprikom.

Ali što da joj kažem. Već ju vidim u nekoj od onih ljetnih bluza, dao bih se kladit' da će biti ona na točkice. Što da joj kažem?

Dugme zvona na dodir je hladno od kiše. Oklijevao sam što sam dulje mogao i onda je prst samo skliznuo. Pozvonio sam dvaput. *Znači li to nešto?* pitao sam se čekajući da mi otvori vrata.

Začuo sam korake. Pojavila se na vratima u lakim bijelim cipelicama i suknjici iznad koljena. I bluži na točkice. *Možda sam ipak nekoga ukalupio. Možda...*

„Dobra večer, gospođice Ma...“

„Samo Marta, zar se nismo dogovorili? Ponašate se kao da ste prvi put ovdje. Čemu sam ja onda naručivala tolike pakete?“ nasmije se. „Moramo se malo šaliti. Da popravimo vrijeme. Hajde, uđite, kiša je.“

„Znate, ne bih ulazio upravo zbog kiše. Mislim da sam ostavio krovni prozor otvoren pa još dok...“

„A ne, ne, ovaj se put nećete izvući. Večera samo što nije gotova. Vi ste najpedantnija osoba koju poznam, ali niste dobar muljator. Sigurna sam da neće biti poplave.“

Kada je jelo bilo na stolu, znao sam da nemam izlaza. To mi je išlo na živce. Činjenica da je prozrela moju laž situaciju je činila još gorom. Pred njom sam se osjećao nago. Svaka krinka koju bih navukao ne bi dugo potrajala.

„Što kažete na meso? Sviđa vam se? Moj osobni recept.“

„Ukusno je. Da bih riječ rekao.“

„Ne morate ništa reći. Valjda će drugi put biti bolje.“

„Pa rekao sam da je fino?“

„Ne brinite, nisam se naljutila. Davno sam se pomirila s činjenicom da moja kuhinja nije za svakoga.“

Što se to događa? Bio sam bespomoćan. Gledala je kroz mene kao kroz staklo. Ništa nisam mogao sakriti. Bilo je vrijeme da krenem. Da potražim tišinu dok se još mogu kontrolirati.

No tada sam shvatio da je kontrole nestalo. Više nisam bio svoj. Nisam se mogao pomaknuti.

„Što ste tako crveni? Zar je prezačinjeno? Bit će da je do mog posebnog začina.“

Samo sam treptao. Što mi je drugo preostalo.

Marta se nasmijala. „Vidim da je kucnuo čas za desert. Evo mene odmah. Nadam se da se uspjela ohladiti. Nemojte nikuda pobjeći.“

U to sam bio siguran. Barem je bila tišina.

Vratila se s paketom.

„Nikada me niste pitali što je unutra. Znam da vas poštare to ne zanima, ali već mi ih dugo donosite. Uostalom nismo više stranci. Eto došlo je vrijeme da i to otkrijete. A vjerujte mi, za prste je polizat.“

Idućeg trena na pladnju je stajala ljudska glava. Ženska. Gledao sam u nju. Nije treptala. Nisam ni ja.

U nekoliko glatkih poteza Marta je načinila skalp. Kad je podigla poklopac, lice joj se ozarilo kao u djeteta koje zaviruje u kutiju sa slatkišima. „Još samo nekoliko žlica javorova sirupa i desert je gotov.“

Samo sam mogao gledati kako uživa. Žlica je sve brže nestajala u dubini ženi-
ne glave vraćajući se puna za novi slatki zalogaj.

Barem je vladala tišina. Ne potpuna kao u šumi dok čekam kada će izviriti.
Više nikada takva tišina. Jeleni i srne napokon mogu odahnuti.

Ja sam sljedeći na meniju.

Kada je zgotovila jelo, polizala je usne još jedanput, tiho prišla stolici i šapnula:
„Zbogom.“

Dan kao i svi ostali, osim jedne ubojite varijacije.

Jebiga, to je život.

Gotov.

VJERAN ŠERGO

KREŠIMIR NOVINC, Nije sve tako sivo

SAMO TRAG U BESKRAJU

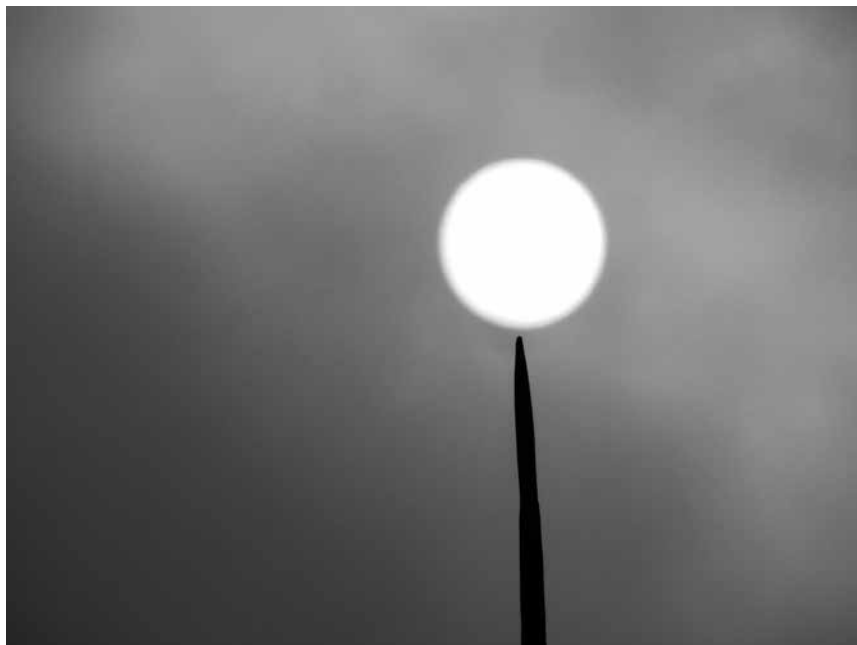
Jednog prohladnog ponedjeljka mjeseca studenog u malom gradiću na svijet je stigla crnokosa djevojčica. Svi su bili oduševljeni i radosni, osobito trogodišnjakinja koja je seku odmah po povratku iz bolnice počastila s nekoliko i ne baš nježnih prelazaka rukom preko mekanog dječjeg lica, čisto da se zna tko ostaje glavni, bez obzira na preslatku konkurenciju. U dom je unijela neku posebnu toplinu i uzbuđenje, možda zato što je rođena u božićno vrijeme te ju je tako svaki član obitelji doživljavao kao vlastiti mali poklon, najposebniji dosad, umotan u rozu dekicu. Dvojbe oko imena nije bilo, majčina je bila zadnja i već je na prvi pogled znala da će se malena zvati Mila. Svoje rano djetinjstvo Mila je sa sestrom Lucijom provodila u bakinu dvorištu prepunom tratinčica i maslačaka od kojih prsti mirišu na gorko. To je dvorište bilo njihova oaza i u njemu su provodili puno vremena jer su im roditelji bili veoma zaposleni, često nervozni i u silnim brigama. Unatoč tomu ljubavi im nije nedostajalo i uživale su u svakom bezbrižnom trenutku. Jednoga dana majka je spakirala stvari i otišla. Bez razgovora, bez objašnjenja. Nikada Mila nije saznala zašto i je li moglo biti drugačije, samo je znala da to tako ne bi trebalo biti i spoznaja da možda više nikada neće vidjeti i zagrliti majku jako je boljela. Ne na način na koji boli kada odrasteš i kada je ta bol prikrivena potpunim odbijanjem i same pomisli na to da ti je majka ikad bila potrebna. To je bila ona bol koju osjetiš kada ti majka na ramena lagano ne spusti pretrpanu školsku torbu na prvi dan škole i na taj način kao da oduzme bar polovinu težine, iako te torba i dalje zanaša čim počneš hodati. Ona iskrena, nepremostiva bol za do kraja života i dalje. Godine su sporo prolazile, a Mila se odjednom našla u onom zbunjujućem razdoblju u kojem puno toga nema smisla, a glava te boli od svega i svih. Srećom, tu je oduvijek bila njezina baka koja je u najtežim trenucima njoj i sestri morala glumiti majku. Ako se Milu pita, baka je zaslužila Oskara. Iako stara i neupućena u događanja i aktualnosti tog novog i, za nju, vrlo često potpuno neprihvatljivog doba, uvijek je uspjela smoći snage dati joj savjet koji ti se vrzma po glavi još dugo i kojega se sjetiš i nakon nekoliko desetaka godina. Mila je jednom, uslijed svojih prvih ljubavnih problema, još kao četrnaestogodišnja djevojčica, došla baki cmoljiti i donositi preuranjene zaključke o muškom rodu. Marko je bio velika budala i ona je to znala, ali nije si mogla pomoći. Marko je bio prvi dječak koji je osvojio njezino srce. Tada je baka rekla: „Milo moja, lijepo bakino, imaj jednu stvar uvijek na pameti. Koliko god ti njega voljela, uvijek budi sigurna da on tebe voli više. Isto kao kad

praviš štrudlu s jabukama. Nek' piše da idu četiri žlice šećera, ti znaš da nije dovoljno slatko dok ne staviš barem deset. Zapamti to. Ljubi te baka." Mila je već tada znala – ti su bakini savjeti bili bezvremenski i samo se mogla nadati da će biti dovoljno pametna da ih se sjeti onda kada joj to u životu bude najviše trebalo. Sa sestrom je oduvijek imala vrlo blizak odnos. Iako su bile vrlo različite, Lucija je Milu kao mlađu uvijek vukla svuda sa sobom i može se reći da su se vrlo dobro slagale. Najveća je razlika među njima bila ta što je Lucija voljela ljude. Uvijek je bila popularna i oko sebe imala bezbroj prijatelja, uključujući i dečka koji je bio jedini način da se osjeća sigurno i potpuno ostvareno. S druge pak strane, Mila je bila vuk samotnjak. Voljela je čitati knjige u tišini svoje sobe ili negdje vani, među cvrčcima. Znala je već tada da su cvrčci bolji od ljudi, a ta livada na kojoj je sjedila i redovito zadobivala kronične upale bubrega ljepše mjesto od svijeta u kojem žive. Isto tako, muška joj pažnja nije osobito laskala. Čini se da ju je onaj nesretni Marko oštetio zauvijek. Znala je da je to što je netko želi ne čini ni ljepšom, ni pametnijom, a ni sposobnijom. Takvi su njihovi stavovi urodili različitim plodovima. Kada je Mila napunila dvadeset i prvu, Lucija je već uplovila u bračne vode. Iako je mladenka na vjenčanju pod svjetlima svih reflektora, svi su se divili djevojci u koju je Mila izrasla, osobito ona rodbina koja ju je posljednji puta vidjela prije devetnaest godina, što je donekle bilo i logično. Ta njezina tamna put, duboke, smeđe oči i crna, pomalo čupava kosa nikoga nisu ostavljali ravnodušnima. Uskoro je Mila postala tetka predivnoj djevojčici i obećala je samoj sebi da će biti najbolja tetka na svijetu. Unatoč obiteljskoj idili u kojoj se Lucija nalazila, Mila nije priželjkivala ništa slično. Odlučila je otvoriti svoj butik s odjećom i biti potpuno neovisna. Nakon bakine smrti butik je preimenovala u "Ruža". Vjerovala je da se baka negdje gore smiješi i bilo joj je toplo oko srca. Nakon nekoliko godina opet je postala tetka, a sada su već krenule i priče kako svi jedva čekaju kada će tetka Mila dovesti nekog zgodnog čiku na upoznavanje i uskoro će imati puno male crnokose dječice. Nažalost, ili pak nasreću, to se nije dogodilo. Dovala je Mila jednog zgodnog čiku. Ne samo da je bio zgodan, nego je bio i odvjetnik (ne da je bitno). Rekao joj je da je ona jedina koja nosi sunce poslije duge kiše i da samo jedan njezin osmijeh čovjeku uljepša dan. Ovo za osmijeh je znala, nosila je aparatić za zube pune tri godine i bila bi razočarana da nije bilo tako. Ovo za sunce i kišu nije baš razumjela. Nije razumjela puno toga. Doduše, nije shvaćala ne želi li razumjeti ili jednostavno ne može. Kad je prešla četrdesetu, shvatila je da nikada neće pronaći nekoga tko će je voljeti više. Ipak, bila je sretna i ponosna jer joj se želja iz mladosti da to shvati na vrijeme zaista i ostvarila. Bez uljepšavanja i preuveličavanja, uvijek s dvije noge čvrsto na zemlji, Mila

je bila najснаžnija osoba koju možete zamisliti. Sestra i ona živjele su nekoliko ulica jedna od druge, a nećacima je zbilja bila najbolja tetka. Kako nije imala svoju djecu, njezini su ih pokloni uvijek uspijevali oboriti s nogu. Zarađivala je dosta, butik je radio fantastično i bila je poznata po cijelom gradu kao teta kod koje se uvijek nešto može naći, a i njezin je osmijeh zbilja svima uljepšavao dan. Imala je društvo prijateljica još iz srednje škole. Većina ih je bila udana, imala djecu i živjela tim nekim tipičnim, za ženu poželjnim životom. Mila im nije pretjerano zavidjela. Ponekad se pri ulasku u prazan stan ili jedenju obiteljskog pakiranja sladoleda znala osjećati usamljeno. Što se sladoleda tiče, to je bilo isključivo zato jer je u dva sjedenja uglavnom ispraznila to isto obiteljsko pakiranje sladoleda. Osim toga, bila je zadovoljna svojim životom.

Već neko vrijeme pločica OTVORENO/ZATVORENO na vratima butika "Ruža" nije pomaknuta sa zatvorenog. Mila je jednog dana osjetila oštre bolove u predjelu trbuha i nakon posjeta doktoru shvatila da joj je cijela utroba krvava i zatrovana. Nije se imala vremena šokirati, otići na livadu po posljednji puta, isplakati ili podijeliti sa svijetom još nekoliko dragocjenih osmijeha. Bijele su ruže njezine sestre, nećaka i svih prijateljica vrlo brzo udarile o hladno drvo i odjeknule glasnim jecajima. Pločica na butiku ostala je okrenuta na zatvorenom, a ljudima je nedostajala bogata ponuda dućana. Prijateljice su se nekoliko puta našle na kavi i čašici razgovora te nakon toga produžile na groblje pozdraviti staru prijateljicu. Ubrzo su ljudi pronašli nove omiljene dućane, a prijateljice su nastavile sa životima, spuštajući lagano na ramena svoje djece teške školske torbe i jedući obiteljska pakiranja sladoleda sa sedam žlica unutar kutije. Mila je otišla ne ostavivši za sobom ništa. Nije bilo fotografija na kojima je netko odlučio ovjekovječiti njezin prekrasan osmijeh jer ju voli više. Nije bilo onih koji će se pitati je li Mila uspjeli pronijeti kroz život dvije kapi ulja u žličici, a da joj pritom ne promaknu sve ljepote svijeta. Nije bilo nikoga tko će zauvijek dolaziti na njezin grob i ovoga puta donositi bijele ruže koje odjekuju uspomenama i molitvama. Otišla je tiho, kao da je nikada nije ni bilo. Ostala je samo trag u beskraju...

TAJANA ŠESTAK

KREŠIMIR NOVINC, Iskorači, dotakni snove!

SVEMIR U BOČICI

Dječak-muškarac živio je u maminom potkrovlju već 25 godina pod istim krovom i nije imao namjeru skoro se micati iz te kuće. Za vrijeme punog mjeseca sjedio je pokraj prozora i promatrao nebo, jeo je krem juhe, ali ne i cvjetaču, njušio je knjige, ali nije čitao, uživao je u zvuku kiše, ali kad bi se smočio, kupao bi se u odjeći, volio je sebe, ali se stalno svađao sa samim sobom. Vjerovao je da su ljudi životinje što se prave fine, ali opet pio je kavu iz obližnjeg kafića jer mu je trebao zrak, ali ne i šetnja. Vjerovao je u život i življenje, ali nikad nije htio lunjati svijetom kako bi našao samog sebe jer se on čak i previše našao na tavanu. Jednom je prilikom čak i brojao koliko se puta našao, ali odlutao je mislima.

Frank je nakon nekoliko dana sišao s tavana i našao majku kako pije tursku kavu sa svojim prijateljicama napirlitanim žabicama što su došle na partiju ajnca ili bele; igra je uvijek ovisila o razini stresa: ajnc je bio za jedinice u školi i rječkanja s muževima, a bela je bila za novčane probleme i prenapete zaključke. U ranjutarnjim satima pile bi čistu tursku kavu, a kad bi se riječi razvukle, razvuklo se i točenje viskija ili brendija do kasnog popodneva kad bi otišle na jogu.

Bilo je još jutro i zrak je još bio svjež, slobodan od cigaretnog dima i krutih riječi što su se skrivale u drvenarije. Frank je danas sjeo s njima, što ih je smušilo, tako da su krenule uzimati karte jedna od druge, prevrtati šalice, hihotati se, spoticati se i to sve dok nisu cigaretom zapalile jedan zeleni zastor na što je Frankova mama, Anna, pozvjerila i krenula trčati kroz kuću gore-dolje sa zapaljenim zastorom; na kraju je izlila vodu iz vaze na svoj skupocjeni zastor i rasplakala se.

Elitne gospođe voljele su kopati po prošlosti; uglavnom su voljele previrati po tuđim životima, ali kad bi se čaše prelile, okomile bi se jedna na drugu. Sadašnjost im je bila slađa nego rahat-lokum kojeg su žvakale razvučenim i sporim potezima dok su srkale vrelu kavu i izvlačile tajne iz bilo koga tko bi stupio u dnevni boravak za vrijeme njihove svete seanse. Frank se samo smiješio dok je pio svoju bijelu kavu i jeo kroasan s marmeladom od jagode; držao je svoje riječi za sebe jer je mama bila nervozna, a kad je nervozna, mrzi zvukove, ali povremene Annine psovke gospođe uopće nisu omele, ni da trepnu.

– Jeste čule da gospođa Florent, da, da, ona gospođa Florent s 24 mačke što je bila u nacističkoj Njemačkoj i radila ne znam ti ni ja što, sprema svatove –

nastavi odmah voditeljica odsjeka tračanja. – Vjenčanje je ovu subotu, samo su obitelji pozvane. Ma mene zanima tko bi htio živjeti u toj stračari što smrdi na mačja govna i spaljenu gumu s tom ženom staklenog pogleda i tisućama crnih podsuknji? – reče zadnje riječi skoro pljujući po stolu, što od gađenja, a što od zlobe.

– Samo da znate, ona nosi pet podsuknji i to jer joj je hladno. I za vašu informaciju njezin budući muž je umirovljeni profesor geografije. – kaže Frank i srkne ostatak kave.

– Ma otkud ti to znaš? – reče jedna od ostalih gospođa žaba naglašavajući svaku riječ.

– Dio mi je gospođa Florent rekla, a dio je mama pročitala iz karata. – smireno odgovori Frank.

– Karte?! – vrisnu s upitnicima iznad glave. Žene su gledale Annu kao da joj više nikada neće u kuću stupiti.

Frank se odmah sjeti da mu je majka strogo zabranila da ikad spomene karte pred tim ženama (kako ih je ona oslovila) i šmugne u dvorište s pjesmama u glavi. Prvo je obrezivao mamine ljiljane, a onda je otišao u vrt gdje je gledao kako rastu biljke kojima je on poklonio život. Volio je vrt zbog mirnoće koju su mu biljke pružale, osjećaja da je koristan i jer je volio miris mokre zemlje. Nakon što je obradio vrt, sjedne na ljuljačku ispod stare vrbe što stoji tu već desetljećima i krene se ljuljati; cijelo vrijeme pjevao je pjesmice kako ne bi slušao kreštanje žabo-papiga što su dramile u kući oko sitnica koje su im sačinjavale život. Ljuljao se i ljuljao sve dok nije pao i kad je pao, naljutio se na drvo i vratio se starom poslu iskopavanja kostiju predaka jer je pročitao jednom kako su u njihovom kraju ljudi sahranjivali svoje pretke u dvorište iz ljubavi i poštovanja. Cijelo dvorište izgledalo je kao da je napadnuto mnoštvom hibridnih krtica i kad je Frank prekopao cijelo dvorište, krenuo je kopati metar dublje pa još metar dublje. Smijao se tome jer k'o da im je svima grobove kopao.

Nakon što je sunce razlilo svoje boje i mladi se mjesec prišuljao, Anna je izašla van sa svjetiljkom i pozvala Franka na večernje palačinke s domaćim borovnicama; on je znao da će palačinke postati gorke čim uzme prvi zalogaj, ali je svejedno ušao na večeru jer je bio gladan kao vuk. Dok je jeo palačinke, razmišljao je o blagu koje je konačno našao u dvorištu. Neće joj reći. Ona je pričala i pričala o poštovanju koje bi on trebao imati prema njoj i da prvo ispe-

če pa kaže prije nego krene braniti dotrajale susjede-vještice. Kimne glavom, proguta zadnji dio s najviše borovnica i izleti van sakriti novostečeno blago - oko ljiljana stalno hoda i njuška ih, nekad ulazi u šupu - kako da to odnesem kraj nje u sobu? Treba mi vreća. Valjda neće izać.

Dok je tovario blago u vreću, Frankove su ruke drhtale i blago se kotrljalo nazad u rupu i on je morao uskakati i iskakati svake sekunde iz rupe. „Makar malo vježbe“, pomislio je. Promrmljao je Anni „Laku noć“ brzo dok je ona teturala pod utjecajem sedativa u svojoj ljubičastoj pidžami na bijele ljiljane. Istresao je zlatne kosti na pod i polako izvukao bočicu s natpisom Elik sir.

„Što ću ja s tim? Kako objasniti zlataru ili voditelju muzeja da imam zlatne kosti, ma ne dam im moje blago. I ako im kažem, onda će nam prekopati cijelo susjedstvo i morat ćemo se preseliti. Ne bi mi škodila nova okolina, one žene ne bi bile ovdje. Mogli bi se preseliti kraj mora, gdje mirišu borovi i morska sol, ali ne bih se ja kupao, ne volim se sušiti iako su ručnici mekani. Moram pod mikroskopom provjerit' taj eliksir, možda se već ukiselio, možda je otrov, a da ga samo malo ponjušim?“

I nabije svoju njušku direktno na grlo bočice i zapahne ga kiselo-slatkast opojni miris od kojeg se naježio. Kad je otvorio oči, jedrio je među šarenim oblacima što su mijenjali oblike od životinja i ljudi do granica mašte. Zvijezde su pjevale i slikale svojim kitnjastim repovima. Frank je zajedno s bajkovitim junacima bježao u novi svijet. Njihov svijet.

Iskakali su iz broda na oblake i skakali na pamučnim šarenim trampolinima što bi se raspršili u vatromet kad bi odskočili dalje. Plovili su među snovima iz kojih je kapala nada po šarenim oblacima, kiša ljubavi padala je u obliku zvjezdane prašine, a vjetar je raznosio pahulje sreće. Nada, sreća i ljubav plutale su po površini rijeke, nadomak ruke kad se Frank naučio iskreno smijati. Kad je natrpao punu vreću hrabrosti, skočio je na oblak i zajedno se s njim rasprsnuo u tisuće boja duše što su mu meko pale nazad u oči.

Brzo je ustao i sakrio vreću s kostima u udubinu u zidu iza ormara, a bočicu je skrio u prorez između dasaka na krevetu. Nije bilo mjesta za greške. Mama mu je uletjela u sobu razrogačenih opijenih očiju s palicom u ruci jer je mislila da ima društvo u ovo doba. Rekao joj je da je previše pojačao radio i da ne brine, a ona je oteturala nazad u krevet. Kako je samo lako umiriti je navečer!

Idući dan spustio se na kajganu sa zapečenim lukom čiji je karamelasti miris oduvijek volio. Popio je zeleni čaj bez limuna jer ga je podsjećao na Elik sir. Gospođe su pile tursku kavu i jele slane perece, a on ih je okrznuo pogledom i pozdravom dok se penjao stepenicama. Odvažno je uzeo gutljaj iz bočice i našao se usred šume. Rijeka je bila tekući kristal, cvijeće je ponosno vrtjelo svoje glave dok se penjalo po drveću. Njegovi prijatelji što su slavili život uključili su ga u ples, a potom i gozbu kojoj su se priključile i životinje. Zeko je volio piti pivo iz krigle iako ju je jedva držao, sova je voljela bijelo vino jer je smatrala da je otmjeno, a medo je volio crno vino kao pravi grubijan. Medo je uvijek prvo morao tumarati šumom da se otriježni jer bi ga žena svaki puta otjerala van kad bi došao pijan govoreći mu da ide spavati s onima s kojima je pio.

Kad je obilna gozba završila i svi su ležali ispod drveta pijani čekajući mraz da ih razbudi, Frank je šetao s vođom prema špilji gdje su živjele tajne koje nisu htjele biti otkrivene. Plavo svjetlo zaogrnilo ga je i gurnulo nazad.

Kajgana sa zapečenim lukom, zeleni čaj, pozdrav, stepenice, bočica, ne postoji. Dani su prolazili olako, ali kasnije, kako se bočica bližila kraju, tresli su se kao Frankove ruke.

I jedan dan dok je Frank hodao svemirom, nabasao je na rub svemira.

Rub? Svemir ima rub? Zar mi nismo učili u školi da svemir nema početak ni kraj? Ali, kako je svemir onda nastao? Zemlja je navodno iz velikog praska, mi smo iz majmuna, a odakle je svemir? Iz suza bogova? Ili ljubavi možda? Ne znam, stvarno, možda bih trebao pljunuti da mu se zahvalim što nas je prokleo da živimo između životinja i bogova. Što imamo svijest, bol, jad, glad, snove i nade. Mene si počastio ovom istinom, pa, svemire, uistinu ti se ne mogu dovoljno zahvaliti.

Mahnito pljune i okrene se da bi se pogledao u ogledalo u sobi. Nije prepoznao svijet oko sebe, tko je on, što je on, zašto je on ovdje, vrijeme, što je vrijeme, ono što prolazi pa umreš, umrem, čovjek, ja sam čovjek, krv sam i meso, vidi, imam ruke i noge, razum, razmišljanje, hej, pa imamo čak i emocije. Mama! Kostur!

Sleti niz stepenice vukući za sobom kostur i nađe se oči u oči s pijanom gospođom Florent.

– Daj mi ga! – zakrešti gospođa Florent krvavog pogleda dok je rukom posezala za zlatnim kosturom kojeg je Frank izmicao izvan dohvata.

– To su kosti mog muža, idiote! Je l' bi ti da netko tvoje kosti razvlači po svom tavanu dok se drogira?

– DROGIRA?! – krikne majka zajedno sa svojim prijateljicama što su se kesile više nego curice kad dobiju svoj prvi poljubac. Gospođe su iskapile svoje šalice i namjestile se, samo su im kokice nedostajale.

Kako netko može imati zlatni kostur? Zašto je ona pijana? Zašto su one tu? Što se događa? Moram nešto reći, moram donijeti odluku. Mama će poludjet' svakako, mogao bih se odseliti. Da kostur dam mami, ona bi ga prodala jer nisu joj dosta oni njeni lijekovi, raskošni zastori, ljljani, ispijanje čajeva i jedenje kroasana svaki dan. Ma, zašto je tako pohlepna? Gdje da ga odnesem? Kako ću izać'? Zašto je gospođa Florent pijana, ne udaje li se ona danas? Ili se već udala, ma, ne znam.

– Zašto vaš pokojni muž ima zlatne kosti? – izviije Frank obrve.

– Čekaj, mali! Boli me briga za zlatne kosti trenutno, čime se ti drogiraš? –

– Samo tvojom ljubavi, majko! Žena je pijana, stara i odavno luda, i ti joj vjeruješ? –

Nije ni do kraja izrekao rečenicu kad mu se glava zaljuljala i obraz počeo peći. Nije bio siguran ni tko ga je ošamarilo. I kad je bacio kostur na pod, zgrabio bočicu iz sobe, razbacao tarot karte po ženama što su stvorile strku tog lijepog sunčanog popodneva, izletio je van. Duboko je izdahnuo i nasmijao se svojim posebnim osmijehom.

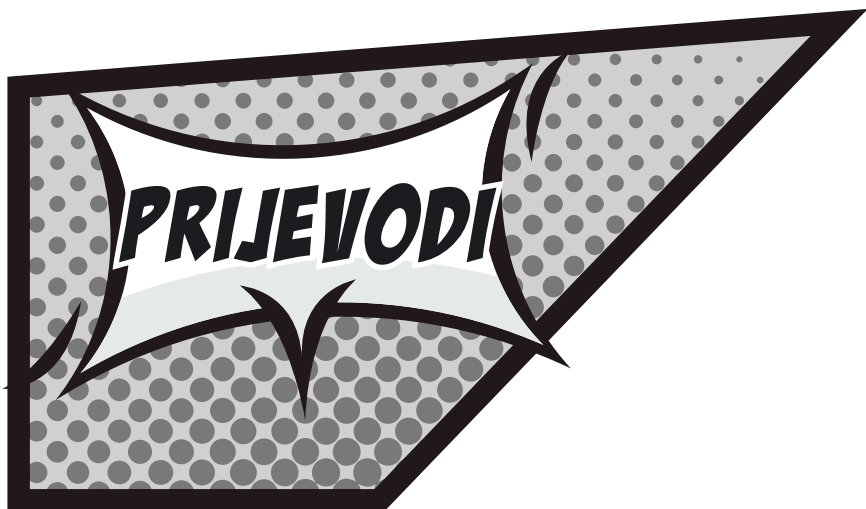
***

Prošlo je 60 godina, 127 dana, 7 sati i 25 minuta otkako je Frank zadnji put okusio tu kiselo-slatku opojnu tekućinu.

Oh, svemire moj, kako si mi nedostajao. Čekam da ti se vratim u naručje gdje ću zauvijek živjeti. Lutat ću bajkama, skakat ću opet po oblacima, ići na gozbe, graditi dvorce, krotiti zmajevе – vratit ću se tamo odakle sam došao, nisam ja nikad bio samo prah. Pretoči u bočicu dušu moju. Miriše na alkohol, dim, ustajalost i tragove sreće. Neka se prelijevaju crna, plava, crvena i zelena, neka prave virove, jer od ovoga su snovi napravljeni. Postat ću i ja zvijezda, svakodnevno ću ljude posipati dobrotom i srećom, šaptati im o strpljenju i ljubavi, budit ću leptiriće u ljubavnicima, brisati dječje suze, bit ću oslonac i nada.

Nisam ja ni cvijet, ni mraz, a pogotovo ne kamen. Nisam ja križ taj, nisam ja riječ ta, nisam ja boja ta, a pogotovo ni nota, ja sam na granici. Umit ću se u vodi obzira, kod obzora i krila razkristaliti.

IZABELA TOMAKIĆ

RAY BRADBURY: THE ILLUSTRATED MAN

PROLOG: ILUSTRIRANI ČOVJEK

Bilo je toplo poslijepodne ranog rujna kad sam prvi put susreo Ilustriranog čovjeka. Hodajući asfaltiranom cestom, bio sam na kraju dvotjednog obilaska Wisconsina. Zaustavio sam se kasno poslijepodne, pojeo nešto svinjetine, graha i krafnu te pripremao ispružiti se i čitati kad je Ilustrirani čovjek došetao s brda i na trenutak stao pred nebo.

Tad nisam znao da je Ilustriran. Znao sam samo da je visok, nekoć je bio mišićav, ali sad se iz nekog razloga počeo debljati. Sjećam se da su mu ruke bile duge, a dlanovi krupni, no njegovo je lice bilo kao u djeteta, postavljeno na ogromno tijelo.

Činilo se kao da samo osjeća moju prisutnost jer nije gledao izravno u mene kad je izgovorio prve riječi:

– Znaš li gdje mogu naći posao?

– Bojim se da ne. – rekoh.

– Nisam imao stalan posao četrdeset godina. – odgovori.

Premda je bilo vruće kasno popodne, nosio je vunenu košulju čvrsto zakopčanu oko vrata. Rukavi su mu bili spušteni i zakopčani oko krupnih zapešća. Znoj mu se slijevao niz lice, no nije ni pokušao raskopčati košulju.

– Pa – reče konačno – ovo mjesto dobro je za prenoćiti kao i bilo koje drugo. Smeta li ti društvo?

– Imam viška hrane kojom se možeš poslužiti. – rekoh.

Izmučen, sjedne gundajući. – Bit će ti žao što si me pozvao da ostanem – reče. – Svima uvijek bude. Zato hodam. Eto, rani je rujna, vrhunac doba karnevala povodom Praznika rada. Umjesto da zgrčem novac na bilo kojoj proslavi u gradiću, nalazim se ovdje bez ikakvog plana za budućnost.

Izuo je ogromnu cipelu i pozorno zurio u nju. – Obično uspijevam zadržati posao desetak dana. Zatim se nešto dogodi i dobijem otkaz. Više me nijedan karneval u Americi ne želi ni štapom dirnuti.

– U čemu je problem? – upitah.

Kao odgovor na to polagano je otkopčao usku kragnu. Zatvorenih je očiju sporo otkopčavao košulju sve do posljednjeg gumba. Kliznuo je prstima ispod nje kako bi dodirnuo svoja prsa. – Zanimljivo – odgovori i dalje držeći oči zatvore-nima. – Ne možeš ih osjetiti, no one su ovdje. Uvijek se nadam da ću ih jednog dana potražiti i da ih neće biti. Za najvručih dana satima hodam po suncu, pržeći se, i nadam se da će ih moj znoj isprati, da će ih sunce spržiti, no u suton su i dalje tu. – Blago je okrenuo glavu prema meni i razotkrio prsa. – Jesu li još uvijek tu?

Nakon dugo vremena izdahnem. – Da – rekoh. – Još uvijek su tu.

Ilustracije.

– Djeca su još jedan razlog zašto držim košulju zakopčanom – reče otvarajući oči. – Prate me seoskim cestama. Svi žele vidjeti slike, a opet ih nitko ne želi vidjeti.

Svkao je košulju i zgužvao je. Od plavog tetoviranog prstena oko vrata pa sve do struka bio je prekriven Ilustracijama.

– Ima ih još. – odgovori, znajući što mislim.

– Potpuno sam Ilustriran. Pogledaj. – Rastvorio je šaku. Na njegovom je dlanu bila ruža, tek ubrana, s kapljicama kristalno bistre vode među mekim ružiča-stim laticama. Ispružih ruku da je dotaknem, no ona bijaše samo Ilustracija.

Što se tiče ostatka njegova tijela, ne znam kako sam uspio sjediti i zuriti jer je vrvjelo raketama i fontanama i ljudima tako složenih detalja i boja da su se mogli čuti tanki i prigušeni glasovi iz gomila koje su nastanjivale njegovo tijelo. Kad bi zadrhtalo, sićušne bi usne zatreperile, sićušne zeleno-zlatne oči namignule, a sićušni ružičasti dlanovi napravili pokret. Na njegovim su se pr-sima prostirale žute livade i plave rijeke i planine i zvijezde i sunca i planeti razasuti po Mliječnoj stazi. Sami su ljudi bili u dvadeset ili više čudnih skupi-na na njegovim rukama, ramenima, leđima, bokovima i zapešćima, kao i na njegovom ravnom trbuhu. Našli biste ih u šumama dlaka, kako vrebaju među konstelacijama pjegica ili zure iz šupljine pazuha, svjetlucajućih dijamantnih

očiju. Svaka se činila upornom u svojoj radnji; svaka od njih bila je zaseban portret iz galerije.

– Oh, prekrasne su! – rekoh.

Kako da objasnim njegove ilustracije? Da je El Greco u svojim najboljim danima slikao minijature, ne veće od vašeg dlana, beskrajno detaljne, svojom bojom sumpora, sa svim svojim izduženjima i anatomijom, možda bi mogao iskoristiti tijelo ovog čovjeka za svoju umjetnost. Boje su plamtjele u tri dimenzije. Bile su prozori s pogledom na goruću stvarnost. Ovdje su, okupljene na jednom zidu, bile najljepši prizori u svemiru; taj je čovjek bio hodajuća riznica umjetnosti. To nije bio jeftin rad karnevalskog tattoo majstora koji koristi tri boje, a zadah mu zaudara na viski. To je bilo postignuće živućeg genija, puno života, jasno i prekrasno.

– Oh, da. – reče Ilustrirani čovjek. – Tako sam ponosan na svoje ilustracije da ih želim spaliti. Pokušao sam brusnim papirom, kiselinom, nožem...

Sunce je zalazilo. Mjesec se već pojavio na istoku.

– Jer, znaš – reče Ilustrirani čovjek – te tetovaže predviđaju budućnost.

Nisam ništa rekao.

– Sve je u redu kad sam na suncu – nastavi. – Danju bih mogao raditi na karnevalu i zadržati posao. No, noću se slike kreću. Slike se mijenjaju.

Zasigurno sam se nasmijao. – Koliko si dugo Ilustriran?

– Godine 1900., kad sam imao dvadeset i radio na karnevalu, slomio sam nogu. Nisam više mogao raditi; morao sam učiniti nešto sa sobom, pa sam se odlučio tetovirati.

– Pa tko te tetovirao? Što se dogodilo s majstorom?

– Vratila se u budućnost – odgovori. – Ozbiljan sam. Bila je to stara žena koja je živjela u maloj kući usred Wisconsin, tu negdje, nedaleko od ovog mjesta. Mala stara vještica koja je čas izgledala kao da joj je tisuću godina, a čas kao da joj je dvadeset, no rekla je da može putovati kroz vrijeme. Nasmijao sam se. Sad mi nije do smijeha.

– Kako si je uopće upoznao?

Ispričao mi je kako. Vidio je njezin natpis uz cestu: ILUSTRIRANJE KOŽE! Ilustracija umjesto tetovaže! Artistički! I tako je sjedio čitavu noć dok su ga

njezine igle bole poput stršljena i nježno poput pčela. Do jutra je izgledao kao čovjek koji je upao u tiskarski stroj s dvadeset boja, a on ga je istisnuo svog blistavog i živopisnog.

– Idem u lov svako ljeto posljednjih pedeset godina – reče, pružajući dlanove u zrak. – Kad nađem tu vješticu, ubit ću je.

* * *

Sunca je nestalo. Sad su već zasjale prve zvijezde i mjesec je obasjao polja trave i pšenice. Slike Ilustriranog čovjeka i dalje su sjajile poput žeravica u polumraku, poput razasutih rubina i smaragda, u Rouaultovim bojama i Picassovim bojama i duguljastim, plosnatim El Grecovim tijelima.

– Onda dobijem otkaz kad se moje slike pokrenu. Ljudi ne vole kad se u mojim Ilustracijama događaju nasilne stvari. Svaka je Ilustracija kratka priča. Ako ih gledaš, u nekoliko minuta će ti ispričati priču. U tri sata možeš vidjeti osamnaest ili dvadeset priča koje se odvijaju upravo na mom tijelu, možeš čuti glasove i stvarati misli. Sve je tu, samo čeka da pogledaš. No, povrh svega, postoji posebno mjesto na mom tijelu. – Otkrio je leđa. – Vidiš? Nema smislenog crteža na desnoj lopatici, samo zbrka.

– Da.

– Kad provedem dovoljno vremena s nekim, to se mjesto zamagli i ispuni. Ako sam sa ženom, njezino se lice pojavi na mojim leđima za sat vremena i prikaže se njezin cijeli život – kako će živjeti, kako će umrijeti, kako će izgledati kad joj bude šezdeset godina. A ako se radi o muškarcu, sat vremena kasnije njegova je slika na mojim leđima. Prikazuje kako pada s litice ili umire pod vlakom. Onda opet dobijem otkaz.

Dok je govorio, njegove su ruke čitavo vrijeme lutale nad Ilustracijama, kao da žele namjestiti njihov okvir, pomesti prašinu – pokreti stručnjaka, zaštitnika umjetnosti. Sad je ležao, potpuno ispružen na mjeseci. Bila je topla noć. Nije bilo povjetarca i zrak je bio zagušljiv. Obojica smo bila bez košulja.

– I nikad nisi pronašao (tu) staru ženu?

– Nikad.

– I misliš da je došla iz budućnosti?

– Kako bi inače mogla znati te priče koje je naslikala na meni?

Umorno je zatvorio oči. Glas mu je postajao sve tiši. – Ponekad ih noću mogu osjetiti, slike, poput mrava, kako pužu po mojoj koži. Tad znam da rade ono što moraju. Više ih i ne gledam. Samo se pokušavam odmoriti. Ne spavam puno. Nemoj ih ni ti gledati, upozoravam te. Okreni se na drugu stranu dok spavaš.

Odmaknuo sam se nekoliko koraka od njega. Nije se činio nasilnim, a slike su bile prekrasne. Inače bih bio u iskušenju da pobjegnem od takvih naklapanja. No Ilustracije... Počeo sam ih upijati očima. Svatko bi malo poludio s takvim stvarima na tijelu.

Noć je bila spokojna. Mogao sam čuti kako Ilustrirani čovjek diše na mjesecini. Cvrčci su cvrčali u dalekim klancima. Ležao sam na boku kako bih mogao gledati Ilustracije. Prošlo je možda pola sata. Nisam bio siguran je li Ilustrirani čovjek spavao, no iznenada sam ga čuo kako šapće: – Kreću se, zar ne?

Malo sam pričekao.

Zatim rekoh: – Da.

Slike su se kretale, jedna za drugom, svaka na trenutak ili dva. Tamo na mjesecini, uz sićušnu zvonjavu misli i dalekih glasova mora, činilo se da se odigrava malena predstava. Teško je reći jesu li trajale sat vremena ili tri sata. Samo znam da sam ležao opčinjen i nisam se micao dok su zvijezde kružile nebom.

Osamnaest Ilustracija, osamnaest priča. Prebrojavao sam ih jednu po jednu.

Moje su se oči ponajprije usredotočile na scenu dviju kuća u kojoj je bilo dvoje ljudi. Vidio sam jato lešinara na nebu ispunjenom gorućim tijelima, vidio sam žute lavove i čuo sam glasove.

Prva je Ilustracija zadrhtala i oživjela...

PETAR BOTIĆ | IRIS SPAJČIĆ

EVERYDAY USE, ALICE WALKER

SVAKODNEVNA UPOTREBA ZA TVOJU BAKU

Čekat ću je u dvorištu koje smo Maggie i ja očistile i pograbbjale jučer poslijepodne. Ovakav je vrt mnogo udobniji nego što većina ljudi misli. Nije to samo vrt. To je nešto kao proširena dnevna soba. Kada se tvrda ilovača pomete kao pod, a sitni pijesak poravna s malim nepravilnim udubljenjima, bilo tko može doći i sjesti te gledati brijest i čekati povjetarce koji nikada ne dopru do kuće.

Maggie će biti nervozna sve dok joj sestra ne ode. Beznadno će stajati u kutovima priprosta i posramljena zbog ožiljaka od opekлина po svojim rukama i nogama, promatrajući svoju sestru s mješavinom zavisti i strahopoštovanja. Ona misli da je njezina sestra oduvijek gospodarica svoga života, da je „ne“ riječ koju joj svijet nikada nije naučio izreći. Sigurno ste vidjeli one televizijske emisije gdje je dijete koje je „uspjelo u životu“, na vlastito iznenađenje, suočeno s roditeljima koji slabašno teturajući dolaze od iza pozornice. (Ugodno iznenađenje, naravno: Što bi učinili da roditelj i dijete dođu u emisiju samo da bi ispovali i izvrijeđali jedno drugo?) Na televiziji se majka i dijete zagrlje i osmjehnu jedno drugome. Ponekad majka i otac zaplaču, a dijete ih zagrlje i nagne se preko stola kako bi im reklo da nikada ne bi uspjelo bez njihove pomoći. Gledala sam takve emisije.

Ponekad sanjam san u kojem smo Dee i ja odjednom združene u jednoj takvoj emisiji. Iz tamne limuzine s mekim sjedalima uvedena sam u svijetlu prostoriju s mnogo ljudi. Tamo upoznajem nasmiješenog, sijedog, privlačnog muškarca nalik Johnnyju Carsonu koji se rukuje sa mnom i govori mi kakvu divnu kćer imam. Zatim smo na pozornici i Dee me grli sa suzama u očima. Na haljinu mi pričvršćuje veliku orhideju unatoč tome što mi je jednom rekla da misli da su orhideje otrcano cvijeće.

U stvarnosti ja sam velika žena krupnih kostiju s grubim radničkim rukama. Zimi nosim spavačice od flanela noću, a kombinezone danju. Mogu ubiti i očistiti svinju nemilosrdno kao muškarac. Moja debljina održava me toplom na niskim temperaturama. Mogu raditi vani cijeli dan lomeći led da dodem do vode za pranje; mogu jesti svinjska jetra netom izvađena iz zaklane životinje te pečena na otvorenoj vatri. Jedne zime ubila sam tele udarivši ga maljem između očiju te obradila meso da se hladi, a sve to prije nego što je pala noć.

No, naravno da se ništa od toga ne prikazuje na televiziji. Ja sam onakva kakva bi moja kći željela da budem: 45 kilograma lakša, kože kao nepčena ječmena palačinka. Moja kosa svjetluca pod jarkim svjetlima. Johnny Carson teško drži korak s mojim brzim i dovitljivim jezikom.

Ali to je pogreška. Znam to i prije nego što se probudim. Tko je ikad poznavao nekog Johnsona s brzim jezikom? Tko uopće može zamisliti mene kako gledam neobičnog bijelog muškarca u oči? Čini mi se da sam uvijek razgovarala s njima s jednom nogom spremnom na bijeg i glave okrenute što dalje od njih. Ali ne i Dee. Uvijek bi gledala svakoga u oči. Oklijevanje nije bilo dio njezine naravi.

– Kako izgledam, mama? – kaže Maggie gotovo skrivena vratima, pokazujući mi svoje mršavo tijelo umotano u ružičastu suknju i crvenu bluzu samo toliko koliko je dovoljno da znam da je tu.

– Dođi u dvorište. – kažem.

Jeste li ikada vidjeli šepavu životinju, na primjer psa kojeg je pregazila neka bezobzirna osoba dovoljno bogata da posjeduje auto, kako se ulaguje nekomu tko je dovoljno neupućen da bi bio ljubazan prema njemu? Moja Maggie ima takav hod. Takva je još od požara koji je spalio prethodnu kuću do temelja – brade spuštene na prsa, očiju uperenih u tlo, vukući noge po podu.

Dee je svjetlija od Maggie, ima ljepšu kosu i puniji stas. Sada je žena, iako to ponekad zaboravim. Koliko je prošlo otkada je ona kuća izgorjela? Deset, dvanaest godina? Ponekad još čujem vatru i osjećam Maggieine ruke pripijene uz mene, njezinu kosu kako se dimi i haljinu koja joj pada s tijela u sitnim crnim papirastim pahuljicama. Njezine oči činile su se širom otvorene, plamteći otvorene od vatre koja se odražavala u njima. I Dee. Vidim je kako stoji podalje pod drvetom eukaliptusa iz kojeg je uzimala smolu. Na njezinom je licu usredotočeni pogled dok gleda kako posljednje prljave sive daske kuće padaju prema dimnjaku od crvenih cigli. Zašto ne zaplešeš po pepelu? Htjela sam je pitati. Toliko je mrzila kuću.

Mislila sam da mrzi i Maggie. Ali to je bilo prije nego što smo skupili novac, Crkva i ja, kako bismo je poslali u školu u Augustu. Običavala je čitati nam bez sažalijevanja, namećući riječi, laži, navike drugih ljudi, čitave živote nama dvjema koje smo sjedile zarobljene i neuke pod njezinim glasom. Prala nas je u rijeci iluzornosti, nametala nam je znanje koje nismo nužno trebale. Privlačila nas je sebi ozbiljnim načinom na koji je čitala samo da bi nas odgurnula u trenutku u kojem smo, kao budale, mislile da ćemo razumjeti.

Dee je željela lijepe stvari. Žutu haljinu od organdija za maturu u srednjoj školi, crne salonke koje bi se slagale sa zelenim odijelom koje je napravila od starog odijela koje mi je netko dao. Bila je odlučna nesmiljeno se uhvatiti u koštac s bilo kojom katastrofom. Kapci joj ne bi zatreperili ni na sekundu. Često sam odolijevala iskušenju da ju protresem u takvim trenucima. Već sa šesnaest godina imala je vlastiti stil: i znala je što je to stil.

Ja se nikada nisam školovala. Nakon drugog razreda škola se zatvorila. Ne pitajte me zašto: 1927. godine crnci su postavljali manje pitanja nego sada. Ponekad mi Maggie čita. Dobrohotno zapne ponegdje, ali ne shvaća to. Ona zna da nije previše bistra. Kao ljepota i novac tako ju je i pamet zaobišla. Udat će se za Johna Thomasa (koji ima požutjele zube i iskreno lice), a ja ću onda moći samo sjediti ovdje i pjevati crkvene pjesme sama sebi, pretpostavljam. Iako nikada nisam bila dobra u pjevanju. Nikada nisam mogla pogoditi ni tona. Uvijek sam bila bolja u muškim poslovima. Voljela sam musti sve dok nisam bila prikliještena 1949. Krave su umirujuće i usporene i ne smetaju vam osim ako ih pokušate musti na krivi način.

Namjerno sam okrenula leđa kući. Ima tri prostorije kao i ona koja je izgorjela, osim što je krov limeni; više ne prave krovove od šindri. Kuća nema prave prozore, samo nekakve rupe izbušene na stranama poput brodskih prozora, ali nisu okrugli ni kvadratni, s konopcima od sirove kože. Ova je kuća na pašnjaku kao i prethodna. Dee će je bez sumnje htjeti srušiti čim je vidi. Jednom mi je napisala da će nas, bez obzira na to gdje mi „odlučimo“ živjeti, doći posjetiti. Iako nikada neće dovesti prijatelje. Maggie i ja razmišljale smo o ovome i Maggie me pitala: – Mama, kada je Dee uopće imala prijatelje?

Imala ih je nekoliko. Sramežljive dečke u ružičastim košuljama koji su se motali uokolo nakon škole na dan za pranje rublja. Nervozne djevojke koje se nikada nisu smijale. Očarani njome, obožavali su njezino profinjeno izražavanje, slatko lice i prštavi smijeh koji je praskao poput mjehurića. Ona im je čitala.

Kada je hodala s Jimmyjem T., nije imala mnogo vremena za nas, nego je usmjerila svu svoju kritičku moć na njega. Pobjegao je da bi oženio jeftinu gradsku djevojku iz obitelji neukih skorojevića. Jedva da je imala vremena da se sabere.

Kada dođe, upoznat ću – ali evo ih!

Maggie pokuša pobjeći u kuću gegajući se, no ja je zadržim. – Vрати se. – kažem joj. Ona stane i pokuša iskopati rupu u pjesku nožnim prstom.

Teško je vidjeti ih jasno na jakom suncu. Ali već prvi pogled na nogu koja izlazi iz automobila govori mi da je to Dee. Stopala su joj uvijek izgledala lijepo, kao da ih je sam Bog oblikovao u određenom stilu. S druge strane auta prilazi nam niski, zdepasti čovjek. Ima dugu kosu i bradu koja visi kao kovrčavi mulin rep. Čujem Maggie kako uvlači zrak. Zvuči kao „uhnnnh“. Kao kad vidiš vijugavi rep zmijske na putu tik do svojih stopala. „Uhnnnh.“

Dee je sljedeća. Duga haljina, po ovom vrućem vremenu. Haljina tako napadna da me bole oči. Ima dovoljno žute i narančaste da odbija sunčevu svjetlost. Osjećam kako mi se cijelo lice zagrijava od valova topline koje isijava. Zlatne naušnice, također, koje vise do njezinih ramena. Narukvice joj se njišu i proizvode zvukove svaki puta kad pomakne ruku da bi rastresla nabore na haljini ispod pazuha. Haljina je široka i pada, a dok se približava, počinje mi se sviđati. Čujem kako Maggie opet kaže „Uhnnnh“. To je zbog sestrine kose. Stoji ravno kao ovčja vuna. Crna je poput noći, a na rubovima su dvije duge pletenice omotane kao mali gušteri koje nestaju iza njezinih ušiju.

– Wa-su-zo-Tea-o! – kaže dok prilazi klizeći u svojoj haljini. Niski, zdepasti čovjek s kosom do pupka prilazi cereći se i nastavlja s – Asalamalaksim¹, majko i sestro! – Prilazi da zagrlji Maggie, ali ona se povlači uz naslon moje stolice. Osjetim kako drhti, a kada je pogledam, vidim da joj kapi znoja padaju niz bradu.

– Nemoj ustajati. – kaže mi Dee. Budući da sam krupna, trebam se upeti. Sekundu ili dvije prije nego što se pomaknem, može se vidjeti kako pokušavam. Ona se okrene pokazujući bijele pete kroz sandale i ode natrag do auta. Nakon toga proviri van s polaroid fotoaparatom. Brzo se sagne i reda fotografiju za fotografijom mene kako sjedim pred kućom s Maggie šćućurenom iza. Nijednom ne fotografira bez kuće u kadru. Kada krava naiđe grickajući uokolo na rubu dvorišta, slika i nju i mene i Maggie i kuću. Zatim stavi fotoaparat na zadnje sjedište auta i pride mi te me poljubi u čelo.

Za to vrijeme Asalamalaksim čini neakve pokrete s Maggienom rukom. Maggiena je ruka mlitava kao riba, a vjerojatno i hladna, unatoč znoju, te je ona cijelo vrijeme pokušava povući. Čini se kao da se Asalamalaksim želi rukovati, ali kao da to želi učiniti vrlo elegantno. Ili možda ne zna kako se rukuje. Bilo kako bilo, uskoro odustane od Maggie.

– Pa dobro. – kažem. – Dee.

---

1 Op. prev. Ovo je iskrivljeni oblik pozdrava „asalaam aleikum“.

- Ne, mama. – kaže mi. – Nije Dee, nego Wangero Leewanika Kemanjo!
- Što se dogodilo s „Dee“? – zanima me.
- Ona je mrtva. – kaže Wangero. – Nisam više mogla podnijeti da nosim ime nekoga tko me tlači.
- Znaš jako dobro da si ime dobila po svojoj teti Dicie. – kažem. Dicie je moja sestra. Ona je dala ime Dee. Zvali smo ju „Velika Dee“ nakon što se Dee rodila.
- A po kome je ona dobila ime? – Wangero pita.
- Pretpostavljam po baki Dee. – kažem.
- A po kome je ona dobila ime? – Wangero pita.
- Po svojoj majci. – kažem i vidim da je Wangero dosadilo. – Samo toliko daleko mogu ići. – kažem. Iako sam vjerojatno mogla nastaviti sve do vremena Građanskog rata.
- Pa dobro – kaže Asalamalakim – eto vidiš.
- Uhhnnh. – čujem Maggie kako kaže.
- Nije me bilo – kažem – prije nego što se ‘Dicie’ pojavila u našoj obitelji pa zašto bih onda trebala ići toliko u prošlost?

On je samo stajao cerekajući se i gledajući me svisoka kao netko tko pregledava automobil A modela. Svako toliko on i Wangero izmijenili bi znak očima iznad moje glave.

- Kako se izgovara ovo ime? – pitam.
- Ne moraš me zvati tako ako ne želiš. – kaže Wangero.
- Zašto ne bih? – pitala sam. – Ako želiš da te tako zovemo, zvat ćemo te.
- Znam da bi moglo zvučati čudno isprva. – kaže Wangero.
- Naviknut ću se. – kažem. – Ponovi ga još jednom.

Uskoro smo završili s pričom o imenu. Asalamalakim je imao ime koje je bilo dva puta duže i tri puta teže. Nakon što sam zapela na njemu dva ili tri puta, rekao mi je da ga zovem Hakim-a-barber². Htjela sam ga pitati je li stvarno frizer, ali nisam mislila da jest pa ga nisam ni pitala.

---

2 Op. prev. Barber se s engleskog prevodi kao ‘frizer’.

– Mora da pripadaš onim govedarima dolje na putu – rekla sam. Oni govore „Asalamalakim“ svaki puta kada ih sretnoš, ali se ne rukuju. Uvijek su prezaposleni: hrane stoku, popravljaju ograde, postavljaju solišta za životinje, razbacuju sijeno. Kada su bijelci otrovali dio stada, ti muškarci stražarili su cijelu noć s puškama u rukama. Prehodala sam milju i pol samo da bih vidjela taj prizor.

Hakim-a-barber rekao je: – Prihvaćam dio njihovog učenja, ali ratarstvo i stočarstvo nisu u mom stilu. – (Nisu mi rekli, a nisam ni pitala je li se Wangero (Dee) stvarno udala za njega.)

Sjeli smo da jedemo, a on je odmah izjavio kako ne jede raštiku te da je svinjetina nečista. Wangero je, pak, odmah pojela iznutrice, kukuruzni kruh, povrće i sve ostalo. Pričala je kao navijena dok je jela slatki krumpir. Sve ju je oduševljavalo. Čak i činjenica da smo se i dalje koristili klupama koje je njezin tata napravio kada si nismo mogli priuštiti stolice.

– Oh, mama! – zacvilila je. Zatim se okrenula Hakim-a-barberu. – Nikada nisam znala koliko su ove klupe divne. Možeš osjetiti otiske stražnjica na njima. – rekla je prelazeći rukama ispod sebe i po površini klupe. Zatim je uzdahnula i objumila posudu za maslac bake Dee. – To je to! – rekla je. – Znala sam da postoji nešto što sam vas htjela pitati da mi date. – Skočila je i otišla u kut gdje je stajala bučkalica u kojoj se mlijeko već ukiselilo. Gledala je i gledala bučkalicu.

– Ovaj poklopac od bučkalice je ono što mi treba. – rekla je. – Nije li ga ujak Buddy izdjeljao od stabla koje ste svi imali?

– Da. – rekla sam.

– Aha. – rekla je veselo. – Želim i štap za bučkanje također.

– Je li ujak Buddy izdjeljao i njega? – pitao je Barber.

Dee (Wangero) me pogledala.

– Prvi muž tete Dee ga je izdjeljao. – rekla je Maggie tako tiho da ju se jedva moglo čuti. – Ime mu je bilo Henry, ali zvali su ga Stash.

– Maggie ima mozak poput slona. – Wangero je rekla smijući se. – Poklopac ću upotrijebiti kao središnji ukras za stol u sjenici – rekla je stavljajući poklopac na bučkalicu – a već ću smisliti kako da umjetnički iskoristim štap za bučkanje.

Kada je umotala bučkalicu, ručka je izvirivala van. Na trenutak sam ju uzela u ruke. Nije se moralo ni pogledati izbliza da bi se vidjelo gdje su ruke koje su

gurale štap gore i dolje ostavile neku vrstu udubljenja u drvetu. Ustvari, bilo je tu mnogo malih žljebova; moglo se vidjeti gdje su palci i prsti utonuli u drvo. Bilo je to prekrasno svjetložuto drvo sa stabla koje je raslo u dvorištu gdje su Velika Dee i Stash živjeli.

Nakon večere Dee (Wangero) otišla je do sanduka koji je stajao u podnožju moga kreveta i počela preturati po njemu. Maggie se držala podalje u kuhinji iznad sudopera. Wangero je izašla s dva popluna. Sastavila ih je baka Dee, a onda smo ih Velika Dee i ja objesile na okvire na trijemu i napunile. Jedan je imao zvjezdasti uzorak³. Drugi u obliku romba⁴. U oba su bili komadići starih haljina bake Dee koje je nosila prije pedeset ili više godina. Komadići košulja s kašmirskim uzorkom djeda Jarrella. I jedan mali, izbljednuli plavi komadić veličine kutije šibica koji je bio dio odore koju je pradjed Ezra nosio u Gradanskom ratu.

– Mama – rekla je Wangero sladunjavo poput ptičice. – Mogu li uzeti ove stare poplune?

Čula sam kako je nešto palo u kuhinji, a nakon minute zalupila su se vrata.

– Zašto ne bi uzela jedan ili dva od onih drugih? – pitala sam. – Ove starudije napravile smo ja i Velika Dee od nekih košulja koje je tvoja baka napravila prije nego što je umrla.

– Ne. – rekla je Wangero. – Ne želim te. Njima su rubovi sašiveni šivaćom mašinom.

– Zbog toga će dulje trajati. – rekla sam.

– To nije poanta. – rekla je Wangero. – Sve su ovo komadi haljina koje je baka nosila. Sve je ručno sašila. Zamisli! – Držala je poplune sigurno u svojim rukama gladeći ih.

– Neki su komadi, poput onih boje lavande, sa stare odjeće koju joj je njezina majka ostavila u nasljeđe. – rekla sam približivši se kako bih dotaknula poplune. Dee (Wangero) pomaknula se tek toliko da ih ja ne mogu dosegnuti. Već su joj pripadali.

– Zamisli! – opet je uzdahnula stišćući ih čvrsto uz svoja prsa.

---

3 Izvorno: *Lone Star pattern*.

4 Izvorno: *Walk Around the Mountain*.

– Stvar je u tome – započela sam – da sam ih obećala dati Maggie kada se bude udavala za Johna Thomasa.

Dahnula je kao da ju je pčela ubola.

– Maggie ne zna cijeniti ove poplune! – rekla je. – Vjerojatno je toliko zaostala da bi ih svakodnevno upotrebljavala.

– Pretpostavljam da bi. – rekla sam. – Sam Bog zna koliko dugo sam ih čuvala, a da ih nitko nije koristio. Nadam se da hoće!

Nisam htjela spominjati kako sam ponudila Dee (Wangero) poplun kada je odlazila na fakultet. Tada mi je rekla da su staromodni i da nisu u trendu.

– Ali oni su neprocjenjivi! – sada je bijesno govorila; uvijek je imala kratak fitilj. – Maggie bi ih stavila na krevet i za pet godina postali bi dronjci. I gore od toga!

– Uvijek će si moći napraviti nove – rekla sam. – Maggie zna izrađivati poplune.

Dee (Wangero) me pogledala s mržnjom. – Ti jednostavno ne želiš razumjeti. Poanta su ovi popluni, ovi popluni!

– Pa dobro. – rekla sam zbunjeno. – Što bi ti učinila s njima?

– Objesila bih ih – rekla je kao da je to jedina stvar koju možeš napraviti s poplunima.

Maggie je sada stajala na vratima. Gotovo da sam mogla čuti zvuk njezinih stopala kako se češu jedno o drugo.

– Ma daj joj poplune, mama. – rekla je poput nekoga tko je naviknuo nikada ne pobjeđivati niti imati išta za sebe.

– Ja se sjećam bake Dee i bez popluna.

Pažljivo sam ju pogledala. Napunila je donju usnu duhanom za žvakanje što je dalo njezinom licu budalast i obješen izgled. Baka Dee i Velika Dee bile su te koje su je naučile izrađivati poplune. Stajala je tamo sa svojim rukama punim ožiljaka skrivenim u nabore suknje. Gledala je sestru s nekakvim strahom, ali nije bila ljuta na nju. Ovo je bio Maggien dio. Znala je da Bog tako funkcionira.

Kada sam ju vidjela takvu, nešto mi je udarilo u glavu i prostrujalo sve do tabana. Baš kao kad sam u crkvi i kada me Božji duh dotakne pa budem radosna i uzviknem. Učinila sam nešto što nisam nikada ranije: zagrllila Maggie,

odvukla ju u sobu, zgrabila poplune iz ruku gospođice Wangero i bacila ih u Maggieno krilo. Maggie je samo sjedila na krevetu otvorenih usta.

– Uzmi neka druga dva popluna. – rekla sam Dee.

Ali ona se okrenula bez riječi i otišla Hakim-a-barberu.

– Ti jednostavno ne razumiješ. – rekla je dok smo Maggie i ja prilazile autu.

– Što ne razumijem? – željela sam znati.

– Svoje nasljeđe. – rekla je. Zatim se okrenula Maggie, poljubila je i rekla: – Ti bi trebala pokušati napraviti nešto od sebe, Maggie. Za nas je novi dan. Ali zbog načina na koji ti i mama živite, nikada to nećeš shvatiti.

Stavila je sunčane naočale koje su joj skrivale sve iznad vrha nosa i brade.

Maggie se nasmiješila, možda naočalama. Ali pravim smiješkom, ne uplašeni. Nakon što smo gledale kako se prašina za autom sliježe, zamolila sam Maggie da mi donese malo duhana za žvakanje. I onda smo nas dvije samo sjedile i uživale sve dok nije došlo vrijeme da se pođe u kuću na spavanje.

LJUBICA GAŠPAREVIĆ

SAN KAO METAFORA ZA NEOSTVARIVO U ZBIRCI PJESAMA NA KRILIMA SNOVA LORENE KUJEK

Zbirka pjesama *Na krilima snova* spisateljski je prvijenac mlade autorice Lorene Kujek. Dvadesetogodišnja Lorena iz Satnice trenutno je studentica prava u Osijeku i kaže da je nadomak objavljivanju druge zbirke za koju već ima spremnih 55 pjesama. Inače piše i prozu, kratke priče i eseje na slobodnu temu. Ovu prvu zbirku, koja sadrži 81 pjesmu, posvetila je, kako sama tvrdi, „mladiću iz gimnazije, nesretnoj platonskoj ljubavi“ te u njoj zapravo opisuje „borbu razuma i emocija, neprekidno traganje za svrhom postojanja i nadasve pokušaj prodiranja u najskrivenije predjele psihe“. Za sebe kaže da utjehu pronalazi „u pisanju i poimanju svijeta kroz stihove“, a da je karakterno „slojevita osoba“ koja traga „za dubinom u svakodnevicu“.

Pjesme piše slobodnim stihom uz povremenu nespretnu rimu. U pjesmama izražava sve ono što ne smije ili se pribojava reći stanovitome P. u lice. Za svaki stih on je odabrani čitatelj, a čini se da je upravo on jedini koji ih zasigurno neće pročitati. Unatoč tomu on je temeljni i nepresušni izvor inspiracije: „Sivi, svjetlacavi prah metafora / Steže ovratnik raznovrsnih pobuda / Vihori i dalje kovitlaju / No, ti si muza doživotna.“ (21)

Ta neostvorena ljubav vječno prati mladu autoricu i pričinja joj bol koju može, tek donekle, izraziti u stihovima: „Koliko živućih klauna / Osmjeh, a iznutra bijeda / Krivnja izjeda / Potpuno sama; ničija / I nikad njegova.“ (37) Ta bol je ono što ostavlja neizbrisiv trag u mislima i u srcu, bol koja je jedina istinska inspiracija za pisanje, bez koje ne bi bilo ni stihova ni pjesnikinje. To je ono što većina pjesnika, mladih pjesnika, jako dobro zna i iskusila je na svojoj koži – da je bol najjači okidač za pisanje: „Pisci trebaju bol / Kao more svoju sol...“ (51) Dakle, iako joj razmišljanje o P. uzrokuje patnju, bez tih sjećanja na njega ne bi nastale sve ove pjesme, ne bi bilo inspiracije, ne bi bilo pjesničkog razvitka jedne mlade umjetnice. Listajući stranice ove zbirke, postaje sve jasnije da su pjesme neraskidivo povezane i zapravo čine jedan tijek misli, protok boli, izmjenjivanje osjećaja, njihova intenziteta i stavova o njima, autoričinih želja za nastavkom, za promjenom, za prestankom neprestanog sanjanja i življenja u nepostojećem: „A dišem / Samo zato što pišem / Otuđenost glavna nam je

tema; / Jer ti si isti, ali mene nema...“ (55) Autorica uviđa da se mora otrgnuti od življenja u snovima jer su oni potpuno nedohvatljivi i ne mogu se pretočiti u stvarnost. Za sebe kaže da je često „kontradiktorna i neshvatljiva sama sebi“, a to se očituje i u njezinim pjesmama. Izuzev neshvatljivih i iznenadnih inverzija u stihovima, internacionalizama i nespretno smještenih filozofskih termina, autorica krajnje nevjesto barata „velikim“ riječima s namjerom, čini se, da bi zvučala što profinjnije. Zanimljivo je činjenicu da komplicirano ne znači nužno dobro ili kvalitetno. Nepotrebno kompliciranje samo dovodi do gomilanja riječi koje niti su u ikakvoj povezanosti jedne s drugima niti pjesmu čine boljom. Naprotiv, rezultat je gomilanje fraza koje oskudijevaju smislom: „Opet padam u ambis... / Osnivam kult paradoksa / Glavna figura manipulira poezijom? / Sahranjuješ me svojim porušenim egzistencijalizmom. / (...) / Generaliziraj svoje frustracije; / Dok ih uobličuješ u najfinije ruho bambusovog papira.“ (59) Naslov pjesme iz koje su izvučeni ovi stihovi jest „Ljepota kaosa“. Druga polovica naslova blizu je istini ako već prva nije, ali čak ni to u potpunosti jer pjesma nema potencijal za uređenost koju kaos ima, pomoću duha koji neuređenome daje oblik.

Iako autorica tvrdi da uvijek nastoji „opaziti i razmotriti ono što je drugima neprimjetno“, očito je da to što primjećuje ne uspijeva koherentno izraziti da bi bilo shvatljivo onima koji ne primjećuju. Moguće je da u ovom slučaju jedno povlači drugo te da autorica odlučuje ostati u spilji i sanjati sunce umjesto da osjeti stvarnu toplinu na svome licu: „Tako je teško ugledati sunce / Usred dugotrajne pomrčine!“ (22)

No, nije sve tamno u ovoj zbirci. U trenucima kada se autorica ne trudi posezati za izrazima kojima u poeziji jednostavno nije mjesto, njezin izniman talent za pronalaženje simbolike u prirodi, vremenu i uopće stvarnom svijetu koji ju okružuje doprinosi stvaranju pjesama s jakim značenjem i porukom koja ostavlja trag na čitatelju. Pjesma „Prosinac“ vrstan je primjer jer sadrži zaokruženu misao i ljepotu izraza, a emocije lirskog subjekta postaju jasne čitatelju te ih doživljava kao svoje: „Daleko od sigurnosti / U nepoznatom / Zaželjeh glavu na rame spustiti / Te hladne noći / Dok je snijeg lepršao / Kaput crni / Parfem me opio / (...) / Da sam možda onda priznala / Ovako ne bih preživljavala / No svijet je stao / I spominjali su zvona... / Na početku mog kraja.“ (42)

Misliti o nekome tko o tebi ne misli, a istovremeno trpjeti osuđivanje drugih ljudi, osjećaji su koji, na sreću ljubitelja poezije, pogoduju sklapanju stihova

poput ovih iz pjesme „Nepremostivi ponor“: „Inat, prkos, ponos i aplauz / Sve ono što nas čini i poništava učinak / S tvoje strane ravnodušnost.“ (43) Prva polovica zbirke zapravo je cjelovit niz pjesama posvećen življenju u prošlosti, patnji za nekim koga više nema i zbog koga treba započeti proces prebolijevanja, ozdravljenja: „Kada zavlada tišina / I misli se nađu u okovima / Ja stvaram bezbroj pjesama / S jednim imenom na usnama.“ (47) Autorica ipak izvlači lekciju, odlučuje prestati živjeti u prošlosti i usmjeriti se na budućnost. Odlučuje da P. više neće biti tema njenih snova, više neće upravljati njenim stihovima, više neće biti njena jedina inspiracija, više neće biti dio nje: „Probudih se tako jedan dan / I shvatih da o tebi više neću pisati / Sama sebe osvjestih i riječi počeh brisati.“ (49) Unatoč boli i ogromnoj količini proživljenih osjećaja koji su najavljivani od samog početka zbirke, autorica ne pokazuje znakove gorčine koji često prate slomljeno srce. Uistinu, u drugoj polovici zbirke autorica se više ne opršta od P., ne poručuje mu da je kriv za njene stihove, sada se prepušta ekstazi, vedrini, pozitivnim osjećajima.

Čini se da je autorica nakon gimnazije ipak pronašla ljubav, možda u nekom drugom, možda u sebi samoj, možda u nekakvom snu, ali promjena u tonu zbirke neosporivo je prisutna: „Napokon i moj život pjesma ostaje!“ (71) Unatoč promjeni i u ovom dijelu zbirke riječi se sudaraju jedne s drugima, kao i stihovi: „Šetala bih ravnicama usnulim / Razbijala šifre tajnama dalekim...“ (91) Riječi kao što su *ravnice* i šifre stvaraju sukob u ritmu i doživljaju pjesme, odudaraju jedna od druge i stvaraju nelagodu u čitatelju. Također, to je još jedan primjer nespretne inverzije ili čudne rime, nezgrapnog pokušaja stvaranja nepostojećeg ritma u pjesmi koja, uistinu, svakim stihom sve više gubi smisao.

Ipak, važno je uočiti da, unatoč borbi sa stihovima, alegorijski ton zbirke ne zamire do samoga kraja. Ono neostvarivo, ono što autorica naziva snom, jest nešto u čemu ne treba ustrajati, već se tome treba oduprijeti i ne zaboraviti živjeti: „Koliko sam nekada bježala u snove, / Toliko ih sada izbjegavam / Zašto nastavljati nešto što ne postoji?“ (94)¹ Pitanje koje autorica postavlja neodoljivo vodi ideji da će iduća zbirka biti inspirirana stvarnošću i premjestiti se iz svijeta snova u svijet jave gdje će se moći pronaći opipljiv netko.

---

1 Kujek, Lorena. 2016. *Na krilima snova*. Belišće: Tiskara i knjigovežnica Slog.

DELIMIR REŠICKI, *LOVCI U SNIJEGU*

Fraktura, 2015.

Zbirka pjesama *Lovci u snijegu* Delimira Rešickog, objavljena deset godina nakon njegove posljednje zbirke, *Aritmije*, ujedno je i njezin nastavak, što i sam Rešicki tvrdi u jednom intervjuu. Zbirka je svojevrsna posveta autorovoj rodnoj Baranji, što potvrđuju brojne pjesme iz zbirke u kojima eksplicitno spominje Baranju. No, opis Baranje koji Rešicki donosi u zbirci nije opis idiličnog zavičaja u kojem sunce nikada ne zalazi. To nije ona Baranja s turističkih propekata prepunih fotografija lijepog Kopačkog rita. To je opis jedne Baranje opustošene ratnim zbivanjima, razrušene i polumrtve, u kojoj lirski subjekt, koji je ovdje Rešicki, ipak ostaje i traga za svojom izgubljenom prošlošću, s kojom pokušava uspostaviti povijesni dijalog.

Zbirka je podijeljena na tri ciklusa: *Svjetlost, vjetar i snijeg, Geschichtsmüde i Kadiš, kalem i mlinac za biber*. Sadrži još i uvodnu ("Kuća od tople cigle i crijepa") i epilošku pjesmu ("Vrata") te na kraju *Post Scriptum* s pjesmom "Kuća izlazećeg sunca" koja uokviruje cijelu zbirku. Tijekom čitanja zbirke nemoguće je zanemariti autobiografičnost koja je cijelu prožima. Pjesme Rešickog možemo čitati kao bilješke neke vrste lirskog dnevnika. Dobar je primjer pjesma "Bilješka nakon putovanja u Baju 26.9.2005.," posvećena Lászlu Krasznahorkaiju, u kojoj se nalaze nedvosmislene sugestije autora, koje čitatelja upućuju da datum iz naslova prihvate kao datum autorova posjeta tom mađarskom gradu. Autobiografsko *ja* u zbirci Delimira Rešickog ne nudi samo svoje dojmove estetske naravi već i putopisne elemente te refleksije o zavičajnoj povijesti. Svaka je pjesma priča koja se približava marginama liričnosti, što nam dopušta da pjesme iz zbirke *Lovci u snijegu* opišemo kao hibridnu vrstu sastavljenu od lirskih dijelova, autobiografskog pripovijedanja te elemenata esejistike. Naglašena refleksivnost lirskog subjekta pojačava dojam o nekakvom završetku kao kraju jednog razdoblja, smrti jedne osobne ili pak zavičajne povijesti. Kraj, smrt, grobovi i umor česti su motivi u zbirci te bi se moglo reći da nose gotovo cijele pojedine pjesme. No, motivi koji su obilježili zbirku Delimira Rešickog svakako su oni koji se nalaze i u naslovu prvog ciklusa pjesama u zbirci: svjetlost, vjetar i snijeg. I sam je Rešicki u jednom od intervjuja nakon objavljivanja

zbirke potvrdio da je snijeg jedan od motiva koji ga proganjaju i kojega se ne može riješiti. Autor, kao što to naglašava Neven Ušumović, pročišćavanjem autobiografskog, povijesnog i zavičajnog dolazi do simboličnog, elementarnog i eteričnog, a to su upravo spomenuti motivi svjetlosti, vjetra i snijega. Mrtva povijest i ruševine ratne Baranje samo su preslika onoga o čemu autor piše u ciklusu *Geschichtsmüde*, a to je Drugi svjetski rat sa svim svojim strahotama poput, primjerice, holokausta.

Uz autobiografičnost, veliku ulogu u zbirci igraju i intertekstualnost te intermedijalnost. Rešicki na mnogim mjestima spominje velikane filmske, glazbene te likovne umjetnosti, a ta se mjesta mogu i trebaju čitati kao izrazi nadahnuća nakon autorova susretanja sa spomenutim djelima tih velikana. Samo su neki od tih velikana Bellini, Bruegel, Van Gogh i Klee, kao predstavnici slikarske umjetnosti. Osobito važna mjesta zauzimaju mađarski redatelj Béla Tarr, čije filmove Rešicki osobito cijeni, te glazbenici David Bowie, kojemu je posvetio pjesmu „Heroes“, a u kojoj govori i o drugim Bowiejevim pjesmama. Ipak, čini se da su Nico, Ian Curtis i Jim Morrison ključna lica u zbirci kojima Rešicki posvećuje posebnu pažnju. Osim navedenih, spominju se još i filozofi Walter Benjamin, Martin Heidegger, doduše ne imenom, kao ni Heraklit Mračni, glazbenici Tereza Kesovija, Edith Piaf, Sinnead O'Connor, Elton John i Leonard Cohen, čiju je pjesmu “Thousand Kisses Deep” Rešicki uvrstio kao podnaslov svoje. U zbirci se nalaze i fotografije koje je Rešicki sam snimio, a koje se potpuno uklapaju u tematsko-motivsku razinu cijele njegove zbirke. Iako je u zbirci izrazito naglašeno lirsko *ja*, nemoguće je zanemariti i ono *ti*, kojemu se subjekt-kazivač obraća. Naglasak je na onom Drugom te na onom Trećem, na zaboravljenom, prijateljskom, na zajedništvu. Uloga čitatelja gotovo kao da je jednako važna kao i autorova jer bez dijaloga nema ni kulture ni povijesti.

RUNDEK CARGO TRIO U KINU URANIA

Pet godina nakon što smo *Plavim avionom* Darka Rundeka i njegovog pratećeg dua imali priliku obletjeti svijet, 2015. godine Rundek Cargo Trio priredio nam je još jedno uzbudljivo putovanje. Albumom *Mostovi* Darko Rundek, Isabel i Dušan Vranić Duco tradicionalnim su nam zvukom dalekih egzotičnih zemalja te ponekim šaljivim i šarmantnim stihom pokazali kako je moguće pjesmama doživjeti ljepotu udaljenih krajeva.

Kada govorimo o tom albumu, treba naglasiti da je na njemu primjetna izrazita maštovitost u stvaranju što zvuka, što stihova pjesama. Rundek, koji je napisao sve tekstove, crpi inspiraciju iz svog života, svakodnevnih situacija i vlastitih snova. U pjesmama opisuje daleka prostranstva i krajeve, širok društveni spektar, obične ljude i njihove probleme, slučajne prolaznike i svakodnevne životne suputnike.

Upravo je promocija *Mostova* bila razlog dolaska benda 28. travnja 2016. pred osječku publiku. Uz mnoštvo odsviranih pjesama s aktualnog albuma bend nas je retrospektivno poveo na putovanje kroz gotovo sve albume Rundekove solo karijere, vraćajući nas do slavnog vremena Haustora 1980-ih godina.

U rasprodanom osječkom kinu Urania Trio je otvorio koncert pjesmom „Tranzit“ koja se rijetko nalazi na repertoaru benda, stoga nije ni čudno da publika gotovo i nije reagirala na prve taktove Rundekove gitare. Uslijedila je nekolicina pjesama koje dominiraju novim albumom. Nakon melodične „Džada“, koja savršeno ocrtava zvuk i stihove ostalih pjesama *Mostova*, uslijedila je „Vidova“ posvećena Rundekovu sinu i, kako je objasnio, njegovoj plovidbi Atlantikom i egzotičnim Karibima. Tu put oko svijeta nije stao. Uskoro je prostorom odzvanjalo dinamična „Indijska“ tijekom koje je Isabel pokazala svu svoju virtuoznost sviranja violine, dočaravši duh i kulturu te daleke azijske civilizacije, a potom se publika primirila nakon prvih taktova melankolične i romantičarske „Don Juan“.

Set lista nastavljena je popularnim klasicima „Ruke“ i „Uzalud pitaš“ nakon kojih je Duco pokazao svoje multi-instrumentalističke sposobnosti sviranja klavijatura, bubnjeva i ukulelea kroz cijelu „Sanjala si da si sretna“. Potom je

uslijedila i naslovna pjesma albuma u koju nas je Rundek uveo monologom o iskustvu življenja u francuskoj prijestolnici, u kojoj je i nastala ta pjesma koja govori o njegovu susretu s nepoznatim mu parom u pariškoj podzemnoj željeznici. Rundek je nastavio s publici većinom nepoznatom pjesmom „Hiawatha“ za koju je i sam komentirao kako je godinama izvan repertoara benda. Ubrzo zatim bend je odsvirao i novu, polaganu i podosta depresivnu „Ne zaboravi me“.

Usljedio je i ponovni povratak u 1980-e pjesmom „Bi mogo da mogu“, a zatim i najdinamičnija izvedba večeri, obrada aktivističke, španjolske antifašističke pjesme „Ay Carmela“. Nakon „Znaka“ na red je došla i satirična „Ima ih“ koja savršeno opisuje stanje današnjeg društva i percepcije svijeta u kojem živimo. Odsviravši i posljednju pjesmu s aktualnog albuma „Clouds“ Trio se upustio u obradu pjesme EKV-a „Kao da je bilo nekad“. Bila je to posveta tada nedavno preminulim glazbenicima Arsenu Dediću, Vladi Divljanu, Davidu Bowieu, Lemmyju Kilmisteru i Princeu. Koncert je završio ekstatičnom i rasplesanom publikom koja je na sav glas pratila Rundeka u izvođenju „Apokalipsa“.

Nakon nešto više od dva i pol sata svirke jasno je da će Rundek uvijek biti rado iščekivan i viđen gost u Osijeku, a tu činjenicu zasigurno su potvrđivala i zadovoljna lica publike koja je nazočila koncertu. Dakako, bilo je i onih koji su očekivali čuti hitove poput „Šal od svile“, „Šejn“, „Makedo“ ili neke druge klasike Haustora, ali valja imati na umu da Rundek još uživa u stvaranju i izvođenju nove glazbe te mu (ako se osvrnemo na inovativnost *Mostova*) u tome zasigurno ne nedostaje inspiracije. Osim toga, pojedine od navedenih pjesama zasigurno će se naći na repertoaru nekih budućih koncerata.

Rundek Cargo Trio tim je koncertom, ali i novim albumom, dokazao kako je i dalje jedan od najkvalitetnijih hrvatskih bendova. Iako im se nove pjesme ponešto razlikuju od prijašnjih, glazba im je i dalje koherentna, čak i uz poi-gravanje novim zvukovima. Upravo to je odlika Trija koji svojom zaigranošću i profesionalnošću uvijek iznova privlači publiku na svoje koncerte.

MANIFESTACIJA INBOOK 2016.

Godine 2015. u dvorištu Gradske knjižnice i čitaonice Vinkovci pokrenuta je književna i šire kulturna manifestacija za koju se nadamo da će polako postati tradicionalna. Posljednju, drugu po redu, koja se održavala od 22. do 31. kolovoza 2016. godine, činilo je šest večeri zanimljivih sadržaja. Organizatorice, studentice Mia Filipov i Martina Ivanko, potrudile su se i uz podršku Gradske knjižnice i čitaonice Vinkovci uljepšale vinkovačke ljetne večeri zanimljivim predavanjem, radionicom za male i velike, večeri poezije i kratke priče, dvama kvizovima, razgovorima s talentiranim mladim Vinkovčanima, projekcijama filmova, umjetničkom izložbom i svirkama mladih glazbenika.

Program je započeo u ponedjeljak, 22. kolovoza, radionicom runskog pisma iz *Hobita* J. R. R. Tolkiena za male i velike s početkom u 17 sati, a službeno je otvaranje bilo u 20 sati. Uvodna je riječ pripala ravnateljici knjižnice Emiliji Pezer i organizatoricama Miji Filipov i Martini Ivanko. Nakon toga, Mia Filipov održala je znanstveno-popularno predavanje *Kulturološki pregled pisama i jezika u Međuzemlju J. R. R. Tolkiena*. Drugoga dana InBooka, 24. kolovoza, publici su se predstavili talentirani mladi Vinkovčani. Moglo se čuti ponešto o kreativnome radu Sugar Antsa, novoosnovanog domaćeg modnog brenda majica i torbi, koji je predstavila Nikolina Baljak, zaštitno lice brenda i književna blogerica. Nakon Nikoline publici se predstavila Mateja Jurčević, dobitnica nagrade Goran za mlade pjesnike za 2016. godinu. Treći se dan InBooka održao 26. kolovoza i obilježila ga je umjetnost. Naime, večer je započela izložbom mladih vinkovačkih umjetnica Mirele Blažević, Ene Janković, Ive Muškić, Mirjane Pjevac i Mateje Šimunić, a nakon izložbe uslijedila je večer poezije i kratke priče s vinkovačkim autorima, ali i gostima iz Osijeka. Tu je večer obogatila i svirka Luke Katića, Marka Gačića te Mislava Radojevića. Filmska večer, održana 29. kolovoza, bila je četvrta večer InBooka. Prikazane su projekcije kratkometražnih filmova *Bazga: piće bogova* braće Pejić te *Bla i Petrova šuma* Martine Meštrović. Nakon projekcija uslijedila je prava poslastica za filmolupce – filmski kviz. Naposljetku, književnim kvizom i svirkom Tene Pilić 31. kolovoza završio je InBook. Uz sve brojniju publiku i odlične sadržaje preostaje jedino poželjeti još mnogo takvih susreta u Vinkovcima.

MANIFESTACIJA INBOOK 2017.

Treću godinu zaredom najstarijim su gradom u Europi zamirisali mladost, polet i mašta. Naime, od 21. do 30. kolovoza u dvorištu Gradske knjižnice i čitaonice Vinkovci održala se književna i šire kulturna manifestacija InBook. Pokretačice, studentice Filozofskoga fakulteta Osijek, Mia Filipov i Martina Ivanko uz podršku su Gradske knjižnice i čitaonice Vinkovci još jednom prizvale vinkovačka ljetna druženja pod zvijezdama.

Prvu su večer, nakon uvodnih riječi organizatorica i ravnateljice knjižnice, Emilije Pezer, obogatili glumci kazališta „Mika Živković“ iz Retkovaca i to izvedbom dviju kraćih predstava slavonske tematike „Otrov“ Jozе Ivakića i „Bratimke“ Ivana Kozarca te komičarskom točkom Marka Sabljakovića „Hrvatska sceno, fališ mi!“. Drugoga su dana posjetitelji imali priliku osluškovati suvremenost na književnoj večeri i uživati u razgovoru s pjesnicima Brankom Čegecom i Delimirom Rešickim. Treći se dan, središnji dan manifestacije, dimalo poezijom i prozom kroz čitanje autorskih radova poeta iz Vinkovaca i okolice. Uz riječi duše, glazbom su okupljene okrijepili doc. dr. sc. Boško Pešić i Marina Soldo. Pretposljednju večer InBooka o zanimljivima se temama opušteno razgovaralo s doc. dr. sc. Ivanom Trojanom s Katedre za hrvatsku književnost Filozofskoga fakulteta Osijek te su se posjetitelji mogli okušati u književnome kvizu. Dolaskom književne teoretičarke i kritičarke Helene Sablić Tomić te gosta iznenađenja Bodgana Mesingera u Vinkovce završio je ovogodišnji InBook. Tako je publika imala priliku, osim iz filma „Bogdan Mesinger: Traganje za obiteljskim vrijednostima“, i iz prve ruke naučiti ponešto o obiteljskim vrijednostima iz razgovora sa živućim draguljem hrvatske književnosti i profesorom cijenjene vinkovačke gimnazije.

Naposljetku, može se uočiti da maštovitost te raširena i slobodom opasana krila mladih iz godine u godinu sve više očaravaju Vinkovce i uistinu zaslužuju mjesto pod slavonskim nebom.

VEČER POEZIJE I KRATKE PRIČE STUDENTSKOGA KNJIŽEVNOG KLUBA *ALEPH*

U četvrtak, 19. siječnja 2017. Studentski je književni klub *Aleph* s Filozofskog fakulteta u Osijeku održao Večer poezije i kratke priče u caffè baru *Siesta*. Ovo je već druga takva večer koja je organizirana tijekom ovog semestra – prva je bila organizirana 10. studenog prošle godine u caffè baru *Peppermint*. Ovo je, tako, drugi put zaredom da sam prisustvovao jednom ovakvom projektu (u umjetnosti modernizma projektom se označava nacrt i plan postupka ostvarivanja preobražaja društva i umjetnosti i povezan je sa zamislima društvenog, tehničkog i umjetničkog napretka [Šuvaković, 2005]). Možda je važno napomenuti da je književni klub našeg fakulteta iznimno svestrana udruga te osim večeri poezije i kratke priče također organizira i ostale vrste projekata, kao što je slušaonica glazbe (Slušaonica novovalne glazbe održana je 8. prosinca u noćnom klubu *Cadillac*), gledanje filmova, književni kvizovi (poput onog u caffè baru *Voodoo*, 12. listopada) i različite zabave (zadnji je bio lanjski Božićni *parti*).

Većina su čitača u oba slučaja bili kolege s viših godina, ne samo kroatistike već i anglistike i germanistike, koji su svoje znanje o jeziku i književnosti odlučili pretočiti u vlastito umjetničko ostvarenje. Znanje o književnosti i jeziku najviše je došlo do izražaja u poeziji kolegica Mije Filipov i Barbare Bece (koje su, uzgred, predsjednica i potpredsjednica Književnog kluba) te sam u njihovoj poeziji osobno najviše uživao. Prva pjesma koju je kolegica Filipov pročitala odlikovala se intertekstualnošću. Intertekstualnim se naziva značenjski odnos: (1) dvaju ili više tekstova; (2) teksta vizualnog umjetničkog djela; (3) bilo kojeg ljudskog proizvoda i jezičkih i semiotičkih sistema (prirodnog jezika, književnosti, filozofije, ideologije, slikarstva) (Šuvaković, 2005). Referirajući se ovim putem u svojem radu na ostale tekstove, pokazala je visoko znanje i razumijevanje područja književnosti i vrlo vještu sposobnost da ih ukomponira u vlastiti umjetnički izričaj. Međutim, mi smo također i studenti jezika kao sustava (strukture ili prakse) izražavanja, prikazivanja i komunikacije određenog sintaksom, semantikom i pragmatikom (Šuvaković, 2005). Kolegica Bece, koja svoju poeziju piše na engleskom jeziku, pokazu-

je da je uvelike ovladala tim jezikom. Njezin je izričaj jasan, tečan, ne suviše pompozan, a ovladanost engleskim jezikom dokazuje korištenjem vokabulara koji se savršeno uklapa u ritam njezinih pjesama. Dino Dominik Magić jedini je kolega sa studija anglistike, koji svoje pjesme također piše samo na engleskom jeziku. Pjesme kolege Slavka Babića također su me se dojmile, ponajprije zbog njegova osebujnog stila. Stil je način pisanja, ponašanja i umjetničkog izražavanja, skup zajedničkih obilježja koji istraživani objekt povezuje s drugim srodnim pojavama u kulturi i umjetnosti (Šuvaković, 2005), a njegov stil prepun je duhovitih dosjetki, kao i popratnih vulgarizama, koji se pojavljuju rijetko, ali su veoma efektne. Rimovanjem uspijeva uspostaviti određeni ritam, kao i nasmijati cijelu prostoriju. Njih četvero već su iskusni govornici, što je samo nadodalo uživanju u izlaganju njihovih pjesama. Iako je većina izlagača po prvi puta čitala svoje pjesme, to, naravno, ne umanjuje njihovu vrijednost – usprkos vidnoj i čujnoj tjeskobi. Kolegica Izabela Tomakić pročitala je isječak iz kratke priče koju je napisala za Alephov časopis i time razbila monotoniju poezije koja je dominirala kroz cijelu večer.

Stalni su gosti ovih večeri i glazbenici. 10. studenog prošle godine bila je to Dora Vestić s Umjetničke akademije u Osijeku, a ovaj je četvrtak na gitari završavao kolega Domagoj Talan. Svojom su svirkom i pjevanjem uvelike poboljšali ionako već odličnu atmosferu jer poanta je ovakvih večeri ne samo čitanje poezije već i okupljanje mladih, druženje uz poeziju, kao i poticanje kulturne djelatnosti među studentima. Kroz međusobno druženje, čavrljanje i pjesmu, čak su se i „pjesnički novaci“ odvažili po prvi puta pročitati svoje uratke.

Bio sam ugodno iznenađen velikim odazivom na ove dvije večeri čitanja poezije i kratke priče. Također mi je bilo drago vidjeti lica svojih kolega s prve godine te osjetiti kako se mlade i starije generacije sastaju, druže i stvaraju posebnu energiju i atmosferu kojom su kafići pulsirali. Raspoloženje je bilo pomalo boemsko i to je vjerojatno jedan od razloga koji su me tamo privukli.

Kao zaključak htio bih napomenuti da su manifestacije ovog tipa važne iz najmanje dva razloga, ponajprije za nas studente. Studentima pružaju priliku da se dokažu i svojim kolegama recitiraju vlastite pjesme pa se na taj način potiče umjetničko stvaralaštvo, a kome je umjetničko stvaralaštvo važnije nego nama, humanistima? Drugi je razlog ni više ni manje nego odlična zabava u odličnom društvu.

PREDSTAVLJANJE KNJIGE *DOSTAVA RASUTOG TERETA: DEKLASIFICIRANE PRIČE* ANTUNA VUJIĆA

U ponedjeljak, 7. ožujka 2017. godine u 19 h u Klubu Knjižare Nova održano je predstavljanje knjige *Dostava rasutog tereta: deklasificirane priče* Antuna Vujića. Riječ je o literarnom prvijencu autora koji inače potpisuje leksikografska i politička djela. Kako sam kaže, „prvi se put izražava u književnom obliku koji jedva poznaje“, a prema Miroslavu Mićanoviću ovo djelo „ne mijenja svijet i možda ga ne čini boljim, ali u svojoj literarnosti i hrabrosti jest dio onih napora da se piše o neizvjesnosti, izgubljenosti i radosti vlastitog života, o ljudima i običajima, njihovim stradanjima i sudbini“. Na predstavljanju knjige sudjelovali su Antun Vujić, autor, Miroslav Mićanović, urednik izdanja, Branko Čegec kao nakladnik i vlasnik izdavačke kuće MeandarMedia te Matko Buvač, student glume i lutkarstva s Umjetničke akademije Osijek koji je čitao ulomke iz knjige.

Dostava rasutog tereta naslovom sugerira tematsku poistovjećenost s kamiionskim prijevozom ili nekim drugim vidom transporta masivne robe, što simbolički ukazuje na bremenitost (autorova) života i nemogućnost obuhvata svih njegovih datosti. Autor u uvodu kaže sljedeće: „Sve je manje tajni, iako je zbrke sve više. Dakle, i ja sam se odlučio rasteretiti toga mog rasutog tereta, pa sam ga deklasificirao. Jedva sam ga ukrcao na kamion, toliko je rasut; ima i dosta mrtvih, što teret čini opasnim. Zato sam na poledinu kamiona stavio natpis: *New driver, keep distance*.“ Autor smatra kako je „pokušao ‘dostaviti’ ono što ga je ‘teretilo’ u podlogama samih životnih orijentacija, od literature koja ga je fascinirala do stavova koje je formirao – često i u kontestaciji s okolinom.“ Autor u djelu iskazuje sklonost „metodološkoj i egzistencijalnoj skepsi te autoironiji“, a često je i prožimanje teksta cinizmom te ispreplitanje gorčine i smijeha, tragičnih i komičnih situacija.

Prema riječima moderatora *Dostava rasutog tereta: deklasificirane priče* djelo je koje se ne mora čitati isključivo progresivno poštujući normu poslušnoga linearnog čitanja; ono nema logične narativne provodne niti, već se može čitati „napreskokce“, bez nekoga logičnog reda. Autor je navedeno djelomično demantirao rekavši kako postoji (ne)znatna semantička uvjetovanost po-

glavlja i potpoglavlja njegove knjige. Ovo djelo koketira s raznim žanrovima, i to u načinu zahvaćanja teme. Akademik Tonko Maroević djelo je odredio kao (anti)memoare, a Miroslav Mićanović smatra kako „autor meandrira s postojećim i izgubljenim veličinama po zaboravljenim mjestima politike, povijesti, mitologijama, zapisima, skrivenim autobiografskim i biografskim činjenicama, hrvatskim i azilantskim, prijateljskim i klupskim pričama“.

Vujić kaže da mu je u ovoj knjizi, između ostaloga, cilj bio apostrofirati pitanje „koliko su odluke koje čovjek do-

nosi u životu impregnirane osobnim i tuđim iskustvima“, želeći naglasiti kako „napokon moramo vjerovati u istinu, pravdu, prijateljstvo, poštenje i stalno se preispitivati jesmo li na tim pitanjima podbacili.“ Bez obzira na to što se u knjizi *Dostava rasutog tereta: deklasificirane priče* mogu prepoznati neke stvarne situacije i zbiljski „likovi“, autor smatra kako čitanje njegove knjige ne bi trebalo biti usmjereno na razotkrivanje faksije, već fokusiranje na fikciju. Kaže autor: „U tome je valjda prednost književnog postupka, okrenut je univerzalnom, a ne pojedinačnom sve ako se na njemu donekle i zasniva.“

INTERVJU S MATEJOM JURČEVIĆ

Mateja Jurčević, studentica komparativne književnosti i hrvatskoga jezika i književnosti, mlada je pjesnikinja koja je 2016. godine dobila nagradu Goran za mlade pjesnike za pjesničku zbirku radnoga naslova *Paranoja*. S Matejom smo razgovarali o njezinu književnom putovanju, uzorima, publici i kolegama piscima, ali i o kiču u umjetnosti te o tome misli li da su mladi danas apatični (što Sven Popović negira) i kulturalni papci.

Razgovarala Mia Filipov.

ALEPH: *Fama est* da si voljela pisati odmalena, a tvoje dosadašnje književno stvaralaštvo ovjencano je nagradom Goran za mlade pjesnike. Što nam možeš reći o tome?

Priča je, manje-više, kod svih ista. Uvijek sam voljela pisati i dobiti povratnu informaciju o napisanom, zato sam tijekom školovanja i slala svoje pjesme na različite natječaje. Goranovo proljeće bilo je jedno od njih. Nagradu sam dobila u četvrtom razredu srednje škole i značila mi je u tome trenutku gotovo isto što mi sada znači ovogodišnja nagrada. Natječaj, ukoliko ima težinu i njegov ugled nije posve srušen, potvrđuje ili negira vrijednost djela. Naići na pozitivnu reakciju znači (a govorim isključivo o mladim i neafirmiranim autorima) dobiti poticaj za daljnji rad i razvoj. Također, potaknuti vas može i kvalitetno okruženje. Prije nego sam novi rukopis poslala na Goranovo pro-

ljeće, Svjetski savez mladih (World youth alliance) omogućio mi je, u sklopu kulturnog projekta Prirok, javno čitanje i predstavljanje toga rukopisa. Luka Tripalo, kao voditelj projekta, uvijek nastoji javnosti predstaviti mlade autore za koje često i nema mjesta u žizi kulturnoga života. Njihovo usmjeravanje i poticanje te prihvaćanje pjesama kao dovoljno kvalitetnih ohrabrilo me u ideji sudjelovanja na natječaju (op.a. Goranovo proljeće).

ALEPH: Gorana si dobila za svoju zbirku *Paranoja*. Što bi izdvojila u odnosu na stilske značajke zbirke?

Ono što mogu reći, a da ne ispadnem kritičarka vlastite poezije, jest da je *Paranoja* radni naslov zbirke i da je njegova izmjena izvjesna. Zbirka je podijeljena u dva dijela: prvi od njih predstavlja fazu oboljenja, a drugi fazu ozdravljenja lirskoga subjekta. S obzirom na te dvije vidno oprečne kategorije, dijelovi zbirke razlikuju se i svojom formom pa tako imamo interpunkcijski čiste blokove suprotstavljene tradicionalnom načinu oblikovanja pjesme koji se javlja u drugome dijelu. Tema ludila česta je u egzistencijalnoj problematici koja me zaokuplja, ali je u isto vrijeme plodno tlo za avangardno poigravanje oblikom.

ALEPH: Dopusti mi da te “bombardiram” s nekoliko pitanja odjednom. Kako uopće započinješ pisati? Imaš li neku shemu, skicu ili se vodiš određenim motivom ili temom? Isto tako, kako znaš kad je pjesma gotova i kad je nije više potrebno uređivati?

Nemam rutinu, pisati započinjem na najrazličitije načine. Općenito govoreći, tri su glavna:

Ideja nadolazi u redovito najnezgodnijem trenutku, na izlasku iz tramvaja ili dok plaćate pecivo u pekari.

Shvaćate da predugo niste pisali i da to nije dobro za vaš razvoj te sjedate za stol i pokušavate silom sastaviti nešto suvislo.

Čitate dobru knjigu punu zanimljivih riječi o kojima do tada niste razmišljali. Uzimate jednu riječ, sintagmu, čitavu misao pa je proučavate i gledate što bi se sve od nje moglo napraviti. Uzimate pero, olovku ili tipkovnicu te pišete djelo na djelo, odnosno novi tekst inspiriran nekim drugim tekstom koji ste upravo ispustili iz ruke.

Sve svoje pjesme moram prevoditi iz jednoga medija u drugi, poezija je ponekad zaista *razmišljanje u slikama*. Postoji u mojemu umu to jedno platno koje je potrebno opisati riječima, a uspijem li u tome, zadovoljna sam. Ne uspijem li, ta će pjesma za mene zauvijek ostati nedorečena i nedovršena, krnja. A ja volim cjelovitost. Kada me pitaju na koji način pišem, uvijek napomenem da pjesme započinjem njihovim krajem. Prvo oblikujem završne stihove, a zatim slijedi sve ostalo. Tako mi pjesma ne može pobjeći, tako je usmjerena. Krenem li je pisati od početka, uvijek postoji mogućnost da će otići u nepoznatome smjeru i to više neće biti ono što je inicijalno zamišljeno. Pjesma je gotova onoga trenutka kada je savršeno „tečna“, kada je nakon tjedan ili dva pročitate i uvidite da ne postoji način da je popravite. Tek nakon tog razdoblja odgode možete utvrditi je li ono što ste napisali dobro ili nije.

ALEPH: Koliko u trenucima pisanja razmišljaš o publici koja će čitati tvoje stihove?

Ne previše. Kada pišem, usredotočim se na tekst koji nastaje, na njegovu kompoziciju, na figure, na ritmičnost koja proizlazi iz njih. Tek kada je tekst završen i kada ispunjava minimum mojih očekivanja, mogu početi razmišljati i o onima do kojih će on doći. *Misao na čitatelja* završna je faza oblikovanja teksta. Za mene ona predstavlja skeniranje mogućih pogrešaka u shvaćanju. Naravno, ne postoji ispravno ili neispravno tumačenje kada je riječ o poeziji, autor samo koristi jedan od mogućih oblika, no pomoću različitih postupaka on navodi čitatelja da se što više približi izvornoj ideji.

ALEPH: Koga smatraš svojim književnim uzorom/uzorima?

To je zaista jedno od najnezahvalnijih pitanja. Moji književni uzori kao da se mijenjaju u skladu s raspoloženjem. Dobro je zato graditi veliku biblioteku pročitanih knjiga, jedino tako možete imati autora „za svaku prigodu“. Ipak, moje prvo ozbiljno čitateljsko iskustvo vezano je uz krugovaše pa su oni autori koje tradicionalno svrstavamo u tu kategoriju najviše utjecali na mene. Osim njih neizbježni su mi Danijel Dragojević te Nikica Petrak. Tu je i poljski trolist: Szyborska, Miłosz, Różewicz. Mogla bih navesti još neke drage autore, ali ovi predstavljaju moj literarni temelj.

ALEPH: Još jedno salingerovsko pitanje povezano s prethodnim – kojega bi pisca nazvala na telefon kad bi ti se pružila prilika (ili upoznati kad bi mogla putovati kroz vrijeme)?

Razgovore telefonom ne volim. Preoblikujte pitanje. Pitajte me: „Kome bi poslala pismo?“ ili „S kime bi rado na kavu?“ S Danijelom Dragojevićem, ali je red za tu kavu predugačak. Slavko Mihalić druga je nemoguća opcija, vjerojatno bih zatražila potpis u zbirku i pobjegla u svoje vrijeme. Voljela bih porazgovarati i sa Stipom Odakom, ta mogućnost još postoji. Međutim, kao i sve prave uzore, možda je *lakše voljeti ih iz daljine*.

ALEPH: Koga posebno cijeniš od svojih mladih kolega?

Već spomenutoga Stipu Odaka i, uz njega, Ivana Šamiju, ali nisam sigurna koliko je autor u četrdesetima prikladan za kategoriju mladih. Na ovogodišnjem Goranovom proljeću prvi sam se puta susrela s poezijom mlade grčke pjesnikinje Pavline Marvin. Njezini su mi radovi zaista ostali u sjećanju kao specifični, nadam se da ću u budućnosti imati priliku čitati i veći broj njezinih pjesama u prijevodu. Svima onima koji su na ti s novogrčkim ipak preporučujem original. Vjerujem da je nezamjenjiv, ali meni je nažalost nerazumljiv. Snalazim se s onim što se da pronaći u prijevodu na hrvatski ili engleski.

ALEPH: Što misliš o kiču u poeziji, odnosno o odnosu kiča i umjetnosti u vlastitim tekstovima?

Smatram da postoje dva moguća razloga zbog kojih se javlja kič u umjetnosti. Prvi od njih svakako je nedostatno „konzumiranje“ kvalitetnih djela ili, u najmanju ruku, njihovo nerazumijevanje koje onda najčešće dovodi i do odbacivanja novoga i drugačijega pristupa. Osoba koji ima ovakav sklop ne može upijati nova znanja i metode, ona se ne odlučuje ni za tradiciju ni za suvremenost jer priklanjanje jednoj strani podrazumijeva temeljito poznavanje druge strane. Autor tada ostaje zarobljen u ponavljajućim obrascima koje nazivamo kič. Možemo razlikovati tradicionalni kič i suvremeni kič. I jedan i drugi daleko su od umjetničkog oblikovanja. Drugi je razlog pojave kiča podilaženje publici. U nastojanju da recepcija djela bude što bolja, autor u njega ugrađuje masi pristupačne formule koje će ga učiniti razumljivijim i prihvatljivijim tržištu. Tako nastaje trivijalna književnost. Dakako, postoji i treća opcija, moguće

je spojiti umjetnost i popularnost, tada govorimo o vrhunskim umjetničkim ostvarenjima.

Malo koji autor može umaknuti kiču, on će ga uvijek dostići u nekoj rečenici ili stihu. Nitko na njega nije imun, ali postojanje svijesti o njegovu neprestanom nastojanju da zaposjedne prostor umjetnosti olakšava borbu protiv njega.

ALEPH: Što misliš o modernom čitatelju, njegovim navikama čitanja, sklonosti visokoj ili trivijalnoj književnosti i o mladom čitatelju?

Moderni čitatelj, mladi čitatelj, učeni čitatelj, čitatelj iz radničke klase... Očito je da se jedan čitatelj presložio u mnogobrojne kategorije. Ovisno o toj kategoriji javljaju se i različite sklonosti, a i sami autori imaju ih ponekad na umu kada pišu svoja djela. Nisam sklona kritizirati modernoga čitatelja kao što čine mnogi, i oni koji na to imaju pravo i oni koji nemaju. Čitatelj je naprosto izgubljen u literarnom moru koje je teško, pa i nemoguće, preplivati. Kanon je razvodnjen i nestabilan, on više nije mjerilo ni temelj jer ga je postalo nemoguće usustaviti. Zato je moderni čitatelj razvio vlastitu kategoriju (koja zapravo i nije novina, ali je u naše vrijeme nešto izraženija), a riječ je o običnom uživanju ili zadovoljstvu u čitanju teksta. Knjiga je način zabave. Razumije se, svi bismo mi htjeli da čitateljsku publiku „zabavlja“ Kunderina *Šala* ili slična velika djela, ali činjenica je da nismo svi isti i ne odgovara svima isti oblik zabave. Intelktualno uživanje i „pučko“ uživanje u tekstu jednako je dopušteno. U knjižnicama vlada demokracija, u visokim institucijama to i nije baš tako. I ne treba biti, potrebno nam je čišćenje i razlučivanje bitnoga od manje bitnoga i nebitnoga. Problem je jedino u tome što je priljev knjiga u kubnim metrima, a filteri su nam milimetarski.

ALEPH: Ovaj razgovor zaključila bih pitanjem koje se svakodnevno u obliku afirmativnog stava javlja u javnom diskursu. Smatraš li da su mladi danas apatični (što Sven Popović negira) i kulturalni papci, kako bi rekli Maša Kolanović i Stuart Hall prije nje?

Ako smijem, odgovorila bih Golobovim stihovima iz pjesme “Huligani”, čini mi se najjednostavnije i najsadržajnije:

[...]

Vi kažete: što oni žele i traže,

i kamo vodi taj smiješan način života?

Mi smo imali principe i ideale,

a to što oni imaju naprosto je sramota.

[...]

Ta vaša uzorna mladost, nije li slabo pamćenje?

[...]

Od koga smo naučili da budemo bez nade,

ako nam vaša nada toliko malo znači?

Mi ne želimo brati ono što drugi sade

i svoje ćemo snove sanjati na svoj način.

IZVJEŠTAJ O RADU STUDENTSKOGA KNJIŽEVNOG KLUBA ALEPH

Prva večer poezije i kratke priče, što je ujedno i prvi događaj koji je organizirao novi sastav Studentskog književnog kluba Aleph, održana je u caffe baru *Jäger* 12. lipnja 2016. godine. Unatoč nedostatku sjedećih mjesta, prva je večer poezije bila posjećena u velikom broju pa su brojni posjetioci sjedili na stepenicama ili čak provirivali kroz prozor. Osim studenata Filozofskog fakulteta događaju su imali priliku prisustvovati svi zainteresirani za pisanje ili slušanje poezije, a među prisutnima našlo se i nekoliko profesora s našeg fakulteta. Poezija se čitala u tri bloka, a između svakog bloka gosti su mogli poslušati akustičnu svirku Doris Despot i Bete Sudar. Svi zainteresirani bili su pozvani čitati svoju poeziju. Večer je otvorila predsjednica SKK Aleph Mia Filipov uvodnom riječju, a zatim dopredsjednica Barbara Bece svojom pjesmom *Poetry Night* napisanom posebno za prvu večer poezije, a njezin su primjer slijedili Bruno Dronjić, Barbara Dujmović, Mia Filipov, Marko Sičanića, Iris Spajić i drugi. Osim poezije zainteresirani su mogli poslušati i nekoliko kratkih priča, od kojih je jednu pročitala i članica Alepha Mateja Cindrić. O tome da se večer može nazvati uspješnom govori i činjenica da su neki od prisutnih, koji nisu planirali čitati svoju poeziju, ipak ustali ohrabreni ugodnom atmosferom i podijelili svoje pisane uratke s okupljenima.

Potaknuta velikim uspjehom prve večeri poezije i kratke priče održane u lipnju 2016. godine, alephovska ekipa za svoju drugu aktivnost odabrala je organiziranje književnoga kviza koji je bio održan 12. listopada 2016. godine u caffe baru *Voodoo*. Pokazalo se da je održavanje književnoga kviza veoma zainteresiralo studente, što potvrđuje i podatak da je sudjelovalo čak 15 ekipa. *Voodoo* je bio prepun studenata koji su marljivo odgovarali na sva „kvizaška“ pitanja. Kviz je bio podijeljen na dva dijela – 40 pitanja odnosilo se na svjetsku, a 30 na hrvatsku književnost. Sreća i znanje bili su na strani ekipe „Cista provo 1941“ koja je zauzela prvo mjesto na tablici s ukupno 50 bodova, iako im je drugoplasirana ekipa „Majstor i Margarite“ bila za petama s ukupno 49 bodova. Nagrade nisu izostale pa je tako prvoplasirana ekipa „Cista provo 1941“ bila nagrađena s pet knjiga naklade Ljevak. Nakon završetka kviza zabava se nastavila dugo u noć, a pokazalo se da je književni kviz bio pun pogodak!

Nova akademska godina, a s njom i nastavak rada SKK Aleph, započela je planiranjem druge večeri poezije i kratke priče, koja je održana 10. studenog 2016. godine. Ovoga puta događaj je preseljen u caffe bar Peppermint, točnije u podrumski prostor za svirke i projekcije filmova tog kafića. Kao i u slučaju prve večeri poezije i kratke priče ni ovoga puta manjak sjedećih mjesta nije odbio mnogobrojne goste koji su prisustvovali događaju. Način na koji se večer odvijala odgovarao je prvoj večeri poezije i kratke priče te su autori svoje radove čitali u blokovima između kojih je svirala i pjevala Dora Vestić. Uvod-

nom riječju i pjesmom Poetry Night vol II Barbara Bece otvorila je večer, a ono što se činilo kao manjak zainteresiranih čitača pretvorilo se u nadmetanje na mikrofону nekoliko naših dragih prijatelja pjesnika, što je večer učinilo još zabavnijom. Glas o Alephovoj večeri poezije i kratke priče proćuo se izvan našeg fakulteta pa su drugoj večeri prisustvovala i svoju poeziju i kratke priče ćitala i nova lica. Uz njih ponovno su svoje radove ćitali i neki ćlanovi SKK Aleph, primjerice Mia Filipov, Barbara Dujmović, Mateja Cindrić i drugi.

Dana 2. prosinca 2016. održano je predstavljanje Studentskog književnog kluba Aleph u Slavonskom Brodu u sklopu projekta Živa knjižica. Predstavnici Alepha bili su Barbara Bece i Marko Sićanica koji su ućenike Gimnazije Matija Mesić upoznali s aktivnostima Udruge. Pritom je najveći fokus bio na književnim večerima poput večeri poezije i kratke priće te na aktivnostima koje Aleph organizira zajedno s drugim studentskim udrugama Filozofskog fakulteta Osijek. Ućenici su pokazali najveći interes za mogućnost objavljivanja vlastite poezije u časopisu Aleph te ih je zanimalo kada će se održati nova tematska večer nalik Slušaonici novovalne glazbe organizirane u suradnji s udrugama ISHA, Libros, logOS i Glotta. Studenti su na kraju pozvani da dođu u Osijek kada budu imali vremena (i prije upisa na fakultet) i prisustvuju doćađajima naše Udruge.

Nakon samostalnog organiziranja događaja Studentski književni klub Aleph udružio se s ostalim udrugama Filozofskog fakulteta i 8. prosinca 2016. godine organizirana je Slušaonica novovalne glazbe u alternativnom klubu *Cadillac*. U organizaciji su sudjelovali Studentski književni klub Aleph, Udruga studenata povijesti ISHA, Udruga studenata filozofije »logOS«, Udruga studenata pedagogije USPOS te Udruga studenata engleskog jezika i književnosti Glotta. Na slušaonici su gosti imali priliku uživati u odabranoj glazbi novog vala, a popisu pjesama svojim su prijedlozima mogli doprinijeti svi zainteresirani studenti. Kao i prethodni događaji, Slušaonica je bila izrazito posjećena. Atmosfera je bila ugodna i osvježena hitovima *Azre*, *Ekatarine Velike*, *Filma*, *Haustora*, *Animatora* i mnogih drugih.

Samo dva tjedna nakon Slušaonice novovalne glazbe, udruge Filozofskog fakulteta, među kojima je i Studentski književni klub Aleph, organizirale su novi događaj. Ovoga puta riječ je o Božićnom partiju udruga Filozofskog fakulteta, održanom 22. prosinca 2016. godine, ponovno u klubu *Cadillac*. U organizaciji su sudjelovale udruge koje su zajedno s članovima Studentskog književnog kluba Aleph organizirale i Slušaonicu novovalne glazbe. Iako se datum održavanja zabave možda i čini neprikladnim, budući da su mnogi studenti odlučili poći kućama za praznike, Božićni je parti, kao i ostali događaji, bio posjećen od strane studenata te mnogih drugih gostiju koji su za događaj čuli. Piće se ponovno moglo kupiti po promotivnim cijenama, a božićni su hitovi pridonijeli stvaranju ugodne atmosfere, zbog čega je i zabava potrajala do dugo u noć.

Prije no što su krenuli ispitni rokovi, preselili smo se u Caffe bar Siesta i 19. siječnja 2017. godine održali još jednu, u velikom broju posjećenu večer poezije i kratke priče. Večer je otvorila Mia Filipov, a zatim je s nama svoje uratke podijelio najveći broj pjesnika koji smo dotada imali prilike slušati. Ponajviše se istaknuo Slavko Babić iz Čepina, koji je naš vjeran posjetitelj i svaki put oduševljava prisutne svojim pjesmama, koje piše na hrvatskom jeziku i u njima obično na duhovit ili satiričan način komentira zbivanja iz svakodnevnog života. Na gitari i mikrofону bio je kolega s Filozofskog fakulteta Domagoj Talan i nemalo oduševio svojim glasovnim sposobnostima. U Siesti nas je po-

sjetilo, kao i svakoga puta, nekoliko članova osječkog društva pjesnika Antun Ivanošić. Iznimno nam je drago što nam svojim prisustvom ukazuju podršku i ne propuštaju doći poslušati mlađe, manje iskusne pjesnike.

U petak, 27. siječnja u vinkovačkoj je gimnaziji održano predstavljanje studentskih programa, znanstveno-nastavne i stručne aktivnosti te djelovanje studentskih udruga našeg Fakulteta, a zbog potonjega i naša se mala delegacija uputila u taj slavonski grad. Članice Barbara Dujmović, Iris Spajić i Mia Filipov u razgovoru su s učenicima prikazale djelatnosti naše Udruge, a poseban su interes pobudile Alephove literarne aktivnosti. Djevojke su pokušale ohrabriti i potaknuti učenike na upisivanje baš našega fakulteta, a čini se da su u tome i uspjele jer su na početku ove akademske godine na hodnicima ugledale i neka vinkovačka lica.

U srijedu, 19. travnja, u Exitu u Tvrđi Studentski književni klub Aleph održao je svoj drugi književni kviz. Unatoč turobnome i hladnome vremenu, pomalo netipičnome za to doba godine, i neprestajućoj kiši, kviz je privukao brojnu publiku i zaljubljenike u svijet književnosti. Prijavljeno je bilo devet natjecateljskih skupina, a pitanja su bila podijeljena u četiri kruga. Svaki je krug sadržavao osamnaest pitanja iz hrvatske i svjetske književnosti. Za što napetije i zanimljivije ozračje, kronologije nije bilo, odnosno, pitanja su iz hrvatske i svjetske književnosti, kao i razdoblja, bila izmiješana. Naposljetku je došlo do izjednačenja dviju natjecateljskih skupina s najviše bodova. To je skupine dovelo do nadmetanja. Natjecatelji su tako dobili dodatna četiri zanimljiva pitanja. Jednim točnim odgovorom prednost je preuzela natjecateljska skupina Obrva Fride Kahlo te time odnijela prvo mjesto i nagradu koju su činili odlični naslovi suvremene književnosti nakladnika Fraktura. Ugodno je ozračje pre-

tvorilo kviz u opuštajuću večer druženja i smijeha, a Aleph je opet pokazao da ima svoje mjesto u društvenom životu studenata, ali i u kulturnom životu grada.

Prva interdisciplinarna tribina studentskih udruga Filozofskog fakulteta Osijek, koja je održana u Svečanoj dvorani našega fakulteta 15. i 16. ožujka, nastala je kao rezultat povezivanja studentskih udruga Filozofskoga fakulteta. Tribina je za cilj imala akademsko napredovanje te razvoj kritičke misli svih sudionika i posjetitelja, a održana je kako bi studenti dobili priliku čuti izlaganja svojih kolega iz različitih stručnih područja te argumentirano raspravljati o njima. Krovna je tema tribine bila *Pravo na život, pravo na smrt*, a svaka studentska udruga potpuno je autonomno odabrala teme svojih izlaganja sukladno krovnoj temi. Tri su članice Studentskoga književnog kluba Aleph Ljubica Gašparević, Tajana Šestak i Mia Filipov svoj su doprinos krovnoj temi tribine ostvarile putem izlaganja i rasprave na temu (ne)mogućnosti ostvarenja prava na život i smrt nakon narkomanske ovisnosti oprimgjerene romanima *Zeleni pas* Nade Mihelčić i *Mi djeca s kolodvora* Zoo Christiane F. Teorijsku je podlogu izlaganja činila interpretacija navedenih romana putem triju vrsta značenjskih sastavnica (psihema, sociema i ontema), odnosno triju vrsta narativnih figura (psihemske, sociemske i ontemske). S obzirom da je čitavo izlaganje bilo koncipirano tako da izazove slušatelje na razmišljanje o temi izlaganja,

rasprava je bila vrlo plodonosna. Govorilo se o stupnju odgovornosti društva za narkomansku ovisnost kod mladih te je zaključeno kako je potencijalno preventivno rješenje ponuditi i omogućiti mladima kvalitetne sadržaje izvan obiteljskoga doma i škole kako bi ih se usmjerilo na razvijanje vlastitih stvaralačkih potencijala. Također se govorilo o potrebi uklanjanja društvene stigme s ovisnika i njihovih obitelji, a pojavilo se i pitanje opravdanosti rekreativnog uživanja opojnih sredstava. Rasprava je zaključena mislju kako društvo snosi veliku odgovornost za narkomaniju među mladima te kako bi se trebalo raditi na pružanju potpore i pomoći ovisnicima, a ne dopustiti da društvena otuđenost i difuzija odgovornosti potisnu moralnu obvezu pojedinca.

Nakon dugog niza događanja koja je SKK Aleph organizirao u suradnji s udrugama Filozofskog fakulteta, počeo se bližiti kraj akademske godine pa smo organizirali završnu večer poezije i kratke priče 31. svibnja 2017. godine. Ponovno smo se smjestili u caffe baru Siesta, zahvaljujući gostoprimstvu vlasnika Zlatka Dernaja koje, nažalost, više nismo u mogućnosti uživati jer je ta večer bila ujedno i zadnja večer postojanja Sieste. Večer je otvorila Barbara Bece, a, ne želeći mijenjati ono što je dobro, Domagoj Talan vratio se uljepšati nam pauze između blokova poezije s malo dobre glazbe. Iako je ova večer poezije bila posječena u manjem broju negoli prijašnje, to nije utjecalo na dobru atmosferu i kvalitetu podijeljenih uradaka. Ova večer je za SKK Aleph bila

značajna iz još jednog razloga. Naime, tijekom dva dana koja su uslijedila održan je simpozij na temu *Fenomen obitelji u književnosti 20. stoljeća* koji su organizirali članovi SKK Aleph i kojem su prisustvovali gosti iz Zagreba i Makedonije. Zato je ta večer poezije i kratke priče poslužila kao izvrstan način da ih dočekamo, poželimo im dobrodošlicu i pokažemo studentima izvan našeg fakulteta čime se bavimo.

Dana 1. i 2. lipnja 2017. godine održan je prvi studentski književni simpozij u organizaciji Filozofskoga fakulteta Osijek, Studentskoga književnog kluba Aleph te Odsjekâ za hrvatski jezik i književnost, engleski jezik i književnost te njemački jezik i književnost. Na simpoziju su pozvana predavanja održale doc. dr. sc. Sanja Jukić, doc. dr. sc. Ljubica Matek te doc. dr. sc. Stephanie Jug, a većinski su dio simpozija činila izlaganja studenata iz Osijeka, Zagreba, ali i Skoplja. Program simpozija, nazivi svih izlaganja te njihovi sažetci sadržani su u knjižici sažetaka sa simpozija.

Izlaganja su tematski obuhvaćala romane odrastanja, obitelj u književnosti za djecu i mladež te pojavnost i učestalost različitih tipova obitelji u književnom tekstu, a u najvećem su dijelu bila vrlo kvalitetna. Posebnost simpozija bila je njegova trojezična i interdisciplinarna priroda, tako da su posjetitelji i izlagači imali priliku čuti zanimljive nastupe i na stranim jezicima, ali i iz različitih

područja koreliranih s književnošću, poput filma, psihijatrije, pedagogije, filozofije itd. Osječki su studenti tako dobili priliku poslušati svoje zagrebačke i makedonske kolege te s njima u neformalnom dijelu programa usporediti svoje studentske programe, fakultete te studentska iskustva, a takva komparacija može samo doprinijeti objema stranama. Simpozij je zatvorila predsjednica Studentskog književnog kluba Aleph Mia Filipov kratkim osvrtom na sva izlaganja, nakon čega je uslijedila podjela potvrda o sudjelovanju. Sudionici su druženje i raspravu nastavili i nakon simpozija na oproštajnom *partiju* u noćnom klubu Cadillac.

Alephovci su sudjelovali i u predstavljanju Udruge u medijima, i to na Studentskom radiju Unios i na Slavonskoj televiziji. Na sveučilišnome je radiju Aleph predstavila Mia Filipov, i to u emisiji Filozofski u eteru. Barbara Dujmović i Mia Filipov predstavile su Udrugu u emisiji Student info, a „terenska“ je „ekipa“ iste emisije napravila prilog o Alephovoj trećoj večeri poezije, kao i o Prvoj interdisciplinarnoj tribini studentskih udruga Filozofskog fakulteta na kojoj je sudjelovala i naša Udruga.

U ovoj, 2017./2018. akademskoj godini planiramo održati nekoliko večeri poezije i kratke priče kako bismo nastavili ovu predivnu tradiciju okupljanja mladih i perspektivnih pjesnika. Kao način poticanja neobjavljenih pjesnika i ukazivanja na njihov talent široj publici skupit ćemo pjesme od svih zainteresiranih čitača koji su prisustvovali našim večerima i onih koji će tek prisustvovati te ih objaviti u tiskanoj zbirci pjesama. Dođite i podržite nas.

STUDENTSKI KNJIŽEVNI KLUB *ALEPH*

